

เรื่องราวดีๆ
ของการปฏิรูปการศึกษา
ที่เชียงใหม่

เ พ ร าะ

เ ือ ือ ือ ือ

อ รุ ณ รุ ่ง

อรรถ สุกฤษฎา

เพราะเธอคืออรุณรุ่ง

เรื่องราวดีๆ ของการปฏิรูปการศึกษา ที่เชียงใหม่

เพราะเธอคืออรุณรุ่ง
เรื่องราวดีๆ ของการปฏิรูปการศึกษา ที่เชียงใหม่

อรสม สุทธิสาคร

พิมพ์ครั้งแรก: กันยายน ๒๕๖๑

พิมพ์ที่
บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๗๙ ๙๑๕๔

จัดจำหน่าย
สายส่งสีกมิต บริษัท เคล็ดไทย จำกัด
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๒๕ ๙๕๓๙-๔๐
โทรสาร ๐ ๒๒๒๒ ๕๐๘๘

ผู้เขียน
อรสม สุทธิสาคร

บรรณาธิการบริหาร
อริคม คุณาวุฒิ

บรรณาธิการเล่ม
รุ่งฤทธิ์ เพ็ชรรัตน์

บรรณาธิการศิลปกรรม
ณขวัญ ศรีอุไรนัย

บรรณาธิการภาพ
อนุชิต นิ่มตลุง

พิสูจน์อักษร
ศิริบุญ วงษ์ชื่น

สนับสนุนโดย

สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

มูลนิธิสตรี-สฤณีวงศ์ (มสส.)
๑๑๖๘ ซอย พหลโยธิน ๒๒ แขวงจอมพล เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๑๑ ๕๘๕๕

โทรสาร ๐ ๒๙๓๙ ๒๑๒๒

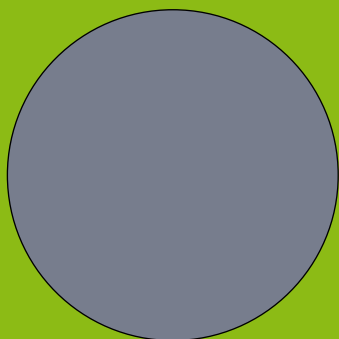
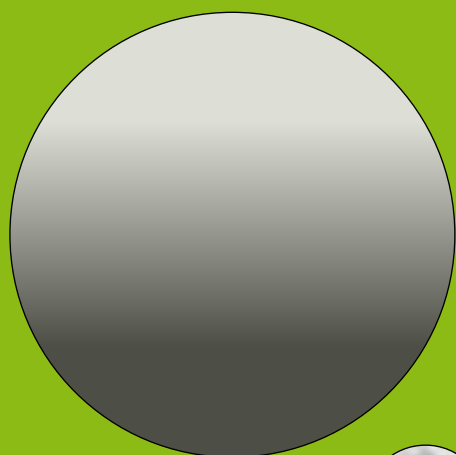
www.thaissf.org



“คะแนน ประวัติการศึกษา
แม้กระทั่งความรู้
ล้วนไม่ใช่แก่นแท้ของการให้การศึกษา
แก่นแท้ของการให้การศึกษา
คือวิญญานดวงหนึ่ง
ปลุกวิญญานอีกดวงให้ตื่น”

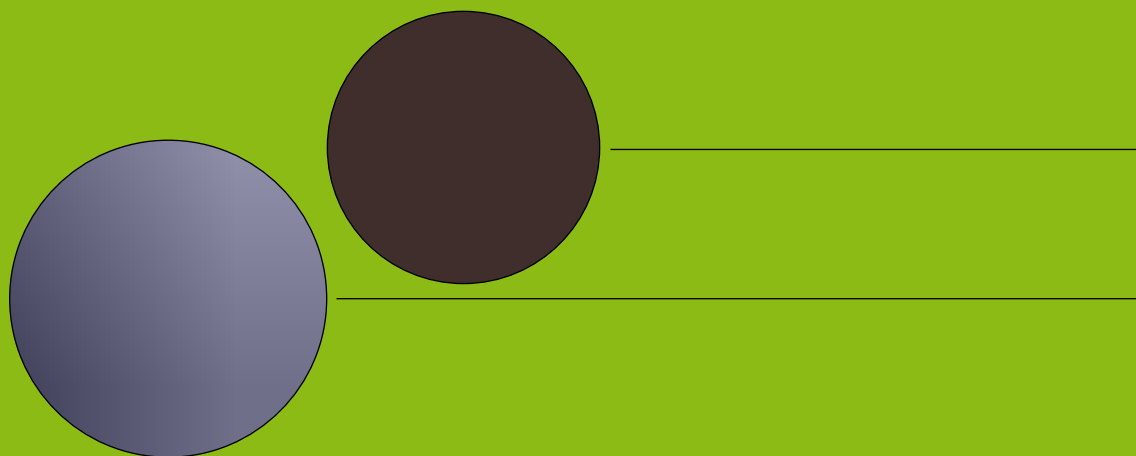
ม่อเอี้ยน

นักเขียนจินรางวัลโนเบล
สาขาวรรณกรรม พ.ศ. ๒๕๕๕



สารบัญ

เพราะการศึกษาคือการพัฒนาชีวิต	๑๕
โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ ‘บ้าน’ แห่งความสุขของเด็กๆ ที่แม่แจ่ม	๒๙
โรงเรียนบ้านจันทร์ ผืนเล็กๆ ของเด็กกลางดอย	๕๙
โรงเรียนแม่วินสามัคคี ‘คำตอบ’ ของการเรียนรู้	๘๙
โรงเรียนชลประทานผาแตก ‘ทุกนามีค่าเพื่อพัฒนาตน’	๑๑๓

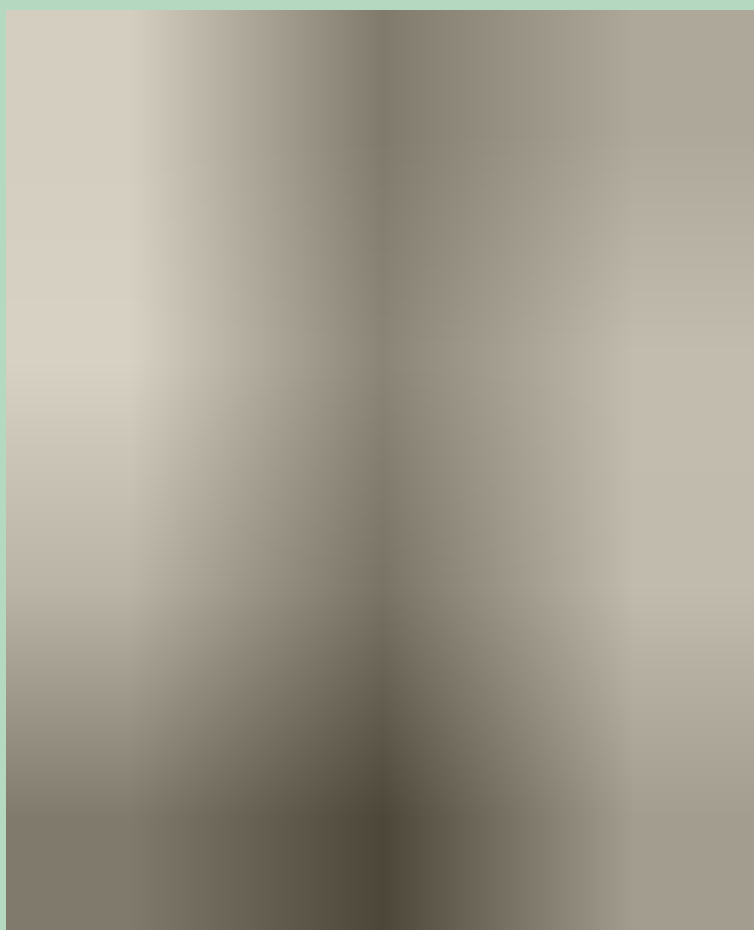


โรงเรียนบ้านเมืองกีด
‘ผันให้ไกล เพื่อก้าวไปให้ถึง’

๑๔๑

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้
‘เพราะเด็กคืออรุณรุ่งของพรุ่งนี้’

๑๕๗



“

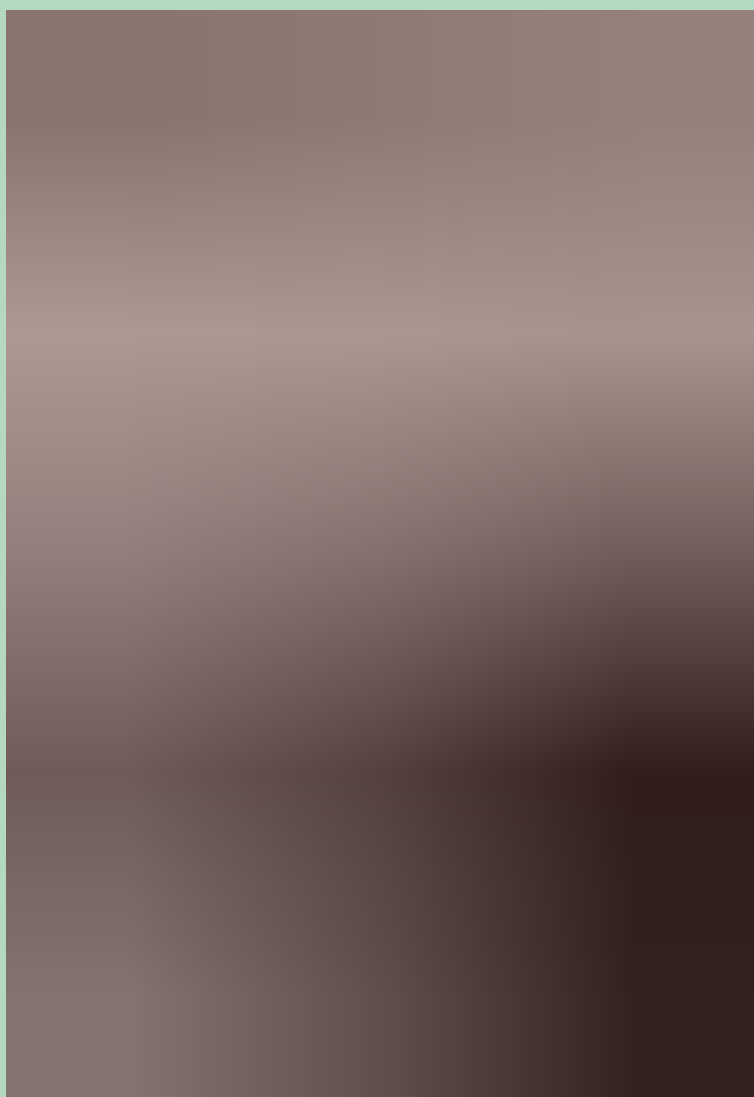
จังหวัดทั้งจังหวัดคือสังคมแห่งการเรียนรู้ จังหวัดจึงเป็นหน่วยสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา สามารถระดมทรัพยากรที่มีทั้งหมดในจังหวัดเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง ๘ ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา และประชาธิปไตย ให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกันทุกด้าน อันจะนำไปสู่การเป็นจังหวัดที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน

”

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

จากบทความ

จังหวัดทั้งจังหวัดคือสังคมแห่งการเรียนรู้ ๒๕๕๔



“

ประชาชนต้องรวมตัวกันในฐานะกลไกไม่เป็นทางการ เพราะจังหวัดเป็นของเรา พื้นที่เป็นของเรา ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนประเด็นปฏิรูปการศึกษา ขยับกลไกที่เป็นทางการ เพื่อยกระดับการสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้ให้ได้ ผลลัพธ์ปลายทางคือ วัฒนธรรมในการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นได้จริง

”

นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์

จาก เวทีเสวนามหกรรมสร้างเสริมสุขภาพะ
เด็ก เยาวชน และครอบครัว ๒๗-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เพราะการศึกษาคือการพัฒนาชีวิต

“เพราะการศึกษาคือการพัฒนาชีวิตมนุษย์” นี่จึงเป็นเหตุผลที่นักการศึกษา หรือ ‘ครู’ ผู้หนึ่งตระหนักถึงความจำเป็นของการปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่บ้านเกิดของตน

ทำอย่างไรโรงเรียนและสถานศึกษาจึงจะเป็นพื้นที่แห่งความสุขของครูและนักเรียน ทำอย่างไรการเรียนรู้จึงจะกินความหมายกว้างไกลกว่าที่เป็นอยู่แค่ในชั้นเรียน ทำอย่างไรกระบวนการเรียนการสอนจึงไม่ควรเน้นความเก่งทางวิชาการสถานเดียว โดยหลงลืมความสามารถด้านอื่นๆ ของนักเรียน ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ก้าวไปข้างหน้าด้วยเทคโนโลยีล้ำสมัยได้โดยที่ยังคงความภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตน ทำอย่างไรนักเรียนจึงภูมิใจในคุณค่าของตนเอง และได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม ความดี ฯลฯ

ภายใต้แนวคิดใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ที่เน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลง

โดยมีทักษะสำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ (learning skill) เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ ๒๑ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่แตกต่างและหลากหลายกว่าเดิม นั่นคือการก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะ เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูช่วยออกแบบการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบ PBL (Problem Based Learning) สิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้คือ ชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ PLC (Professional Learning Community) อันเกิดจากการรวมตัวกันของครู เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ของครูอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการปฏิรูปการศึกษาของไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนการขับเคลื่อนไปข้างหน้า แต่ระบบการศึกษาที่เน้นการกุ่มอำนาจในส่วนกลางก็ทำให้ยากจะขับเคลื่อนไปได้ง่าย พื้นที่บางแห่งที่มองเห็น ‘ปัญหา’ จึงเริ่มตระหนัก และลงมือปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่ของตน โดยจัดการขับเคลื่อนอย่างมีระบบ ยึดโยงกับสภาพสังคม ความเป็นไปในพื้นที่ เพื่อสามารถตอบโจทย์ของพื้นที่ได้ โดยยังคงวัฒนธรรมที่ดีงาม เน้นการมีส่วนร่วมของผู้คนและภาคีเครือข่าย

หนึ่งในพื้นที่ที่มีการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ของพื้นที่ได้อย่างเข้มข้นและน่าสนใจ คือจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนักการศึกษาอย่าง **ไพรัช ใหม่ชมภู** รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่คนปัจจุบันเป็นคีย์แมน หรือตัวขับเคลื่อนหลัก ด้วยตระหนักว่าการปฏิรูปการศึกษาคือความจำเป็นอย่างยิ่ง “เพราะการศึกษาคือการพัฒนาชีวิตมนุษย์” หากมนุษย์ไม่มีการพัฒนา สังคมจะล้าหลังและพร่องคุณภาพไปอย่างน่าสะพรึงเพียงไร

การเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนต้องเกิดขึ้น ไม่ใช่ห้องเรียนที่ ‘แช่แข็ง’ ความรู้อยู่กับที่เหมือนหลายสิบปีก่อน ครูยังสอนแบบเดิมๆ ไม่ต่างจากการหลับตาสอน ขณะที่สังคมก้าวไปไกลล้ำหน้าจนครูตามไม่ทัน เด็ก ซึ่งเป็นผู้เรียน จะก้าวสู่ความทันยุค เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้อย่างไร นอกจากนั้นทุกวันนี้ระบบการศึกษายังวัดผลที่คะแนนสอบ เด็กคนไหนแพ้ก็ถูกคัดออก หรือค่านิยมว่าเด็กต้องเก่ง ต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้ ฯลฯ

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จะไม่วัดเอาคะแนนสอบเป็นตัวตั้ง แต่จะมองเห็นคุณค่า และศักยภาพอันหลากหลายของผู้เรียน

“พื้นที่เชียงใหม่มีผู้ปกครองเด็กที่เป็นชาวเขา พูดไทยไม่ได้ เขาไม่ได้ต้องการให้ลูกจบมหาวิทยาลัย เขาบอกว่าจบแค่ ม.๖ ทำงานได้ พูดไทยได้ก็พอใจแล้ว จะได้ไม่ถูกเอาไรต์เอาเปรียบ การศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ก็เพื่อให้เด็กไปต่อได้ด้วยวิถีของ

เขา พ่อแม่มีรายได้เดือนละไม่ถึงพัน สถานศึกษาจึงต้องมีทางออกคือจัดการเรียนการสอนแบบใหม่คือ ‘ทวิศึกษา’ เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนต้องคิดขึ้นเอง เพื่อตอบโจทย์ในพื้นที่ให้ได้

“คุณไพรัชต้องการมีส่วนร่วม สามารถตอบโจทย์พื้นที่ได้ว่าคุณภาพการศึกษามีหลากหลาย สะท้อนทัศนคติของการศึกษาว่าสามารถองกวมที่ไหนก็ได้ ไม่ใช่เข้าสู่ที่พรากพ่อพรากแม่ ยัดเยียดความจนให้เขา ยิ่งเรียนยิ่งจน โจทย์ของการแก้ปัญหาในพื้นที่คือการเอาชีวิตเขาเป็นตัวตั้ง แล้วแก้ปัญหามาจากจุดนั้น” ผู้คลุกคลีในแวดวงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผู้หนึ่งให้ภาพการจัดการศึกษาในพื้นที่เชียงใหม่ ซึ่งขับเคลื่อนโดยองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดเป็นแกนนำหลัก

ด้วยฐานะและหน้าที่ของ อบจ. ที่สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ดูแลโรงเรียนเพียงแค่ ๔ โรง แต่ในขณะที่โรงเรียนอื่นๆ เกือบทั่วทั้งจังหวัดอยู่ในสังกัดสพฐ. มีกระทรวงศึกษาธิการกำกับดูแล แต่ด้วยการจัดทำโครงสร้างและระบบข้อมูลจัดประชุมเวทีเพื่อบูรณาการ รับฟังความคิดเห็น นี่คือนกลไกที่ อบจ. เชียงใหม่ใช้ในการ ‘ทลายกำแพง’ อย่างได้ผล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย ได้เห็นพ้องร่วมกัน นี่คือการร่วมมือร่วมใจกันเพื่อสร้างรุ่งอรุณของชีวิตวัยเยาว์ ให้เติบโตสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนที่มีคุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ในอนาคต

หากเด็กๆ เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีความหลากหลาย มีคุณค่าในแบบของตน ผืนแผ่นดินก็จะสามารถองกวมได้ เหมือนเช่นต้นไม้หลากหลายพันธุ์ที่ล้วนเติบโตเป็นร่มเงาอันชื่นเย็น ไม่ได้เป็นไม้ที่แคระแกร็น หรือมีเพียงพันธุ์เดียวสะพรั่งพรั่งล้อมรายล้อมสังคมโลกคงจืดชืดพิกล

ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีภาวะในการนำ สามารถพัฒนาศักยภาพของครูที่เคยถูกครอบงำจากฐานความคิดเดิมๆ ที่ล้าหลัง เปลี่ยนทัศนคติของครู เปิดกว้างให้ครูมีอิสระในการทำงาน จัดการเรียนการสอนแบบลงมือทำ ใช้กระบวนการ Active Learning เช่น ใช้โจทย์ในพื้นที่มาเรียน เป้าหมายสุดท้ายคือความองกวมสามอย่างหนึ่ง-เด็กต้องมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ สอง-ต้องมีความสามารถทางวิชาการ สาม-ต้องมีทักษะชีวิต เพื่อสามารถปรับตัวใช้ชีวิตในสังคมได้

โรงเรียนทั้งหมดซึ่งผู้เขียนลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเชียงใหม่ ๕-๖ แห่งนี้อยู่ในสังกัด

ของ สพฐ. ทั้งสิ้น มีเพียงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพียงแห่งเดียวที่อยู่ในสังกัดของเทศบาล แต่ด้วยการทลายกำแพง อบจ. เชียงใหม่ได้ทำให้โรงเรียนเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ได้ผล และขยายผลของงานให้เป็นที่ยอมรับในชุมชนและระดับประเทศ มีผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะการนำ เป็นเพื่อนมิตรที่ครูวางใจ

เมื่อท้องถิ่นลุกขึ้นมาจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนเอง ย่อมรู้จักปัญหาได้ดีกว่าส่วนกลาง แก้ไขปัญหาได้ตรงจุดกว่า สามารถพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนให้เติบโตได้อย่างที่พึงเป็น พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน ชาวบ้าน ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลง มองเห็นช่องทางการเติบโต และสามารถปรับตัวยืดหยุ่นได้ดีกว่าระบบ ‘สั่งการ’ จากส่วนกลางโดยไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่

“ที่ผ่านมาเราปฏิรูปการศึกษาก็จริง แต่ปฏิรูปโครงสร้างการบริหารงานเป็นส่วนใหญ่ เป็นการปฏิรูปมาจากข้างบน ไม่ได้คำนึงถึงเด็กซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุดของการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการโรงเรียนของภาครัฐกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางทั้งหมด ที่จริงแล้วโรงเรียนรัฐเป็นหน่วยปฏิบัติที่เล็กที่สุด แต่โรงเรียนก็ขาดแคลนทรัพยากรต่างๆ เยอะมาก โรงเรียนยังไม่สามารถคิดนวัตกรรม กิจกรรมอะไรใหม่ๆ ได้ เพราะต้องรับนโยบายมาจากส่วนกลาง ครูของเราจะต้องทำหน้าที่สารพัด ทั้งการเงิน พัสดุ ฯลฯ มันจึงเกิดการเหลื่อมล้ำในพื้นที่มาก” ไพรัช รองนายก อบจ.เชียงใหม่ สะท้อนถึงปัญหาของการปฏิรูปการศึกษาที่มาจากส่วนกลาง

วกเข้ามาในพื้นที่เชียงใหม่ นักบริหารการศึกษาผู้นี้ชี้ให้เห็นภาพว่ามีโรงเรียนรัฐบาลอยู่ ๘๐๐ กว่าแห่ง ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพดีที่สุดประมาณ ๑๕๐ กว่าแห่ง ทรัพยากรต่างๆ ที่บริหารโรงเรียนล้วนมาจากผู้ปกครอง จากการบริจาคในโรงเรียน เด็กที่มาเข้าโรงเรียนมีคุณภาพเพราะมีความพร้อม แต่ยังมีเด็กเกือบ ๔๐-๕๐ เปอร์เซ็นต์อยู่ในสถานะที่ขาดแคลนและอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพสูงมาก ทุกวันนี้โรงเรียนในเชียงใหม่ไม่มีผู้อำนวยการถึง ๖๐-๗๐ แห่ง ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล เป็นเพราะผู้บริหารการศึกษาเหล่านี้สอบมาจากส่วนกลาง กว่าที่จะประกาศผลสอบก็ประมาณหนึ่งปี เป็นปีที่ทำให้โรงเรียนว่างผู้บริหาร จะขยับทำอะไรในโรงเรียนก็ลำบาก

เมื่อไม่มีผู้อำนวยการ ครูน้อยก็ต้องรักษาการแทน ไม่นับโรงเรียนรอบนอกที่ขาดแคลนครูมาก เป็นเพราะไม่มีครูอยากทำงานในพื้นที่ห่างไกล

“ที่เราทำเรื่องปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ก็ใช้วิธีเชิญชวนโรงเรียนต่างๆ ในเชียงใหม่ให้ช่วยกันดูแลเด็กเชียงใหม่ร่วมกัน เมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ ๘๐๐ กว่าโรงเรียนที่มีอยู่คนละสังกัด เขตพื้นที่ประถมศึกษาเชียงใหม่มี ๗๐ เขต ก็มี ผอ.เขต

ซึ่งไม่ได้ขึ้นตรงต่อกัน แต่ขึ้นตรงกับเลขาธิการ สพฐ. แล้วยังมีโรงเรียนมัธยม กศน. โรงเรียนเอกชน โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนองค์กรท้องถิ่น โรงเรียน ทชด. อีก มีหลายสังกัด ผมจึงชวนเขามาคุยกัน บางแห่งไม่มา เขาบอกว่ามันเรื่องอะไรของ อบจ. เราก็ใช้ความพยายามให้เขามาคุยด้วย เพื่อดูแลเด็กเชียงใหม่ร่วมกัน เอาข้อมูลที่มีอยู่มาให้ดู เขาก็เริ่มเห็นความสำคัญ

“เรามี ๔ โรงเรียนที่ขอโอนมาอยู่กับ อบจ. เรารับโอนมาประมาณ ๗-๘ ปีแล้ว เพราะ ผอ. เขาเห็นว่าถ้ามาอยู่กับ อบจ. จะได้อยู่ใกล้ชุดผู้บริหาร และมีงบประมาณสนับสนุน ซึ่งเขาขาดแคลน แต่จะรับโอนมากก็ไม่ได้เพราะงบประมาณเราไม่พอ เรา รับโอนโรงเรียนรอบนอก มีโรงเรียนในอำเภอแม่สาย (แม่สายวิทยาคม) ผาง หางดง และแม่วิม อยู่คนละทิศละทางเลย เราทำเรื่องปฏิรูปจนนักเรียนมีคุณภาพ ตอนนี้ โรงเรียนของเราเป็นอินเตอร์ โรงเรียนรัฐบาลใกล้ๆ ต้องยุบ เพราะเด็กมาเรียนของเราหมด แต่เราก็คิดถึงเด็กทั้งเชียงใหม่ ก็เลยบอกว่าเราต้องมาคุยกัน เพื่อเด็กเชียงใหม่ ซึ่งมี ๕๕๐,๐๐๐ กว่าคน บางคนก็อยู่อย่างอดๆ อยาๆ ยากจน ที่รวยๆ จริงๆ คือที่ อยู่ในเชียงใหม่ โรงเรียนที่ดีที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่เชียงใหม่ โรงเรียนที่แย่ที่สุด ก็อยู่เชียงใหม่ เห็นความเหลื่อมล้ำชัดเจนมาก”

โรงเรียนทั้ง ๔ แห่งที่เข้ามาอยู่ในสังกัด อบจ.เชียงใหม่ ทาง อบจ. มีการให้อำนาจผู้บริหารโรงเรียนคิดทำ มีอิสระทางวิชาการและการบริหาร เพราะเชื่อว่าถ้า ผอ.โรงเรียนมีความเป็นอิสระ โรงเรียนจะมีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น อบต. แคว้น กรอบปฏิรูปการศึกษากว้างๆ มีการสร้างความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของภาคประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้ผู้ปกครอง ส่วนเรื่อง งบประมาณ ทาง อบจ. จะโอนงบประมาณให้โรงเรียนทั้งหมด ๓ เดือนครั้งหนึ่ง โดยทางโรงเรียนทำแผนรองรับ โรงเรียนเป็นฝ่ายคิดเอง ทำโครงการต่างๆ เอง ไม่ต้อง รอรับคำสั่งจาก อบจ.

“เราทำมา ๑๐ กว่าปีแล้ว อย่างโรงเรียนแม่สายพิทยาคม ซึ่งโอนมาเป็นที่แรกก็ ประสบผลสำเร็จ เราไปดู และสอบถามนักเรียนได้ทั้งเรื่องคุณลักษณะนิสัย สอง-จาก การประเมินผลโอเน็ตเราก็ดีขึ้น หรือถ้าจบจากเรา ไปสอบเข้าโรงเรียนต่างๆ ก็เข้าได้ เยอะ และเราจะดูเด็กครอบคลุม ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ถ้าวิชาการไม่เก่ง ก็จะทำอย่างอื่น ให้เขาทำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกีฬา ศิลปะ ฯลฯ อย่างเราเคยรับเด็กมาแล้วเรียนสายสามัญ ไม่ได้ จะออกตั้งหลายคน เราก็จัดเรื่องกีฬา ดนตรี ฟันเมืองที่เขาชอบ เด็กที่เรียนดนตรี ฟันเมืองที่เรียนสายสามัญไม่เก่ง ตอนนี้ได้ทุนไปอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพราะเรา ทำสัญญากับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศจีน เอนักศึกษาเขามาฝึกงานประเทศเรา

และส่งเด็กเราไปเรียนด้วย

“พอเราไม่ปล่อยเด็กที่เรียนไม่เก่งให้เป็นผู้แพ้ ก็ทำให้ผู้ปกครองพอใจ เหล่านี้คือฐานคุณภาพที่มองเห็นได้ และโรงเรียนเรายังมีจุดเด่นที่เหนือกว่าโรงเรียนของกระทรวงศึกษา คือเรามีบุคลากรสายสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น เจ้าหน้าที่การเงิน การบัญชี ไม่ต้องเอาครูมาทำ ถ้าเป็นของกระทรวงฯ เขาเอาครูมาทำงานบัญชี การเงิน ครูก็ต้องทิ้งเด็กอยู่ในห้อง แล้วครูยังต้องทำอาหารกลางวัน ฯลฯ ของเราใช้วิธีจ้างคนจบบัญชีมาทำบัญชี โรงเรียนเรามีบุคลากรสายสนับสนุนซึ่งไม่ต้องมาทำหน้าเกี่ยวกับการสอนเลย เพราะไม่ได้จบครูมา บางโรงเรียนมีถึง ๑๕-๑๖ คน ทั้งยาม พนักงานขับรถ แม่บ้าน เราทำเช่นนี้เพราะอยากให้ครูทำงานสอนเด็กได้เต็มที่”

ทาง อบจ.เชียงใหม่มีภาคีเครือข่ายสนับสนุนงานปฏิรูปการศึกษา มีโครงการหลักสูตรรักเชียงใหม่ เพื่อให้เด็กเรียนรู้เรื่องของเชียงใหม่ โครงการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเปลี่ยนวิธีการจัดการการเรียนรู้ให้เด็กใหม่ มีโรงเรียนผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองปรับทัศนคติในการเลี้ยงดูลูกที่ถูกต้องเหมาะสม

“เครือข่ายเราจะมี ๓ กลุ่ม คือ หนึ่ง-กลุ่มผู้ผลิตนักเรียน มีครู ผู้ปกครอง ผอ.รร. ถ้าเหนือขึ้นไปก็เป็นหน่วยงานที่ดูแลโรงเรียน เช่น เขตพื้นที่ กศน. สอง-กลุ่มผู้ใช้สถานประกอบการต่างๆ บริษัท ห้างร้านต่างๆ โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรมภาคการเกษตร ฯลฯ ที่ต้องใช้เด็กเรา กลุ่มนี้จะสะท้อนให้เห็นว่า อยากรได้คนอย่างไร เราพบว่าเดิมที่เราผลิตเด็กมาเขาไม่ต้องการ เขาต้องการคนมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่ สื่อสารเป็น มีความอดทน ถือเป็นกลุ่มสะท้อนให้เห็นศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิต ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตก็ต้องรับฟัง สาม-กลุ่มสนับสนุน ผมได้หน่วยงานส่วนกลางมาสนับสนุนเยอะ เพราะแม้เขาจะไม่ใช้คนในพื้นที่ แต่เขามีข้อมูลทางวิชาการ ทั้ง ๓ กลุ่มนี้เป็นภาคีปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

“เรามีกฎเหล็กอยู่ ๔ ข้อคือ หนึ่ง-ต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตของคนเชียงใหม่ สอง-ใช้พื้นที่ทั้งจังหวัดเป็นฐานในการปฏิรูปโดยไม่มองเรื่องสังกัด แต่มองว่าทั้งหมดคือเด็กเชียงใหม่ สาม-การมีส่วนร่วมของคนเชียงใหม่ในการขับเคลื่อน เพราะเมื่อเด็กเชียงใหม่คุณภาพแย่ คนเชียงใหม่ต้องลุกขึ้นมาแล้ว ถ้าเป็นครู พอเกษียณเขาก็ย้ายกลับบ้าน แต่เด็กเชียงใหม่มีบ้านอยู่ที่นี่ เราจึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมของคนเชียงใหม่สี่-เราจะให้ความสำคัญกับโรงเรียน และ ผอ.โรงเรียน ซึ่งแตกต่างจากกระทรวงที่ให้ความสำคัญกับหน่วยงานที่อยู่เหนือกว่าโรงเรียน อย่างเขตพื้นที่ ฯลฯ เงินก็ต้องผ่านจากหน่วยงานเหล่านั้นกว่าจะถึงโรงเรียน แต่เราคิดกลับกัน เราคิดว่าต้องให้ความสำคัญกับโรงเรียนก่อน”

เป็นธรรมชาติของการทำงานที่ต้องมีอุปสรรคและปัญหา แต่นักการศึกษาและผู้บริหารท้องถิ่นผู้ไม่ได้มองว่านี่คือปัญหา หากมองว่าเป็นข้อจำกัด หน่วยงานต่างๆ ที่มาร่วมกับ อบจ. มีต้นสังกัด มีนโยบายที่ได้รับมอบหมายมา และมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบอยู่ไม่น้อย แม้เป็นงานที่รับจากส่วนกลาง ซึ่งไม่ตอบโจทย์ของจังหวัด เมื่อ อบจ. ชักชวนมาทำเรื่องนี้ คำตอบมักเป็นการปฏิเสธ นี่คือข้อจำกัดที่เป็นอยู่

บางส่วนมองว่าโครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่เริ่มจาก อบจ. ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการเมือง หลายคนมองว่านี่คือการหาเสียง แต่อาศัยว่าตนเคยเป็นครูมาก่อน ก็ทำให้พอเชื่อมั่นในความโปร่งใสได้บ้าง อีกส่วนคือความกังวลเรื่องงบประมาณสนับสนุน และประการสำคัญคือการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่มีเป้าหมายหลักคืออยากให้ครูเปลี่ยนแปลงเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็ก ข้อนี้ถือเป็นขั้นตอนที่ยาก แม้แต่ครูที่ย้ายมาอยู่ในสังกัด อบจ. ๔ โรงเรียนก็ยังคงต้องทำความเข้าใจกันครั้งใหญ่ ข้อจำกัดเหล่านี้เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ช่วง ๔-๕ ปีแรก จนปัจจุบันจึงค่อยเริ่มคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นบ้าง

“นโยบายของรัฐบาลมองไม่เห็นแบบเรา ซึ่งใช้พื้นที่เป็นหลักในการทำงาน อย่างเราทำหลักสูตรรักเชียงใหม่ บางคนก็มองว่าหลักสูตรส่วนกลางก็มี คือเขามองมุมแคบ เราก็ต้องอดทน คนที่มาร่วมกับเราก็ไม่ได้คำตอบแทน เรียกว่าเป็นอาสาสมัครทั้งนั้น”

รองนายก อบต. ผู้นี้มีวิธีก้าวข้ามข้อจำกัดด้วยการใช้ข้อมูลการศึกษาเชียงใหม่มาเปิดทางให้ดูเพื่อให้เห็นความจริงที่เป็นอยู่ เห็นในสิ่งที่ปัญหาที่ต้องร่วมมือกันแก้ไข เป็นข้อมูลที่คุณเชียงใหม่ไม่เคยเห็นมาก่อน

“เรากล้าเอาข้อมูลที่เป็นภาวะวิกฤติในเชียงใหม่มาให้ดู อย่างในเชียงใหม่มี ๒๕ อำเภอ อำเภอรอบนอกขาดครู แต่ครูที่อยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอสันทรายกลับเกินไป ๓๐๐ กว่าคน คือมากระจุกอยู่ในเมือง พอเขาเห็นข้อมูลก็เกิดความตระหนักว่าขนาดนี้เลยหรอ

“หรืออย่างเรื่องเด็กเชียงใหม่ ๔๕๐,๐๐๐ กว่าคน ไม่รวมมหาวิทยาลัย เรียนอยู่ในอำเภอเมืองประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน เรียนในอีก ๔ อำเภอรอบนอกประมาณหลักหมื่น ก็แสดงว่าตื่นเช้ามาเด็กมาเรียนในเมืองหมด เดินทางเป็นร้อยกิโลก็มี แสดงว่าในเมืองเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง อาจจะเพราะค่านิยมของผู้ปกครองด้วย แล้วก็เลยเป็นปัญหาของโรงเรียนในเมืองอีก

“บางโรงเรียนเด็กอนุบาลห้องหนึ่งมีเด็กตั้ง ๕๐ คน เดินทางมาเรียนก็เหนื่อย เรียนโดยไม่มีความสุข แล้วโรงเรียนในเมืองยังมีระบบเด็กแพ็คตอก จะดูแลแต่เด็กที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน เด็กไม่เก่งก็เสียผู้เสียคนไปเลยก็มี ข้อมูลเหล่านี้ต้องให้คนเชียงใหม่รู้

“อย่างที่สองคือเรื่องความอดทน เรื่องการให้เกียรติคน ซึ่งผมให้ความสำคัญ ผมเข้าไปหาหมด ทั้ง ผอ.เขต อาจารย์มหาวิทยาลัย พยายามทำผลงานให้เขาเห็น จะได้ว่าเราเอาจริง ผมเชื่อว่าการศึกษจะต้องพัฒนาทักษะ และอุปนิสัยของเด็ก เราก็มีความคาดหวังร่วมกันว่าอยากให้เด็กเชียงใหม่มีความสุขในการเรียน มีความขยัน รับผิดชอบ เรื่องภาษา เรื่องการรักษวัฒนธรรม การปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่มีการตั้งปณิธานร่วมกันว่า พลเมืองเชียงใหม่รักษวัฒนธรรม ทำการเปลี่ยนแปลง และแสงสัมาอาชีวะ ผมอยากให้เด็กเรียนจบมาแล้วมีอาชีพทุกคน โดยไม่ต้องเลือกว่าต้องเข้ารับราชการ ตรงนี้ต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองซึ่งชอบจะให้ลูกรับราชการ”

มีการนำข้อมูลเด็กมาเปรียบเทียบให้ดูว่าเด็กที่เรียนต่อในระดับสูงบางคนจบปริญญาตรีแล้วมาเป็นพนักงานขับรถ มีรายได้ประมาณ ๙,๐๐๐ ต่อเดือน และยังมีค่าหอพักในเมือง ฯลฯ กับเด็กอีกคนที่เรียนจบแล้วกลับไปอยู่บ้าน ทำไร่ ทำนา ทำสวน มะม่วงพันธุ์ดี มีรายได้ต่อปีสูง ทำให้ผู้ปกครองเริ่มเปลี่ยนทัศนะ ทาง อบจ. มีการให้ทุนเด็กที่เรียนจบแล้วกลับไปอยู่บ้าน สนับสนุนการประกอบอาชีพ เพราะปกติเด็กจบเทคนิคหรือสายวิชาชีพมักหางานทำตามโรงงานต่างๆ แต่เด็กคนหนึ่งกลับบ้านเพื่อกลับไปทำสวนมะม่วง และใช้วิชาที่เรียนคือช่างเชื่อม ไปทำอาชีพต่อบ้านด้วย ด้วยการเปิดร้านที่ได้ทุนบ้าน ทำงานเชื่อมเหล็ก ทำโครงเหล็กตัดประตู หน้าต่าง ทาง อบจ. ก็สนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้ซื้อตู้เชื่อมเหล็ก เป็นการส่งเสริมเรื่องการทำงานอาชีพ

“นี่คือการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ที่ส่งเสริมเด็กที่อยากทำอาชีพ โดยไม่จำเป็นต้องเรียนจบแล้วถึงให้ทุน

“ครอบครัวนี้มีลูก ๒ คน คนที่ได้ทุนเป็นลูกคนเล็ก ส่วนคนโตจบเศรษฐศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัย ยังไม่มีงานทำ ตอนนี้อยู่ขอเงินพ่อแม่อยู่ ทั้งที่เรียนจบปริญญาตรีแล้ว ผมขอเขาเอาเรื่องครอบครัวนี้ไปเผยแพร่โดยไม่ระบุชื่อ เพื่อให้พ่อแม่ได้เห็นข้อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่จบสายสามัญกับเด็กที่จบสายอาชีพว่าจบสายอาชีพก็ประสบความสำเร็จได้ ไม่จำเป็นต้องจบปริญญา

“ผมภูมิใจในตัวเด็กคนนี้นะมาก มีเวลาว่างก็จะแวะไปหา ไปดูความคืบหน้าของเขา เพราะเราอยากเห็นเด็กกลับไปอยู่บ้าน ไปทำงานที่บ้านเยอะๆ หรือเด็กจะมีสัมมาชีพระหว่างเรียนก็ได้ ถ้าคุณจับกลุ่มกันทำงานวันเสาร์-อาทิตย์ช่วยกันทำขนมไปขาย

เราก็ให้ทุนไปทำ ต่ำสุด ๕,๐๐๐ สูงสุด ๓๕,๐๐๐ บาท ตอนนั้นคนก็เริ่มรู้แล้ว แต่เรายังต้องพยายาม หนึ่ง-คือการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองว่าไม่จำเป็นว่าลูกเรียนแต่สายสามัญ สอง-ครูก็สำคัญ โดยเฉพาะครูแนะแนว มักชอบแนะให้เด็กเรียนแต่ปริญญาตรี โดยไม่ได้คิดว่าจบไปแล้วจะทำงานอะไร ครูแนะแนวจึงเป็นเป้าหมายหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาที่เราจะต้องทำความเข้าใจต่อไป

“ออบจ. เป็นแกนหลักก็จริง แต่ไม่ใช่เป็นหัวหน้า เราเป็นผู้ประสานงาน คล้ายๆ เป็นเลขาฯ คอยทำและขับเคลื่อนงาน ผมพอใจกับการทำงานนะ เพราะตอนนี้ผลเริ่มเกิดแล้ว แล้วก็มีคนเสียสละมาเป็นคณะทำงานโดยไม่มีผลตอบแทน แต่ระยะยาวเราก็คิดว่าอยากให้เรื่องนี้เป็นเรื่องอยู่กับเมืองเชียงใหม่

“ในส่วนโรงเรียนรัฐบาล ผมอยากให้รัฐลดงานครูลงในส่วนที่เป็นงานรายงานงานเอกสาร นโยบายข้างบนก็ควรลดลง เพื่อให้ครูได้ใช้ความคิดของตัวเองบ้าง อันนี้เป็นเรื่องหลักเลย ถาลดเรื่องโครงการ เรื่องกิจกรรมจากส่วนกลางลง และมีบุคลากรฝ่ายสนับสนุนให้โรงเรียน เช่น เจ้าหน้าที่การเงิน ฯลฯ ผมคิดว่าครูจะเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ และจะมีเวลาหันมาดูแลเด็กมากขึ้น”

ครูที่ดีในทัศนะของผู้นำการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่คือต้องมีความรักเด็กเป็นพื้นฐาน เพราะหากครูมีความรัก มีความผูกพันในชั้นเรียน คร่อมองว่าเด็กๆ เป็นเหมือนลูกหลาน จะพบว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพ ตนคิดว่าทุกอย่างจะไปสู่ความสำเร็จได้

นักเรียนเหมือนผ้าขาวที่บริสุทธิ์ ถ้าอยู่ในครอบครัวที่ไม่เข้าใจ หรือพ่อแม่หย่าร้าง มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ก็เหมือนการเกิดมาในภูมิประเทศที่ไม่เหมาะสม เมื่อมาโรงเรียน เรียนกับครูที่ไม่เข้าใจ ขอบลงโทษหนักๆ หรือปฏิบัติต่อเด็กไม่ดี ก็จะทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ไม่เกิดขึ้น ทำให้สูญเสียเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นเด็กที่ขาดคุณภาพ ขาดความสุขไป นับเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย

“การปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่จะทำเรื่องนี้อย่างเข้มข้น เราจึงพบ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบ่อย เราเองไม่รู้จะอยู่ทำงานไปได้อีกกี่ปี จึงต้องหาแกนนำรุ่นใหม่เข้ามา แต่ก็เจอข้อจำกัดอีกว่า ถ้าเป็นรุ่นใหม่ๆ ที่อยู่ในโรงเรียนเขาจะมีภาระงานในหน้าที่ จะมาทุ่มเททำงานตรงนี้ได้เป็นครั้งคราว แต่ก็มีคนเข้ามาเสริมแกนตรงนี้แล้ว พอแกนตรงนี้แข็งแรง อีกหน่อย ออบจ. ก็จะถอยออกมา

“อีกหน่อยถ้าคนเชียงใหม่เอาจริง เราจะมีสำนักงานเพื่อการศึกษาเป็นเอกเทศ

บริหารโดยภาคสังคมจริงๆ ตอนนี้ อบจ. ประคบประหงมให้มันเดินได้ เพราะ อบจ. มีทรัพยากร ผมคิดว่าทุก อบจ. ในประเทศไทยน่าจะมาช่วยกันทำเรื่องการศึกษาเพื่ออนาคตของบ้านเรา

“ตอนนี้ก็มีที่อื่นหลายแห่งเริ่มทำแล้ว อย่าง อบจ. ที่สุรินทร์ กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี เราพอใจในโครงการที่ทำ แม้ว่าความเหลื่อมล้ำต่างๆ ยังมีอยู่ การสอนแบบเดิมของครูยังมีอยู่ ผอ. ที่เป็นนักเปลี่ยนแปลงยังมีน้อยอยู่ ตอนนี้เรากำลังคิดจะทำหลักสูตร ผอ.โรงเรียน เพื่ออบรมในเรื่องวิธีคิด เรากำลังให้ มข. ร่างหลักสูตรเพื่อฝึกให้ ผอ. ๘๐๐ กว่าคนเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงด้านปฏิรูปการศึกษา เพราะถ้าผู้บริหารเปลี่ยน ครูผู้สอนก็ต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนตามไปด้วย แต่จะสำเร็จเมื่อไหร่ันบอกไม่ได้ เพราะมีเงื่อนไขปัจจัยเยอะ โดยเฉพาะถ้ารัฐบาลเห็นด้วยกับการปฏิรูปเชิงพื้นที่จะไปได้เร็ว เพราะจะว่าไป ผอ.โรงเรียนก็เห็นด้วยกับเรา แต่ถ้าตันสังกัดไม่เอาด้วย ก็ไปลำบาก นี่เป็นข้อจำกัดใหญ่เลย แต่เราต้องทำไปเรื่อยๆ จนกว่าจะสำเร็จ”

การปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่อาจเป็นเรื่องที่ใช้เวลาไม่ต่างจากการหว่านเพาะปลูกพืชพรรณกล้าไม้ลงในผืนดิน กว่าจะงอกงามผลิผลเป็นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาก็ต้องผ่านวันเวลาแสนนาน แต่เมื่อตระหนักว่าเด็กทุกคนคือรุ่งอรุณของชีวิต คืออนาคตของสังคมและชาติบ้านเมือง ความรักและความอดทนที่ลงแรงไปก็นับว่าคุ้มค่ายิ่งกว่าสิ่งใด

เพราะนี่คือการลงทุนเพื่อสร้างโลกใบใหม่ที่เต็มด้วยความหวัง เป็นโลกที่งดงามและเป็นจริงได้ด้วยการลงมือทำของทุกคน ทุกฝ่าย ไม่ใช่เพียงหน้าที่ของนักการศึกษาหรือใครคนใดคนหนึ่ง

เพราะเด็กทุกคนคือสมบัติของแผ่นดิน และวัยเยาว์คือรุ่งอรุณของชีวิต...



"ถ้าไม่ได้เรียนที่นี่
ผมคิดว่าผมคงยังค้นหาตัวเองไม่เจอ
ดีไม่ดีอาจไม่มีวันเจอด้วย
หรือถ้าเจอก็อาจใช้เวลานานมาก
เพราะผมแทบไม่สนใจเรียน และไม่สนใจอะไรเลย
แต่โรงเรียนที่นี่มีอะไรหลายอย่างให้เราได้เลือก
หรือถ้าชอบอะไร เราก็ไปคุย
ไปบอกครู ครูก็จะหาทางสนับสนุนสิ่งที่เราเลือก"

โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สู่สมเด็จย่าฯ

‘บ้าน’ แห่งความสุข ของเด็กๆ ที่แม่แจ่ม

เมื่อครั้งเข้ามาเรียนที่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สู่สมเด็จย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม ใหม่ ๆ **แบงค์-สุทธิพงศ์ พงษ์สุทธิชัย** มักใช้เวลาหนีไปหลับมากกว่าเข้าเรียน

หนุ่มน้อยช่างขี้ม ร่าเริง หัวดี สูงล้ำปานกลางตามมาตรฐานวัยรุ่นไทย คือเด็กคนหนึ่งที่ถูกในโรงเรียนหมายหัวว่าอาจจะเรียนไม่จบ เนื่องจากพฤติกรรมของเขาเริ่มจะควบคุมไม่อยู่

เด็กชายชาวปกากะญอไม่ใช่เด็กเกรที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวหรือนิยมการชกต่อยและความรุนแรง หากแต่เขาไม่ชอบเข้าเรียน ยิ่งในเวลาภาคบ่ายที่เพื่อนๆ ต้อง

ลงไปปลูกข้าวทำนา เขาขอใช้เวลานั้นไปนอนตีฟงดึกว่า อย่าว่าแต่ภาคบ่ายเลย บางวันเขานอนตั้งแต่ภาคเช้า เตือดร้อนเพื่อนๆ ต้องมาตามถึงบ้านพัก

“ตอน ม.๑ ผมยอมรับเลยว่าผมชน คือ เกเรียน มันมีความรู้สึกที่ไม่อยากเรียน ไม่สนุก เพื่อนๆ เขาไปเรียนกัน ผมไม่เข้าเรียน หนีไปหลบอยู่ในบ้านพักบ้าง ตามต้นไม้ ร่มๆ บ้าง บางวันครูกับเพื่อนต้องมาตาม ก็โดนดุไป ตอนนั้นก็ไม่รู้เหมือนกันว่าจะเรียนจบไหม”

โรงเรียนของแบงค์ตั้งอยู่บนดอยสูงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนที่ไม่เหมือนกับสถาบันการศึกษาทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรการเรียนการสอน หรือแม้แต่อาคารสถานที่

ที่นี่ไม่ได้มีอาคารตึกสูงหลายชั้น ไม่มีห้องคอมพิวเตอร์ติดแอร์หรูหรา แคมไฟฟ้าบางที่ก็ดับ ห้องเรียนของนักเรียนที่นี่เป็นรั้วกำแพงไม้ไผ่ หลังคาสร้างจากใบตองตึง เป็นโรงเรียนกินนอนที่มีนักเรียนทั้งโรงเรียนไม่เกิน ๗๕ คน สอนแค่ชั้น ม.๑ - ม.๓ ทั้งหมดเป็นชาวเขา มีทั้งเผ่าปกาเกอะญอ ม้ง กะเหรี่ยงโปหรือโพล่ง ลีซอ รวมถึงเด็กพื้นราบในตัวอำเภอแม่แจ่ม

ขณะที่โรงเรียนทั่วไปเน้นการสอนหนักไปที่ความรู้ในด้านวิชาการ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ แต่ที่นี่กลับเน้นวิชาชีวิต ดนตรี ทอผ้า ปลูกข้าวอินทรีย์ เลี้ยงไก่ การแสดงชนเผ่า ชกมวย ปลูกผัก เลี้ยงผึ้ง วิชาที่ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง หรืออะไรก็ได้ตามแต่นักเรียนสนใจ ชอบ และมีความถนัด

“ที่นี่เราสอนให้เด็กรู้จักค้นพบตัวเอง”

สิงหา แซ่ตั้ง ครูใหญ่วัย ๕๐ ปี แห่งโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า แม่แจ่ม กล่าวสั้นๆ ถึงจุดหมายของโรงเรียนบนดอยแห่งนี้

ว่ากันว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีพรสวรรค์อย่างน้อย ๑ สิ่งเป็นของตัวเอง อยู่ที่ว่าสิ่ง ชุกซ่อนอยู่นั้นจะได้รับการค้นพบและสนับสนุนหรือไม่

เด็กที่วันๆ เอาแต่เกร นอนหลับ และโดดเรียนอย่าง แบงค์-สุทธิพงศ์ ก็เช่นกัน เขาเองก็มีพรสวรรค์ เพียงแต่พรสวรรค์ของเขายังไม่ได้รับการค้นพบ

วันเวลาผ่านไป ๑ ปี กระทั่งจาก ม.๑ แบงค์ก้าวขึ้นสู่ชั้น ม.๒ วันหนึ่งเขาแอบไปเห็นรุ่นพี่ ม.๓ ช่อมดนตรีในตอนเย็น รุ่นพี่ซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกันกับเขากำลังเล่น เตหน้า เครื่องดนตรีประจำชนเผ่าปกาเกอะญอ เสียงอันไพเราะ ลีลาการบรรจงดีดนิ้ว

ลงบนสาย ทำเอาเด็กชายรู้สึกหลงใหล หลังจากเสร็จสิ้นการซ้อม เขาตรงเข้าไปถามไถ่รุ่นพี่ทันที

เจ้าตัวจำได้ว่าวันนั้นเป็นวันพุธ ทุกวันพุธถือเป็นวันทำกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียน พรสวรรค์ของแบงค์ได้รับการค้นพบในเย็นวันนั้น จากเด็กที่วันๆ เอาแต่นอนหลับ เขาเริ่มสนใจการเรียน โดยมีดนตรีเป็นจุดมุ่งหมายในชีวิต เด็กชายเริ่มมีสิ่งที่เขาหลงรัก เมื่ออยู่กับดนตรีเขามีความสุข ไม่เบื่อ ไม่เครียด รู้สึกได้ถึง การปลดปล่อย สัมผัสได้ถึงอิสระ เสรีภาพ

แบงค์ก้าวเข้ามาอยู่ในวงดนตรีของโรงเรียนและไม่โดดเรียนอีก กระทั่งวันหนึ่งมีนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มนักดนตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เดินทางขึ้นมาสอนดนตรีที่โรงเรียน เด็กหนุ่มก็ยิ่งพัฒนาตัวเองไปข้างหน้าแบบก้าวกระโดด

จากเตหนาซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนเผ่า แบงค์ขยับมาเล่นเครื่องดนตรีสากลอย่าง กีตาร์และกลองชุดจนได้รับการยอมรับในฝีมือจากครูอาจารย์และเพื่อนๆ ในโรงเรียน ในระยะเวลาไม่กี่เดือน ขณะที่เครื่องดนตรีไทยเด็กหนุ่มร่างบึกก็เล่นได้ดีไม่แพ้กัน

เด็กนักเรียนชั้น ม.๒ ที่อื่นเป็นอย่างไรไม่รู้ แต่สำหรับแบงค์ หลังจากที่ได้ค้นพบตัวเองในวันนั้น เขาเริ่มหารายได้ให้ตัวเองด้วยการเล่นดนตรี ตีกลองสะบัดชัยในงานกฐิน



งานบวชหรืองานวัดต่างๆ และทุกวันนี้แม้จะเรียนจบจากโรงเรียนแห่งนี้ไปเกือบ ๒ ปีแล้ว แต่รายได้จากการเล่นดนตรีของเขาก็น่าจะมีเข้ามาไม่ขาดสาย

ปัจจุบันเด็กหนุ่มวัย ๑๗ ปีผู้นี้กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๑ ในตัวอำเภอแม่แจ่ม จากเด็กเกรียนอดีตที่นี่เขาเป็นรองประธานสภาโรงเรียน มีหน้าที่คอยดูแลความเรียบร้อยในโรงเรียนและจัดการด้านระเบียบวินัยของนักเรียนคนอื่นๆ แทนครู ขณะเดียวกันในด้านดนตรี เขาเล่นได้ทั้งดนตรีไทยและสากล อีกทั้งยังออกงานร่วมกับวงดนตรีของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานผ้าซิ่น งานลอยกระทง ฯลฯ รายได้ต้องงานทั้งวงประมาณ ๖,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท แบ่งได้คนละ ๒๐๐-๓๐๐ บาท ส่วนที่เหลือเก็บเข้ากองกลาง ค่าตอบแทนขนาดนี้สำหรับเด็กวัยรุ่นยังไม่จบชั้น ม.ปลาย ที่ใช้ชีวิตอยู่บนเขาบนดอยนับได้ว่าเป็นรายได้ที่ไม่น้อย

อย่างไรก็ตาม แบงค์ไม่ได้หลงระเหิรหรือลุ่มหลงในตัวเอง ตรงกันข้ามเขากลับยกความดีความชอบทั้งหมดให้กับโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้ศรัทธาแม่แจ่ม หากอยู่ที่โรงเรียนอื่นที่ไม่ได้มีการเรียนการสอนอย่างเช่นสถานศึกษาแห่งนี้ ชีวิตของเขาอาจยังคงหลงทางและไร้จุดหมาย

“ถ้าไม่ได้เรียนที่นี่ ผมคิดว่าผมคงยังค้นหาตัวเองไม่เจอ ดีไม่ดีอาจไม่มีวันเจอด้วย หรือถ้าเจอก็อาจใช้เวลานานมาก เพราะผมแทบไม่สนใจเรียน และไม่สนใจอะไรเลย แต่โรงเรียนที่นี่มีอะไรหลายอย่างให้เราได้เลือก หรือถ้าชอบอะไร เราก็ไปคุยไปบอกครู ครูก็จะหาทางสนับสนุนสิ่งที่เราเลือก

“ทุกวันนี้ถ้ามีเวลว่างผมก็จะกลับมาเยี่ยมโรงเรียนบ่อยๆ ผมมีความสุขมากที่เรียนที่นี่ เสียดยามากที่โรงเรียนมีแค่ชั้น ม.๑ - ม.๓ ถ้ามี ม.ปลาย ผมก็จะเรียนที่นี่ต่อ ไม่ไปไหน”

เด็กหนุ่มวางเป้าหมายในอนาคตไว้ว่าการเป็นครูสอนดนตรี เหตุใดโรงเรียนที่อยู่บนเขาบนดอย ได้รับความสะดวกสบายและความหรรษาจึงทำให้เด็กเกรียนหนึ่งกลับกลายเป็นคนที่มีจุดหมายในชีวิตอย่างชัดเจนได้ถึงขนาดนี้

นอกจาก แบงค์-สุทธิพงศ์ เด็กนักเรียนคนอื่นๆ ที่นี้ค้นพบตัวเองแบบนั้นด้วยไหม ก่อนที่จะมีการเรียนการสอนอย่างทุกวันนี้ สถาบันแห่งนี้เคยเป็นอย่างไร โรงเรียนแห่งนี้มีที่มาจากไหน ได้รับการสนับสนุนจากใครอนาคตข้างหน้าพวกเขาจะดุ่มเดินไปในทิศทางไหน อย่างไร

ขยับสายตาท่านไปยังบรรทัดต่อไป

แล้วร่วมค้นหาคำตอบไปด้วยกัน



“ถ้าจะถามว่าเมื่อก่อนที่นี้เป็นอย่างไรและเกิดขึ้นมาได้อย่างไร คงต้องเล่าย้อนไปไกลสักหน่อย”

สิงหา แซ่ตั้ง ครูใหญ่แห่งโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ แม่แจ่ม เกริ่นนำด้วยดวงหน้าเปื้อนยิ้ม

สิงหาเป็นคุณครูรูปร่างล่ำสัน ตัวสูงไม่มากนัก ดวงหน้าเต็มเปี่ยมไปด้วยรอยยิ้ม

อัยยาศัยใจคอดี เป็นคนพูดจาเสียงดังฟังชัด ด้วยความที่เป็นครูใหญ่ และอยู่ที่โรงเรียนแห่งนี้มาตั้งแต่แรกเริ่ม เขาจึงเป็นที่เคารพรักของผู้คนในชุมชน รวมทั้งบรรดาครูและเด็กๆ ในโรงเรียน

พื้นเพของครูสิงหาเป็นคนอำเภอองไกรลาค จังหวัดสุโขทัย แต่เรียนจบเศรษฐศาสตรศาสตรบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ช่วงเรียนอยู่นั้น ได้มีโอกาสออกค่ายทำกิจกรรมบนเขาบนดอยอยู่บ่อยครั้ง ได้เห็นความน่ารักใสซื่อของเด็กๆ ก็รู้สึกประทับใจ ขณะเดียวกันก็เห็นถึงความขาดแคลนโอกาสทางการศึกษา เมื่อเรียนจบจึงตัดสินใจสอบเป็นครูอาสา แทนที่จะไปทำงานสร้างเนื้อสร้างตัวตามเส้นทางที่ร่ำเรียนมา

“เราติดสำรอง แต่คนที่ได้เขาสละสิทธิ เราก็เลยได้เป็นครูอาสา ก่อนหน้านั้นก็ไปอยู่ที่อำเภอแม่เมาะ ก่อนที่จะย้ายมาช่วยที่แม่แจ่ม เพราะครูที่นี่มีปัญหา เข้ากับชาวบ้านไม่ได้ ผมมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ที่ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา ‘แม่ฟ้าหลวง’ บ้านมิดหลวง ก่อนที่ปี ๒๕๔๒ จะย้ายมาที่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้ สมเด็จย่าฯ ที่อยู่ปัจจุบัน เวลานั้นยังเป็นที่ว่างๆ ก่อนที่ชาวบ้านจะช่วยกันสร้างกระท่อมเล็กๆ เป็นบ้านขึ้นมาหลังหนึ่ง แรกเริ่มมีนักเรียนรวมกันแค่ ๑๐ คน ทุกคนถ้าเรียนจบก็จะได้วุฒิ กศน. ไปเรียนต่อที่อื่น

“ในช่วง ๑๐ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒-๒๕๕๒ เราต้องออกวุฒิผ่านทาง กศน. เนื่องจากในเวลานั้นโรงเรียนของเราเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างโครงการพระเมตตาของสมเด็จย่ากับทาง กศน. ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนเราก็ออกแบบและพัฒนาของเราเอง”

โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยฯ แม่แจ่มเกิดขึ้นจากพระปณิธานอันแรงกล้าของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือ ‘สมเด็จย่า’ ที่ต้องการให้เด็กๆ ชาวเขาชาวดอยได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา จึงได้โปรดให้สร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารขึ้น ทั้งโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ฯลฯ นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดให้สร้างโรงเรียนที่มีลักษณะพิเศษขึ้นมาด้วย ก็คือโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ ที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

“พระองค์ท่านทรงเล็งเห็นว่าโรงเรียนบนดอยพัฒนาครูได้ไม่ต่อเนื่อง ครูส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครจากที่อื่นขึ้นมา อยู่ได้สักพักพอถึงเวลาก็กลับลงไป สมเด็จย่าเห็นว่าหากครูเป็นคนของพื้นที่นั้นๆ จะพัฒนาได้ดีกว่า เข้าใจกว่า และต่อเนืงยืนยาวกว่าที่อื่นๆ จะมีใครพัฒนาและเข้าใจที่นี้ได้ดีกว่าคนที่เองล่ะ”

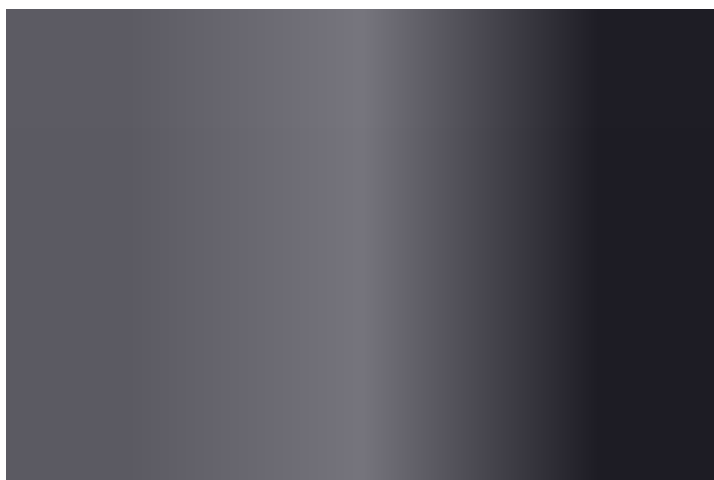
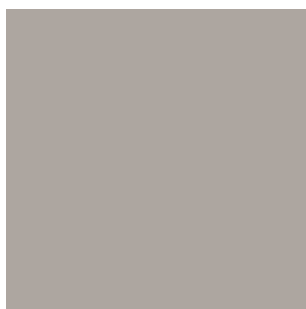
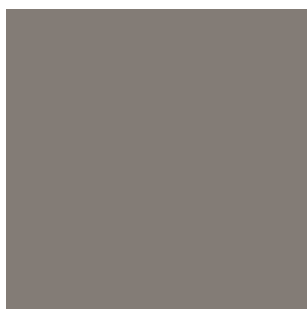
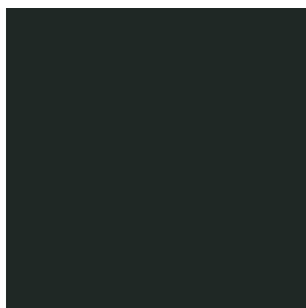
โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่าฯ ที่แม่แจ่ม เชียงใหม่ นับเป็นโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้ สมเด็จพระย่าฯ แห่งเดียวในประเทศไทย สาเหตุที่เริ่มต้นที่นี่ก็เพราะในเวลานั้นที่แม่แจ่มมีโรงเรียนเป็นหย่อมบ้านอยู่แล้ว จึงนำเด็กๆ ที่เรียนในโรงเรียนหย่อมบ้านมาพัฒนาต่อ

โรงเรียนแห่งนี้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๒ ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระย่า ช่วงแรกเป็นการร่วมมือกันระหว่างโครงการพระเมตตาสมเด็จพระย่ากับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

ด้วยความที่ต้องการให้คนพื้นที่กลับมาพัฒนาถิ่นเกิด หลักสูตรการเรียนการสอนของที่นี่จึงไม่เหมือนกับโรงเรียนอื่นในประเทศไทย ที่เน้นเน้นความรู้ทางวิชาการ แต่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่าฯ แม่แจ่ม จะเน้นสิ่งที่เป็นอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนที่นี่ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกข้าวและทำการเกษตร เพราะฉะนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนจึงมีทั้งการให้นักเรียนปลูกข้าว เลี้ยงไก่ ปลูกผักสวนครัว ทอผ้า ทำอาหาร ช่างก่อสร้าง ฯลฯ ส่วนหนึ่งนอกจากเพื่อจะให้พ้องกันกับวิถีชีวิตที่มีอยู่ในบ้านเกิดแล้ว ยังเป็นการช่วยกันหาเลี้ยงปากท้องของทุกคนในโรงเรียนด้วย

“ด้วยความที่เด็กแต่ละคนเป็นเด็กชนเผ่าเสียส่วนมาก ทั้งบ้านของทุกคนอยู่ไกลจากโรงเรียนมาก บางคนอยู่ไกลถึง ๕๐-๖๐ กิโลเมตร ดังนั้นทุกคนที่มาเรียนที่นี่จึงกินนอนอยู่ที่โรงเรียน ปิดเทอมจึงกลับบ้านได้ แต่ทางเราก็ก่อนุญาตให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมได้ตลอด และถ้ามีกรณีจำเป็น อย่างมีงานพิธีกรรมของชนเผ่าเขา หรือญาติพี่น้องพ่อแม่เสียชีวิต เราก็ก่อนุญาตให้กลับบ้านได้

“ด้วยความที่โรงเรียนของเราไม่ได้มีงบประมาณมากมายนัก เราจึงต้องปลูกข้าว ปลูกผัก ทำการเกษตร เพื่อไว้สำหรับเป็นเสบียงอาหารกินกันเองด้วย นักเรียนทุกคนก็ต้องฝึกทำงานพวกนี้ ตื่นเช้ามาก็ต้องหุงหาอาหาร หลักสูตรการเรียนการสอนของที่นี่จะไม่เหมือนที่อื่น ที่อื่นจะเน้นวิชาการ แต่ที่นี่ทุกคนจะต้องเรียนวิชาชีวิต แถมในบางช่วงที่เสบียงขาดแคลนหรืออยู่ในช่วงหน้าหนาว วิชาชีวิตที่นักเรียนหนักกว่าวิชาเรียนทั่วไปอีก”



การเรียนการสอนของโรงเรียนในช่วง ๑๐ ปีแรกเป็นรูปแบบเดิมแทบทุกวัน คือในช่วงเช้าเรียนวิชาทฤษฎีพื้นฐานทั่วไป ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ฯลฯ ขณะที่ภาคบ่ายทุกคนจะต้องลงปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ ซึ่งส่วนใหญ่ก็หนีไม่พ้นกิจกรรมเดิมๆ อย่างปลูกผัก ทำนา เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ แม่แจ่ม อาจไม่ใช่เด็กที่มีความรู้ทางวิชาการเป็นเลิศ หากแต่สิ่งที่ทุกคนได้รับติดตัวไปก็คือทักษะการใช้ชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ โดยมากเมื่อจบออกไป หากไม่ไปเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนหนึ่งก็จะเข้ารับการการศึกษาที่โรงเรียนพระดาบส โรงเรียนฝึกอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ โดยมีสาขาอาชีพต่างๆ ให้เลือกเรียนรู้อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นช่างยนต์ ช่างไฟ ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง อิเล็กทรอนิกส์ เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ช่วยพยาบาล ฯลฯ ซึ่งนอกจากสายวิชาชีพ นักเรียนบางคนก็เรียนมัธยมปลายควบคู่กันไปด้วย

แม้นักเรียนส่วนใหญ่ที่จบการศึกษาออกไปในช่วง ๑๐ ปีแรกจะมีทักษะชีวิต และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ หากแต่พวกเขากลับไม่ได้เป็นมนุษย์ที่มี

ความสุขในการใช้ชีวิตสักเท่าใดนัก เนื่องจากไม่ได้เลือกเรียนและใช้ชีวิตตามความชอบอย่างที่ตัวเองต้องการ

การเรียนของนักเรียนถูกออกแบบเป็นแพทเทิร์นสำเร็จรูป จากรูปแบบการเรียนการสอนที่ครูเป็นผู้กำหนดไว้ให้ ช่วงเช้าเรียนวิชาภาคทฤษฎีตามปกติ บ่ายลงปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ชีวิตหมุนวนเป็นวัฏจักรซ้ำเดิมไม่รู้จบ ทั้งที่จริงๆ แล้วผู้เรียนอาจไม่ได้ต้องการเช่นนี้ หรือบางคนอาจมีความฝัน ความชอบ และพรสวรรค์ในตัวเองซ่อนอยู่ก็เป็นได้ หากแต่หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้เปิดพื้นที่ให้ค้นพบในสิ่งเหล่านั้น

“ปัญหาในช่วงนั้นที่เราเห็นสองข้อใหญ่ๆ เลย คือ หนึ่ง-เด็กไม่มีความสุข และสอง-เด็กไม่มีจิตอาสา ที่เด็กไม่มีความสุขก็เพราะการเรียนการสอนของเราทุกอย่างมันสำเร็จรูปไปหมด เข้าเรียน บ่ายทำงาน แถมบางวันเราทำงานมากกว่าเรียนอีก ทำงานจนชาวบ้านแถวๆ นี้เขาเรียกโรงเรียนเราว่าเป็นโรงเรียนทำงาน ซึ่งเราก็กังเขยไม่ได้ เพราะมันเป็นแบบนี้จริงๆ

“ทุกอย่างที่นักเรียนทำไม่ได้เกิดจากการที่พวกเขาเลือก แต่มาจากการที่



ครูเลือกให้ทั้งหมด พุดง่ายๆ ว่า ครูสิ่งอะไรก็ต้องทำตาม ทั้งที่จริงๆ เด็กเขาอาจจะไม่ได้อยากทำงานตามที่เรากำหนดไว้ก็ได้ เขาอาจจะอยากเล่นดนตรี อาจจะอยากเล่นกีฬา หรืออาจจะอยากทำอะไรอย่างที่เขาต้องการ แล้วบางวันที่ทำงานมากๆ เราก็กลัวว่าเขาจะเรียนไม่ทันตามการสอนที่วางไว้ ตกเย็น ตกกลางคืน เราก็มาอัดวิชาเรียนเข้าไปอีก พอเป็นอย่างนี้เด็กก็เหนื่อย ครูอย่างพวกเราก็เหนื่อย กลายเป็นว่าไม่มีความสุขทั้งคู่ทั้งนักเรียน

“ด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านหรือผู้คนในชุมชนก็เป็นไปในแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์อะไรกันมากนัก เนื่องจากช่วงแรกพวกเราไม่ได้ปล่อยหรือเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ใกล้ชิดกับชุมชนมากเท่าไร เนื่องจากควบคุมได้ยาก กลัวว่าเด็กจะเถลไถลไปที่อื่น เพราะฉะนั้นในด้านจิตอาสา หรือการเรียนรู้กับผู้คนในสังคม เด็กยุคแรกก็จะมีน้อยมาก”

การถูกแซ่แข่งด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบเอาครูเป็นที่ตั้ง ทำให้เด็กๆ ทุกคนแทบไม่ต่างอะไรจากหุ่นยนต์ที่เชี่ยวชาญในด้านการทำงาน แต่บอดไ้ทางจินตนาการและความรู้สึกนึกคิด ครูใหญ่อย่างสิงหาเองก็รับรู้ถึงความจริงดังกล่าวเป็น

อย่างดี แต่เขาเองก็ไม่ว่าจะหาทางออกนี้อย่างไร

แน่นอนว่าทุกอย่างคงจะดีกว่านี้ หากเด็กทุกคนที่นี่ได้เรียนรู้การปลูกข้าว การเกษตร ทอผ้า หรือสิ่งที่เป็นอาชีพหลักของบ้านเกิดตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถที่จะค้นพบความสามารถของตัวเอง ได้ทำในสิ่งที่ชอบและต้องการอย่างมีความสุข รวมทั้งเรียนรู้ที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมรากเหง้าควบคู่กันไป ด้วย

ครูสิงหาและทุกคนในโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้ศรัทธาฯ กำลังรอคอย บางสิ่งบางอย่างเพื่อจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพวกเขาให้เป็นทั้งครู นักเรียน เป็นโรงเรียนที่ดีและก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม

กระทั่งวันหนึ่งความเปลี่ยนแปลงก็มาถึง เมื่อวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้ามาทำงานร่วมกับโครงการพระเมตตาสมเด็จย่า แทนที่ กศน. ที่ถอนตัวออกไป

การเข้ามาของวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงโรงเรียนเล็กๆ บนดอยในอำเภอแม่แจ่มทีละน้อย ที่สำคัญยังเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเข้าใจ โดยคงสิ่งดีๆ และรากเหง้าของโรงเรียนที่มีอยู่เดิมเอาไว้ได้

วิชาชีพและสัมมาชีพ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความพอเพียงและวิถีชีวิตของพวกเขา ยังคงอยู่ในรูปแบบการเรียนการสอน ทุกคนยังคงปลูกข้าว ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ ทำการเกษตรเหมือนเดิม

หากแต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือความสุข และการค้นพบของทุกชีวิตในโรงเรียน

“สิ่งที่ทางสถาบันโพธิวิชชาลัยเข้ามาแล้วทำให้เราเลยก็คือพวกเขาให้อิสระและเสรีภาพกับเรามากขึ้น เขาไม่บีบบังคับเราว่าต้องพัฒนาให้เด็กเป็นแบบนั้นแบบนี้ หรือต้องสอนทฤษฎีให้ได้เท่านั้นเท่านี้ในแต่ละเทอม ซึ่งทำให้ครูทุกคนรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขมากขึ้น ขณะเดียวกันก็คอยนำผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยเหลือพวกเรา ทำให้โลกของพวกเราและเด็กๆ เปิดกว้างและพัฒนามากขึ้น”

ปิยราช สมบัติ หรือที่รู้จักกันในนาม ‘ครูแก้ว’ เกรินำถึงความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนเมื่อสถาบันโพธิวิชชาลัยเข้ามา

ครูแก้วเป็นครูหนุ่มวัย ๓๒ ปี รูปร่างสูงโปร่ง มีน้ำใจโอบอ้อมอารี เขาเป็นคนแม่แจ่มโดยกำเนิด จบการศึกษาปริญญาโท ด้านธุรกิจเกษตร คณะเกษตรเขตร้อน

จากมหาวิทยาลัยในไต้หวัน แน่หนอนว่าชีวิตของครูแม้วอาจร่ำรวยและมีเส้นทางที่สวยงามกว่านี้ หากเขาเลือกทำงานในสายตามที่เล่าเรียนมา แต่ด้วยความอยากกลับมาพัฒนาบ้านเกิด และทำงานร่วมกับคนในชุมชน ทำให้ชายหนุ่มไม่ลังเลที่จะมาสมัครเป็นครูในโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่าฯ เมื่อโอกาสมาถึง

นับจากวันนั้นถึงวันนี้ครูแม้วสอนอยู่ที่โรงเรียนมาได้ ๔ ปีแล้ว ครูหลายคนที่มาสมัครและมาทำงานพร้อมเขาตอนนี้ต่างลาออกไปทำงานที่อื่นกันหมดแล้ว จะเหลือก็แต่ครูมนัส ซึ่งเป็นครูสอนชกมวยอีกคนหนึ่ง ปัจจุบันโรงเรียนมีครูทั้งหมด ๙ คน เป็นครูผู้สอนทั้งหมด ๘ คน และเป็นครูที่ทำงานธุรการและแม่บ้านอีก ๑ คน

การเข้ามาของสถาบันโพธิ์วิชชาลัยค่อยๆ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียนไปทีละน้อย ผู้คนจากภายนอกที่มีความสามารถในด้านต่างๆ เริ่มเข้ามามอบความรู้และโอกาสให้กับเด็กๆ กระทั่งวันหนึ่งสถาบันปัญญาปิติซึ่งเป็นสถาบันเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็ได้นำหลักสูตรการสอนแบบ PBL เข้ามาสู่โรงเรียน

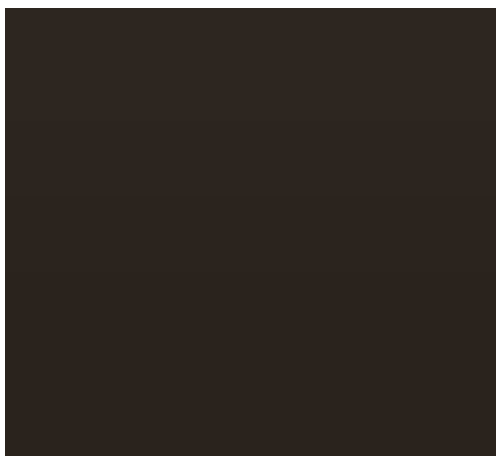
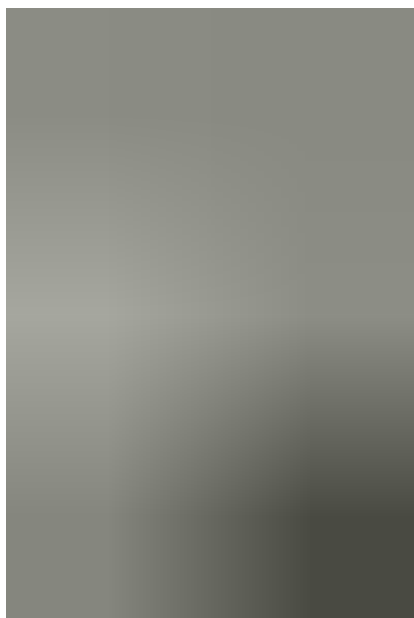
“สถาบันปัญญาปิตีสร้างศูนย์การเรียนรู้หญ้าแพรกสาละวินอยู่ที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งที่นั่นก็สอนด้วยหลักสูตร PBL เช่นกัน ทางสถาบันปัญญาปิตินำกลุ่มหญ้าแพรกสาละวินมาแลกเปลี่ยนกับเรา เขาแนะนำและอธิบายการเรียนการสอนแบบ PBL ว่ามันคืออะไร”

หลักสูตรการเรียนการสอนแบบ PBL ที่ครูแม้วหมายถึงก็คือ ‘Project Based Learning’ หรือ การเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานและเรียนรู้ตามระดับทักษะ ความสนใจ หรือความสบายใจ ที่ตนเองต้องการและมีอยู่ โดยครูมีหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนในการจัดโครงงาน รวมทั้งสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้นักเรียน หรือพูดง่ายๆ ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เอานักเรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างถูกกำหนดโดยครูตั้งแต่ก่อน

“จากที่เราเคยกำหนดทุกอย่าง ก็กลับกัน นักเรียนสามารถเลือกกิจกรรมเรียนตามที่เขาต้องการได้ตามใจชอบ เขาอยากเรียนอะไรก็มาบอกเรา เราก็ทำหน้าที่คอยสนับสนุนเขา

“การเรียนแบบ PBL นี้ นอกจากทำให้นักเรียนมีความสุขที่ได้เรียนในแบบที่เขาต้องการแล้ว ครูเองก็ไม่ต้องเครียด ไม่ต้องคอยไปบังคับจ้ำจี้จ๊าไซ เพราะเป็นสิ่งที่เขาสนใจที่จะเรียน เรียกว่าเป็นการเรียนการสอนที่มีความสุขทั้งครูทั้งนักเรียน นักเรียนมีอิสระ ครูก็ไม่เครียด

“การเรียนแบบ PBL นี้ทำให้เด็กได้มีโอกาสที่จะค้นพบตัวเองได้มากขึ้น ได้รู้ว่าเขาชอบอะไร แล้วเขาทำอะไรได้ดี แล้วก็มีคนสนับสนุนในสิ่งที่เขาชอบ แต่ก็ไม่ได้



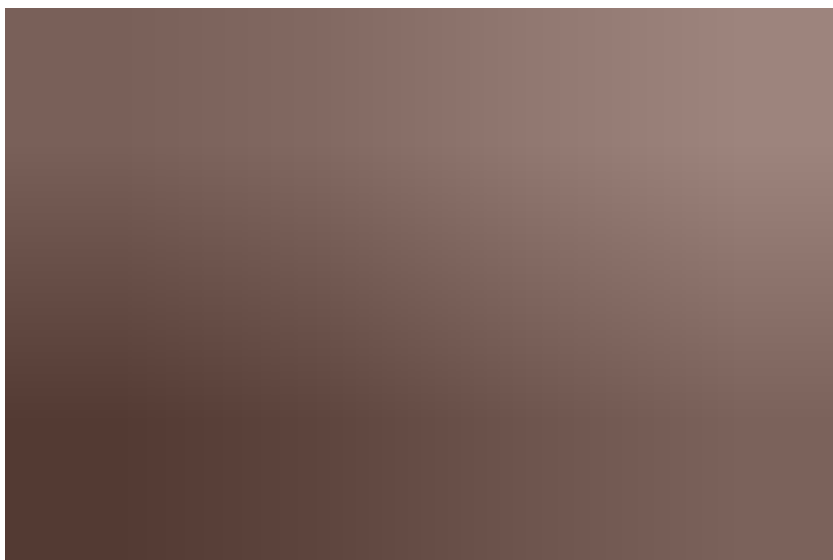
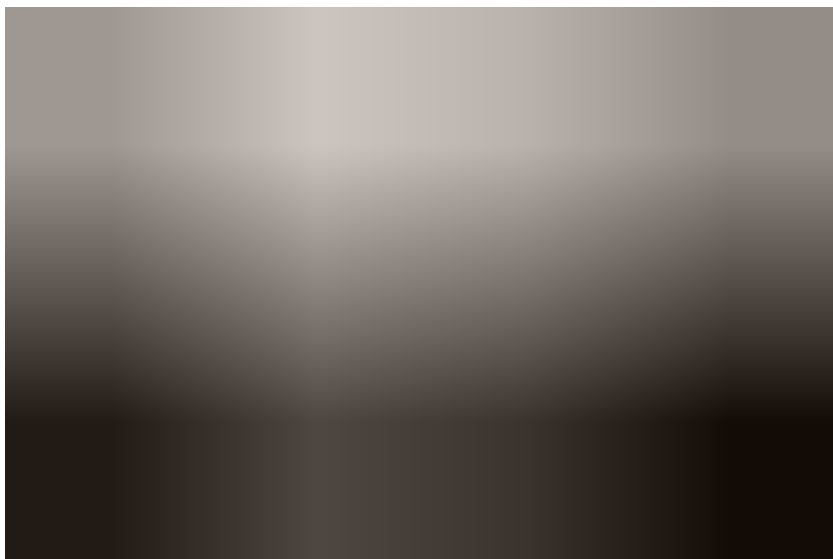
หมายความว่าเราจะตามใจหรือสนับสนุนเขาทุกอย่างตามที่พวกเขาขออะ บางอย่างที่เรายังไม่สามารถทำตามที่เขาต้องการ หรือเราดูแล้วว่ามันยังไม่เหมาะ เราก็พับไว้ก่อน รอช่วงเวลาที่เหมาะสม อย่างเมื่อปีก่อนมีเด็กคนหนึ่งเขาอยากเลี้ยงผึ้ง แต่มีแค่คนเดียวเท่านั้นที่อยากเรียน เราดูแล้วว่ามีคนเรียนน้อยเกินไปก็พับไว้ก่อน กระทั่งต่อมามีคนเรียนคนอื่นสนใจเรียนด้วย เราก็ตกลง

“พอเราเปิดโอกาสให้กับเขา เขาก็มีความสุขและพร้อมที่จะเรียนรู้ โรงเรียนของเรา มีกิจกรรมการเรียนรู้หลายอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นฟุตบอล ดนตรี ชกมวย การสร้างบ้านไม้ไผ่ หรือแม้แต่สิ่งที่แปลกออกไปอย่างการเรียนบิโบบ็อกซ์ก็มี ซึ่งในแต่ละกิจกรรมก็จะมีผู้รู้มาสอนพวกเขา”

ในแต่ละปีจะมีครูซึ่งเป็นบุคคลจากภายนอกแวะเวียนมาทำกิจกรรมและสอนเด็กๆ ที่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เชียงใหม่ อยู่เสมอ ครูแต่ละคนนอกจากมีจิตอาสาสอนเด็กๆ ด้วยการไม่คิดค่าตอบแทนแล้ว ยังมีความชำนาญเฉพาะด้านอย่างลึกซึ้ง สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนทุกคนล้วนได้เรียนจากครูผู้จริง

“โดยส่วนใหญ่ เด็กๆ จะได้เรียนรู้จากผู้รู้จริงแทบทั้งหมด ยกตัวอย่างฟุตบอล ครูผู้สอนก็จะเป็นนักฟุตบอลของจังหวัดชัยภูมิ แล้วก็เคยเป็นอดีตนักฟุตบอลอาชีพของสโมสรภูเก็ต เอฟซี หรืออย่างมวยสากลเราก็ได้นักมวยเหรียญทองกีฬามหาวิทยาลัยมาเป็นเทรนเนอร์ให้ ดนตรีก็จะมีพี่ๆ ที่เป็นนิสิตเอกดนตรีจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมาช่วยสอน

“แต่ก็ไม่ได้มีจากที่อื่นอย่างเดียวนะ จริงๆ แล้วเราก็พยายามหาผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ใกล้ๆ ในชุมชนของเรา อย่างการเรียนสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่ เราก็ให้ชาวบ้านคนหนึ่งที่มีความชำนาญในเรื่องไม้ไผ่ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม แล้วเขาได้มีโอกาสไปเรียนรู้จากการทำงานกับฝรั่งในเรื่องการสร้างบ้านสมัยใหม่เพิ่มมาด้วย เราก็เอามาสอนเด็กๆ ที่สนใจ เขาก็สอนรายละเอียดทุกอย่าง ไม่ใช่वादแบบบ้าน หรือเอาไม้มาสร้างได้เลย แต่เขาจะเริ่มจากการให้เอาไม้ไผ่แช่น้ำผสมกับปุ๋ยยูเรีย และปูนขาวก่อนเป็นเวลา ๑ เดือนเพื่อให้ไม้เป็นอาหารของมอดออกจากตัวไม้ ทำให้มอดไม่ขึ้นในภายหลัง เด็กๆ ก็จะเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการสร้างบ้านไม้ไผ่อย่างลึกซึ้ง เมื่อเรียนรู้แล้วพวกเขาก็จะนำไปปฏิบัติจริงได้”



แม้จะปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นแบบ PBL โดยเริ่มต้นจากความสนใจ ใฝ่รู้ของนักเรียนเป็นจุดเริ่มต้นและศูนย์กลาง จนทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน และค้นพบตัวเองได้เร็วขึ้น แต่ก็เชื่อว่าทางโรงเรียนจะโยนสิ่งดีๆ และมีประโยชน์จาก หลักสูตรเก่าทิ้งไปเสียหมด นักเรียนทุกคนยังต้องทำงานที่เป็นอาชีพหลักของผู้คน ในท้องถิ่นและชนเผ่าไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า ปลูกผัก ฯลฯ เหมือนเดิม เพื่อที่จะได้ไม่หลงลืมรากเหง้า และรู้จักที่จะเรียนรู้ถึงสิ่งที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของตัวเอง คงจะเป็นการไม่ดีแน่ หากเราจะเปิดรับความก้าวหน้าที่เข้ามาใหม่ แล้วโยนทิ้งสิ่งดีๆ ที่เป็นตัวตนในแบบเก่าทิ้งไป

“เราเอาแนวทางของหลักสูตร PBL มาปรับแล้วก็ประยุกต์ให้เหมาะสมกับ โรงเรียนของเรา วิถีชีวิตและการทำงานที่เป็นสัมมาชีพในท้องถิ่นของเรา เรายังคง เก็บสิ่งดีเดิมๆ ไว้ เพียงแต่เอา PBL มาเสริมให้พวกเขาค้นพบตัวเองและมีความสุข มากขึ้น” คุณครูสิงหาเน้นย้ำ

หลังจากนำหลักสูตรการเรียนการสอนแบบ PBL มาประยุกต์ให้เข้ากับโรงเรียน ครูใหญ่จึงแบ่งการเรียนการสอนทั้ง ๕ วัน ตั้งแต่จันทร์ถึงศุกร์ ให้มีเป้าหมายในแต่ละวัน แตกต่างกันไป

“ตารางการเรียนการสอนในแต่ละครั้งของเรายังเป็นคล้ายๆ แบบเดิม คือช่วงเช้า จะเรียนตามปกติ ส่วนในช่วงบ่ายจะเป็นการทำงานและเรียนโครงการตามที่แต่ละคน เลือกเอาไว้ เพียงแต่ในช่วง ๑-๓ หุ่ม เราก็จะกำหนดเป้าหมายในแต่ละวันแตกต่างกันออกไป วันจันทร์เราจะให้เป็นวันพบครูที่ปรึกษา เด็กแต่ละคนมีปัญหอะไรหรือ คิดอะไรอยู่ก็สามารถพูดคุยกับครูที่ปรึกษาได้ วันอังคารจะเป็นวันรักการอ่าน ใครที่ยังอ่านหนังสือไม่ออกหรือไม่คล่อง ก็จะเอาวันนี้เป็นวันที่สอนเพิ่มเติมเข้าไป หรือใคร ที่อ่านได้ ก็ต้องมาอ่านหนังสือให้เพื่อนกับครูฟัง ขณะเดียวกันก็ต้องฝึกจับใจความจาก เรื่องที่อ่านให้ได้

“วันพุธจะเป็นวันศิลปวัฒนธรรม เราก็จะให้เด็กได้เล่นดนตรี เล่นเพลงที่มีความหมายดีๆ แล้วก็จะมีการแสดงชนเผ่า ให้พี่ๆ คอยสอนน้อง ขณะที่วันพฤหัสบดี จะเป็นวันวิชาเพิ่มเติม ใครที่ยังเรียนวิชาไหนได้ไม่ดีก็จะมีเรียนพิเศษเพิ่มซ่อมเสริม เข้าไป แล้วแต่ว่าใครอยากจะเพิ่มเติมในวิชาไหน

“ส่วนวันศุกร์ เราจะใช้วันนี้เป็นวันประชุมสภา เราต้องการฝึกเด็กให้เป็น ประชาธิปไตย มีความเป็นผู้นำ รู้จักกล้าที่จะเสนอแนะและถกเถียงโต้แย้งอย่างมี เหตุผล ที่สำคัญคือต้องเคารพกฎกติกาและเสียงข้างมาก ถ้าใครมีปัญหอะไรต้องเอา เข้าที่ประชุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือใหญ่ ก็สามารถนำเข้าสู่ที่ประชุมได้ทั้งนั้น อย่าง



เช่น เรื่องเลี้ยงหมาว่าจะเลี้ยงหรือไม่เลี้ยง ฝ่ายที่อยากให้เลี้ยงมีใครเป็นประธาน ใครเป็นเลขาฯ ก็ต้องมาอธิบายว่าเลี้ยงแล้วดียังไง รวมทั้งต้องนำเสนอทางออกว่าถ้าเลี้ยงแล้วจะรับผิดชอบอย่างไร ในกรณีที่มีปัญหา

“ส่วนฝ่ายที่ไม่อยากเลี้ยง ก็ต้องอธิบายว่าความคิดของตัวเองนั้นดีกว่าอย่างไร ตรงไหน จากนั้นทุกคนก็จะลงคะแนนโหวตกัน ใครได้คะแนนเสียงมากกว่าก็ต้องทำตามนั้น โดยเราจะเปลี่ยนตัวประธานและเลขาฯ ซึ่งเป็นตัวแทนทุกสัปดาห์ เพื่อให้ทุกคนได้ฝึกการเป็นผู้นำอย่างทั่วถึง”

เมื่อเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนมาเป็นแบบ PBL เด็กนักเรียนแทบทุกคนต่างพัฒนาตัวเองไปอย่างรวดเร็วมาก การเรียนจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งจากการทำงาน ทำให้พวกเขาเรียนรู้ในสิ่งที่ตัวเองสนใจได้อย่างรอบด้าน นักเรียนที่เลือกเรียน

โครงการเลี้ยงสัตว์สามารถบอกได้ว่าไก่ควรกินอะไร หรือเลี้ยงแบบไหนแล้วไข่จะฟองโตขึ้น ไก่สายพันธุ์ไหนมีประโยชน์อย่างไร เหมาะกับการเลี้ยงแบบไหน

นักเรียนที่เรียนชกมวยก็สามารถพัฒนาฝีมือจนสามารถไปเป็นนักชกในค่ายมวยที่กรุงเทพฯ หาเลี้ยงตัวเองจากการต่อมวยบนผืนผ้าใบไปพร้อมๆ กับเรียนหนังสือ ส่วนเด็กที่เรียนดนตรี เมื่อเรียนจบหรือไปศึกษาต่อสถาบันใหม่ ก็สามารถเล่นดนตรีหารายได้เสริมให้ตัวเอง หรือเอาดนตรีเป็นใบเบิกทางในการสร้างโอกาสที่ดีให้กับชีวิตได้ เหมือน แบงค์-สุทธิพงศ์ ที่ยกตัวอย่างไปในช่วงแรก

อย่างไรก็ตาม ทุกอย่างในโลกใบนี้ไม่มีอะไรดีไปเสียทั้งหมด การเติบโตของ PBL ในโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สู่สมเด็จย่าฯ แม่แจ่ม ก็เช่นกัน จริงอยู่ที่หลักสูตรดังกล่าวทำให้เด็กๆ มีความสุข พัฒนาตัวเองได้รวดเร็ว รวมทั้งมีความเป็นผู้นำและสร้างความมั่นใจในตัวเอง แต่ในอีกมุมหนึ่งก็มีข้อเสียบางประการที่ครูใหญ่สังหามองเห็น และจำเป็นต้องแก้ไข

“หลังเรียนไปได้สักพัก เด็กหลายคนมีความมั่นใจในตัวเองสูง และเริ่มที่จะมีอีโก้ ซึ่งถ้าปล่อยเป็นอย่างนี้ต่อไปเขาก็จะเป็นคนที่เอาแต่ใจตัวเอง ไม่ฟังใคร แล้วก็จะเห็นแก่ตัว ไม่มีจิตอาสา เราไม่ได้ต้องการเด็กแบบนั้น เราต้องการให้ทุกอย่างสมดุล เราต้องการให้เขาเป็นคนที่เก่ง จิตใจดี มีความสุข รวมทั้งไม่หลงลืมรากเหง้าและถิ่นกำเนิดของตนเอง ดังนั้นเราก็เลยลดอีโก้ของพวกเขาลงโดยการประยุกต์เอาหลักบวรเข้าไป”

‘บวร’ ที่ครูสิงหนานนำมาปรับใช้ เป็นตัวอักษรย่อ หมายถึง บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งก็สื่อความหมายว่าให้พวกเขาๆ ทำงานช่วยเหลือผู้คนในชุมชนไปด้วยนั่นเอง

หลักการเรื่องบวรนี้เป็นของทางการที่มีมานานแล้ว และครูได้นำมาปรับพัฒนาใหม่ให้สอดคล้องกับการใช้ในโรงเรียน หากมีงานส่วนรวมที่ไหน ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่งงาน งานศพ หรืองานใดๆ ที่ผู้คนในชุมชนต้องการความช่วยเหลือ ครูอย่างสิงหนานและเด็กๆ นักเรียนจะให้ความร่วมมือด้วยความยินดี

การนำหลักเรื่องบวรเข้ามาประยุกต์กับ PBL นอกจากสร้างจุดสมดุล ช่วยลดอีโก้ที่มีอยู่ในตัวเด็กๆ ยังทำให้เกิดความผูกพันกับผู้คนในชุมชนแน่นแฟ้นมากขึ้น รวมทั้งได้สืบสานเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรม มุมหนึ่งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดลงในหัวใจของบรรดานักเรียนทั้งหลาย ขณะที่ในส่วนของพวกเขาเองก็ได้ประโยชน์

จากการช่วยเหลือของเด็กๆ เช่นกัน เรียกได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนแต่ดีงามกันทั้งสองฝ่าย **วิโรจน์ หมอกใหม่** ผู้ช่วยกำนันวัย ๔๗ ปี แห่งตำบลช้างเคื่อง อำเภอแม่แจ่ม หนึ่งในผู้นำชุมชน รับรู้ความเป็นจริงดังกล่าวเป็นอย่างดี

“เรารู้สึกยินดีมากที่เห็นเด็กๆ มาช่วยงานส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวอย่างที่ดีมาก เพราะล่ำฟั่งอย่างงานบวช ถ้าปล่อยให้ชาวบ้านทำกันเอง แคร่รอบครัวของเขา ๓-๔ คน งานก็ยากจะสำเร็จ แต่พอได้เด็กๆ มาช่วยงานก็สำเร็จไว

“ไม่ใช่เพียงแต่ชุมชนได้นะ เด็กๆ เองก็ได้ประสบการณ์ ได้ความรู้ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม ได้อิ่มท้อง และที่สำคัญที่สุดทั้งพวกเขาและชาวบ้านต่างได้ช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นวิถีชีวิตที่สวຍงามและมีความสุข”

“เป็นวิถีชีวิตที่สวຍงามและมีความสุข” คำพูดของผู้ช่วยวิโรจน์ เป็นสิ่งที่น่าใคร่ครวญครุ่นคิดอยู่ไม่น้อยว่าในโลกยุคปัจจุบันที่การศึกษาบ้านเรากำลังมีสภาพไม่ต่างจากโรงงานผลิตบัณฑิตออกไปแข่งขันขับเคี่ยวในสนามชีวิตและโลกทุนนิยม โรงเรียนมัธยมเล็กๆ แห่งหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่บนเขาบนดอยกลับสร้างนักเรียนที่มีวิถีชีวิตที่สวຍงาม และมีความสุขตามแบบฉบับของตนเอง

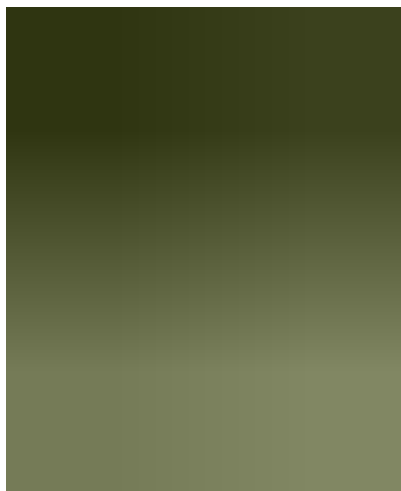
ที่สำคัญโรงเรียนแห่งนี้ไม่ได้คิดจะหยุดพัฒนาตนเองเพียงเท่านั้น

สิ่งที่ดีกว่าเก่ากำลังรอคอยพวกเขาอยู่ในอนาคต

อนาคตของโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม ยังมีสิ่งสวຍงามรออยู่

จากการพัฒนานักเรียนไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ทางวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยมองเห็นและบอกกล่าวเรื่องราวการทำงานของโรงเรียนเล็กๆ แห่งนี้ให้กับทางกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาลได้รับรู้ กระทั่งล่าสุดทางรัฐบาลตัดสินใจมอบเงินงบประมาณจำนวนหนึ่งให้กับโรงเรียน เพื่อเนรมิตสถานที่ขึ้นมาใหม่ในปีการศึกษาหน้า

“เราได้รับงบประมาณจากรัฐบาลมาเป็นจำนวนมากพอสมควร งบประมาณนี้เราจะนำมาพัฒนาโรงเรียน โดยสร้างอาคารใหม่ขึ้นมา ๖ หลัง จากที่เป็นห้องเรียนรั้วไม้ไผ่ หลังคาใบตองตึง ก็จะเป็นอาคารปูนที่มีความแข็งแรง คงทน สวຍงาม อาคารทั้ง ๖ หลัง จะแบ่งเป็นอาคารเรียน ๒ หลัง อาคารอเนกประสงค์ ๑ หลัง อาคารคอมพิวเตอร์ ๑ หลัง บ้านพักนักเรียน ๑ หลัง และบ้านพักครูอีก ๑ หลัง



“จะเห็นได้ว่าเราได้สร้างอาคารคอมพิวเตอร์ขึ้นมาด้วย เพราะในปีหน้าเราตั้งใจว่าจะให้นักเรียนได้เรียนคอมพิวเตอร์ เรามองว่าจะเป็นการทำให้นักเรียนทุกคนเข้าถึงแหล่งความรู้ได้รอบด้านและสะดวกนับไว้มากยิ่งขึ้น”

‘เลือกรับสิ่งใหม่ ไม่ทิ้งสิ่งเก่า’ นักเอาเบาสู้ รู้ฟุ้งตนเอง’ ยังคงเป็นอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งของโรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าฯ แม่แจ่ม แม้ว่าในปีหน้าทางโรงเรียนจะเปิดรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาทว่าสิ่งเก่าๆ ที่ทำมาอย่างเนิ่นนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานกับชุมชน ทางโรงเรียนก็ยังคงลงพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเมื่อมีโอกาสนี้ ไม่เพียงแต่ชุมชนในพื้นที่เท่านั้น หากยังรวมไปถึงในชนเผ่า ซึ่งเป็นบ้านของนักเรียนทุกคนอีกด้วย

“ทุกปีพวกเราจะเดินทางไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนตลอด เราจะพาเพื่อนๆ ในโรงเรียนที่อยู่ต่างชนเผ่าไปด้วย เพื่อเขาจะได้เข้าใจและเรียนรู้วัฒนธรรมที่ต่างกันออกไป โดยเราจะพานักเรียนไปจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นไปตัดผม นวด จัดกระดูก ฯลฯ ให้กับชาวบ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นวิชาที่เราเรียนรู้จากการทำโครงการ

PBL ในโรงเรียน

“ความรู้เหล่านี้นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อสังคมชุมชน และครอบครัวแล้ว ยังสร้างรายได้ส่วนตัวให้กับเด็กๆ ในโรงเรียน ยกตัวอย่างเช่น ทุกๆ เดือน หรือเกือบทุกสัปดาห์ก็จะมีคนมาจ้างนักเรียนของเราไปนวดที่บ้านบ้าง ไปจัดกระดูกบ้าง ไปเล่นดนตรีตามงานหรือไปทำอะไรต่างๆ บ้าง พวกเขาก็จะมีรายได้พิเศษติดตัว อย่างนวดจัดกระดูกนี่ก็ครั้งละ ๓๐๐-๔๐๐ บาท”

จากความสามารถและการทำงานจิตอาสาที่ดั่งมาของนักเรียนในโรงเรียน ทำให้ผู้คนในชุมชนต่างมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและต้องการที่จะส่งลูกหลานมาเรียนที่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า แม่แจ่ม กันมากขึ้น แต่ที่ผ่านมามาทางโรงเรียนได้จำกัดจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๓ ชั้นปี อยู่ที่ ๗๕ คนเท่านั้น เนื่องจากงบประมาณในแต่ละปีการศึกษาที่มีจำกัด

อย่างไรก็ตาม ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ นี้จะเป็นปีแรกที่ทางโรงเรียนเปิดรับสมัครนักเรียนมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อรองรับความต้องการของผู้คนในชุมชน ไม่เพียงเท่านั้น ในสภาพหน้าพวกเขายังมีความตั้งใจที่จะต่อยอดด้วยการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

“ตอนนี้เรากำลังช่วยกันร่างหลักสูตรมัธยมปลายกันอยู่ ถ้าเราเปิดสอน ม.ปลาย ได้เมื่อไหร่ เด็กๆ จะดีใจกันมาก เนื่องจากเด็กที่เรียนจบ ก็ไม่ยากไปเรียนที่อื่น อยากเรียนต่อที่นี้เลย แต่หลักสูตร ม.ปลาย เราคิดว่าอาจจะไม่เรียนกว้างเหมือน ม.ต้น จะให้เรียนเฉพาะทางมากขึ้น พยายามๆ ว่าเราจะดีกรอบให้แคบลงแต่จะเรียนให้ลึกขึ้น

“เบื้องต้นก็คิดไว้ว่าจะมี ๔ สายด้วยกัน คือ หนึ่ง-สายสาธารณสุข เรียนเพื่อจะ

ไปเป็นหมอ พยาบาล ผู้ช่วยแพทย์หรืออาชีพอะไรก็ได้ที่อยู่ในสายนี้ สอง-สายครู ซึ่งก็คือวิชาที่จะไปต่อยอดการเป็นครูต่อไป ส่วนอีกสองสายก็คือสายเกษตรและสายช่าง ทั้ง ๔ สายนี้เราคิดจากการยืนอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมในท้องถิ่นของเราเป็นหลัก ซึ่งทุกอย่างน่าจะแล้วเสร็จในปี ๒๕๖๓ หรืออีกราว ๒ ปีข้างหน้า”

ไม่มีใครรู้หรือรู้ว่าภายภาคหน้าหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายจะสำเร็จและเป็นจริงอย่างที่คุณครูสิงหาและทุกคนที่โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้าวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แม่แจ่ม วาดหวังตั้งใจเอาไว้หรือไม่

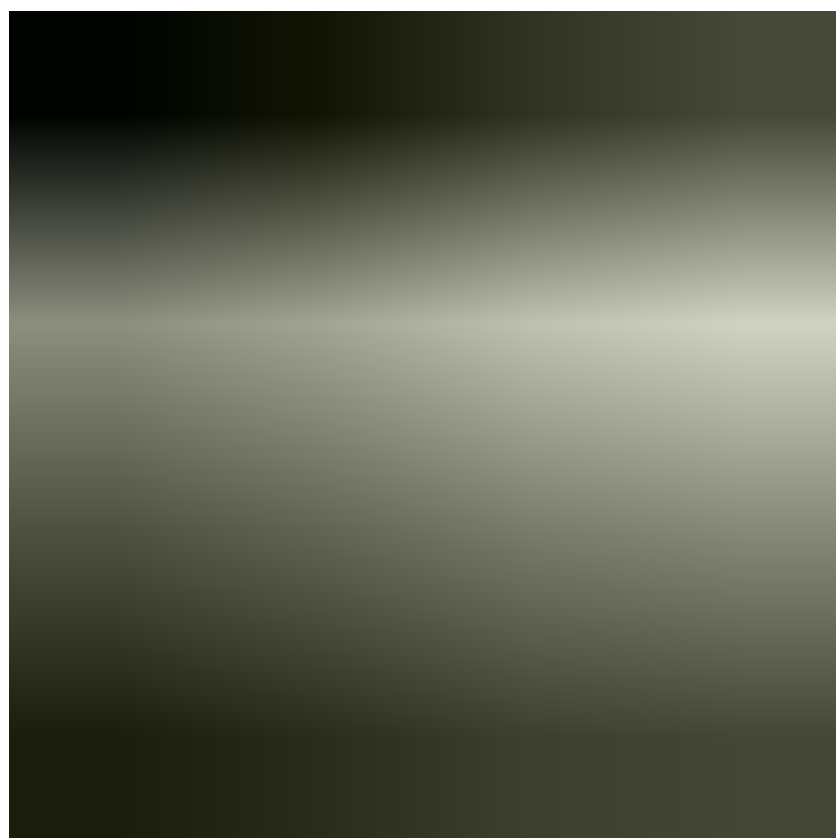
ทว่าจากสิ่งที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้คงไม่มีใครกล้าปฏิเสธว่าพวกเขาได้พัฒนาตัวเอง และก้าวเดินอยู่บนเส้นทางที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว

ที่สำคัญกว่านั้น เป็นความถูกต้องเหมาะสมในแบบฉบับของตัวเอง ไม่เหมือนใครอื่น หากเปรียบโรงเรียนเป็นรูปร่าง และหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นเสื้อผ้า เสื้อผ้าของโรงเรียนเล็กๆ ที่ซ่อนตัวอยู่บนเขาบนดอยแห่งนี้ อาจไม่ได้สวยงามดูฉูดฉาดบาดตา หรือหรูหราราคาแพงเหมือนกับเสื้อผ้าของโรงเรียนอื่น ทว่าก็เป็นชุดที่สวมใส่สบาย เคลื่อนไหวสะดวก เข้ากันได้พอดีกับรูปร่างของพวกเขา

จะมีประโยชน์อะไรที่เราจะเป็นเจ้าของชุดสวยๆ แต่ใส่แล้วอึดอัดหรือหลวมโคร่ง ความสุขของนักเรียนที่อื่นเป็นอย่างไรไม่รู้ แต่ความสุขของนักเรียนโรงเรียนนี้ที่แม่แจ่มไม่น่าจะมีความหมายอื่นใด นอกไปจากความสุขที่ ‘ลงตัว’ และ ‘พอดี’



"เรากินข้าวด้วยกันสามมือ จากที่เคยต่างคนต่างกิน
มีอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ครูทุกคนทำงานหนักตลอด
แต่สิ่งที่ได้ช่วยเพาะบ่มเขา ทำให้เขาแข็งแกร่งขึ้น
ครูผู้ใหญ่เองก็เปลี่ยนจากความไม่เป็นมิตร
กลายเป็นมิตรที่ดีต่อกัน
เราทำตัวเป็นแบบอย่างให้ครูได้เห็น
การที่เด็กเราได้เรียนรู้ เด็กเรามีความจงกงาม
คือสูงสุดของเราแล้ว ครูเข้าใจ ชุมชนเข้าใจ
ผู้ใจบุญที่เขาสนับสนุนเรามาตลอด
ตั้งแต่อยู่โรงเรียนเดิมก็ช่วยเราได้เยอะ
เขาเป็นเงิน ชาวบ้านเป็นแรง
นี่คือหลักการทำงานของเรา"



โรงเรียนบ้านจันทร์

ฝันเล็กๆ ของเด็กกลางดอย

โลกแห่งความสุขราวจะชะลอให้เห็นอยู่เบื้องหน้า

แปลงผักสีเขียวหลากหลายชนิด อากาศสดชื่น บ้านพักสวยเก๋ที่สร้างจากไม้สนหลายหลัง โนนศาลาริมน้ำ ภูมิภาพล้นสบายตา หากไม่มีภาพเด็กๆ ทั้งหญิง-ชายในชุดนักเรียนให้เห็น บางทีจินตนาการของเราอาจคิดไกลไปว่านี่คือวันคืนดีๆ ของการพักผ่อนในวันสุดสัปดาห์ที่โฮมสเตย์ดีๆ ที่ไหนสักแห่ง

แต่ที่นี่คือโรงเรียนบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนบนดอยที่มีพื้นที่ภายนอกโอบล้อมด้วยป่าสนที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้คนในละแวกล้วนเป็นชนเผ่าปกากะญอที่ดำเนินชีวิตด้วยการปลูกข้าว ทำนาทำไร่

อยู่กับวิถีชนเผ่าดั้งเดิมอย่างสงบสันติ

โรงเรียนเล็กๆ บนดอยไกลห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ระยะเดินทางด้วยรถราว ๓ ชั่วโมงแห่งนี้ ไม่เพียงมีบรรยากาศของความสุขที่มองเห็นด้วยสายตา แต่เมื่อได้ใช้เวลาอยู่ที่นั่นชั่วระยะหนึ่ง จึงได้พบว่าพื้นที่นี้คือพื้นที่แห่งความสุขทั้งของนักเรียนและครู บางทีเด็กๆ อาจจะเรียนด้วยความสุขมากกว่าเด็กในโรงเรียนมีชื่อแถวหน้าของประเทศใจกลางเมืองหลวงเสียอีก

ทำไมพื้นที่ของโรงเรียนแห่งนี้จึงกลายเป็นพื้นที่แห่งความสุข และทำให้เด็กๆ อยากมาเรียนหนังสือ เรามาค้นหาคำตอบ 'คำตอบ' ไปพร้อมกัน

เย็นแล้ว แดดเริ่มราแสง อากาศช่วงปลายกุมภาพันธ์เย็นสบาย เริ่มหนาวเย็น จะว่าไปอากาศบนดอยที่เย็นเกือบตลอดปีแม้จะเป็นช่วงหน้าร้อน เด็กหอราว ๑๐ กว่าคน ทั้งหญิงและชายในชุดนักเรียนกำลังรดน้ำแปลงผักตามหน้าที่ที่ครูเวรจัดไว้ให้ ขณะที่เด็กบางคนกำลังช่วยคุณครูจัดเตรียมอาหารมื้อเย็น ผักหญ้าที่นี่มีหลายอย่าง ทั้ง ถั่วแขก กะหล่ำปลีรูปหัวใจ ผักพื้นบ้าน ฯลฯ ไม่น่าเชื่อว่าแปลงผักสีเขียวในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ที่อยู่ด้านในของโรงเรียนจะเป็นอาหารเลี้ยงนักเรียนทั้งโรงเรียนกว่า ๒๐๐ ชีวิตและครูอีก ๒๐ กว่าชีวิตได้เต็มอิ่ม จากดินที่ปลูกอะไรแทบไม่ขึ้นเมื่อหลายปีก่อน

กว่าจะมีวันนี้ที่เด็กๆ ได้กินอิ่ม นอนอุ่น ได้เรียนหนังสืออย่างมีความสุข อ่านออก เขียนได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กว่าโรงเรียนจะเป็นบ้านหลังที่สองที่เด็กๆ และผู้ปกครองวางใจ เป็นโรงเรียนสีขาวที่ครูได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์อย่างแท้จริงเช่นวันนี้ มีอุปสรรคที่ต้องต่อสู้ฝ่าฟันมาหลายขวบปี

จากโรงเรียนบนดอยที่ล้าหลังและเต็มไปด้วยปัญหาสารพัด มาวันนี้โรงเรียนสังกัด สพฐ. ในพื้นที่เชียงใหม่แห่งนี้กลายเป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นที่ยึดมั่นในแวดวงการศึกษาทั้งครูและเจ้าหน้าที่ทำงานด้วยความสุข เป็นทีมงานที่เข้มแข็ง และพร้อมสำหรับการพัฒนาอยู่เสมอ

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒ คือจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

วันที่ **สมจิต ตาคำแสง** ย้ายมารับหน้าที่ผู้อำนวยการคนใหม่ของโรงเรียนบ้านจันทร์ ผู้อำนวยการคนใหม่อยู่ในวัย ๓๕ ร่างท้วม สันทัด หากดูเคร่ง ทะมัดทะแมงผู้นี้มีพื้นเพเป็นคนเชียงใหม่ ผ่านการทำงานเป็นครูตอมาแล้วกว่า ๑๐ ปี เรื่องความลำบากบนดอยอันทุรกันดารเป็นสิ่งที่เธอคุ้นชินมาแต่เริ่มต้นชีวิตการเป็นครู



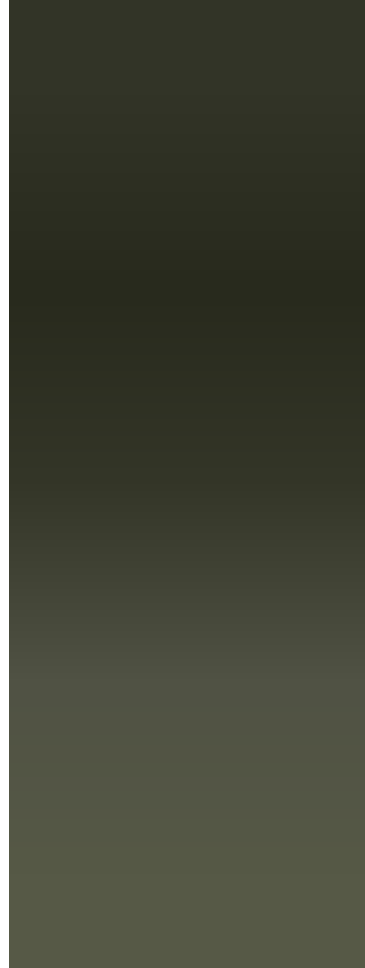
“เราเป็นครูครั้งแรกที่โรงเรียนบ้านแม่สะแมง อำเภอแม่ลาน้อย แม่ฮ่องสอน อยู่บนเขา ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ ก่อนหน้านี้อยากไปเป็นครูที่แม่ฮ่องสอน แต่พอไปอยู่เข้าจริง ทุกอย่างกันดารไปหมด เราไม่ได้ไปด้วยอุดมการณ์จริงๆ ไปอยู่แล้วก็ทุกข์ พอขึ้นไปปุ๊บก็ขีดปฏิทินนับวันรอแต่จะกลับบ้าน ชาวบ้านก็สกปรก สอนเด็กก็ไม่รู้เรื่อง สอนไปวันๆ หนึ่ง ไม่มีความสุข

“จนอยู่ไป ๒-๓ เดือนก็มานั่งคิดทบทวนว่าเราต้องปรับเปลี่ยนตัวเองแล้ว ไม่อย่างนั้นจะทุกข์มาก แทนที่วันเสาร์จะลงอำเภอ เราก็ไปอยู่บ้านคนเฒ่าคนแก่คุยกับเขา เออ ชาวบ้านเขาก็ดีกับเรา เด็กนักเรียนก็น่าสงสาร เราน่าจะทำอะไรที่เป็นประโยชน์ให้กับเด็กบ้าง”

หลังจากเปลี่ยนแปลงวิธีคิด ครูสมจิตจึงรับอาสาสอนทั้งชั้นอนุบาล ป.๑ และ ป.๒ เมื่อครูใส่ใจ เด็กๆ เริ่มมีความสุขกับการเรียน แม้กระนั้นก็เกิดเหตุขึ้นจนได้ เมื่อเด็กคนหนึ่งกดดันจนคิดจะฆ่าครู ทำให้เธอได้คิดว่าล้าพังความตั้งใจสอนอย่างเดียวไม่อาจทำให้เด็กคนหนึ่งมีความสุขได้ ครูยังต้องเข้าใจความจำกัดของเด็กแต่ละคน ด้วยว่าเด็กๆ อาจมี ‘ต้นทุน’ ที่ไม่เท่ากัน

นั่นเป็นครั้งแรกที่ครูสาวได้รู้จัก ‘เด็กพิเศษ’ คนแรก

“ตอนนั้นเรายังไม่มีความรู้เรื่องเด็กพิเศษที่บกพร่องเรื่องการเรียนรู้ เราตั้งใจ



ต่างทำงาน ต่างคนต่างอยู่ ช่วง ๒-๓ เดือนแรกเราจะคอยสังเกตดูพฤติกรรมของครูแต่ละคนก่อน ว่าแต่ละคนทำงานอย่างไร ดูแลนักเรียนอย่างไร ยังไม่ไปแตะต้องเรื่อง การเรียนการสอน”

ครูบางคนให้เด็กหาผมหอกให้ในชั้นเรียน บ้างส่งงานเด็กแล้วแอบไปดูนาของตน บ้างหลับในห้อง บ้างเรียกเด็กมานวดให้ ฯลฯ วันหนึ่งมีร้านค้ามาทางนี้ ๗ หมื่นกว่าบาทจากการที่ครูซื้อของมาใช้ในโรงเรียน ทำให้โรงเรียนขาดความน่าเชื่อถือ เมื่อผู้บริหารคนใหม่มาบัญชาโรงเรียนทั้งหมดมากางดู ก็พบว่าไม่มีเงินเหลือพอๆ กับหนี้สิน จึงตัดสินใจใช้เงินอุดหนุนก้อนนี้ชำระหนี้ แม้จะเสี่ยง แต่ก็ต้องทำ จากนั้นจึงตั้งต้นใหม่

ว่าการซื้อของทุกครั้งต้องมีใบเสร็จ ทำให้ได้ใจครูว่าไม่ทอดทิ้งกันในยามยาก

“ก่อนหน้านี้ครูบางคนกินเหล้าในเวลาสอนนักเรียน กับมีกินเหล้าตอนเลิกเรียนแล้ว ตอนประชุมชาวบ้าน มีกรรมการสถานศึกษาพูดว่าเขาไม่อยากจะให้ลูกเขามาเก็บขวดเหล้าให้ครู ถ้าเราทำได้ เขาจะช่วยเหลือโรงเรียนทุกอย่าง เราก็ไปขอร้องครูว่าให้กินเหล้าเฉพาะในบ้านพักครู อย่ากินให้เด็กเห็น จะไปหักเขาที่เดียวก็ไม่ได้ แล้วขอให้ช่วยกันทำงาน ครูกลุ่มเก่าก็ไม่พอใจ แต่ครูกลุ่มใหม่โอเคนะ ครูกลุ่มเก่ากลายเป็นความยุ่งยาก ย่ำแย่ เขาก็ไปฟ้องเขตพื้นที่ว่าเราเข้มงวด เขาอยู่ไม่ไหว

“ถึงเจออุปสรรค คลื่นได้น้ำ แต่เราไม่ท้อ เราทำตัวเป็นแบบอย่าง ไปถึงโรงเรียน

ก่อนครูทุกคน ต่อมาครูเก่าก็ค่อยปรับตัวได้ที่ละนิด ครูที่อยู่แล้วไม่มีความสุขเขาก็มาขอย้ายไปอยู่โรงเรียนสาขา ก็ตกลงกันได้ด้วยดี พอคนนี้ย้าย ในโรงเรียนไม่มีใครดื้อมเลย แล้วเราได้ครูรุ่นใหม่ที่เราปรับจนแล้ว ทีนี้เราสามารถประกาศได้ว่าเราเป็นโรงเรียนสีขาว ชาวบ้านก็ช่วยเราทุกอย่าง พอปี ๒๕๕๔-๒๕๕๕ การเปลี่ยนแปลงเหมือนพลิกฝ่ามือเลย”

ครูเกือบทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้บริหารทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ช่วงแรกที่โรงเรียนยังไม่มีบ้านพักครูเพียงพอ ต้องนอนกันแออัดยัดเยียด ผู้อำนวยการก็ต้องมานอนร่วมด้วย และยังตื่นแต่เช้ามาช่วยกันทำกับข้าว ลำบากด้วยกัน

แม้เป็นผู้บริหาร แต่ครูสมจิตก็ไม่เคยใช้ระบบสั่งการอย่างเดียว คุณสมบัติข้อนี้ทำให้ได้ใจครูทุกคน ผู้ปกครองเด็กทำเรื่องขอไม้สนที่ล้มแล้วมาจากป่าไม้เพื่อมาสร้างบ้านพักให้ครู และช่วยกันออกแรงสร้างบ้านพักครูและหอพักนักเรียน เพื่อครูและนักเรียนหอจะได้อยู่กันสบายขึ้น ไม่ต้องแออัดยัดทะนาน ความสะดวกสบายเหมือนเดิม

“เรากินข้าวด้วยกันสามมือ จากที่เคยต่างคนต่างกิน มีอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ครูทุกคนทำงานหนักตลอด แต่สิ่งที่ได้ช่วยเพาะบ่มเขา ทำให้เขาแข็งแกร่งขึ้น ครูผู้ใหญ่เองก็เปลี่ยนจากความเป็นมิตรกลายเป็นมิตรที่ดีต่อกัน เราทำตัวเป็นแบบอย่างให้ครูได้เห็น การที่เด็กเราได้เรียนรู้ เด็กเรามีความองอาจ คือสูงสุดของเราแล้ว ครูเข้าใจ ชุมชนเข้าใจ ผู้ใหญ่ที่เขาสนับสนุนเรามาตลอดตั้งแต่อยู่โรงเรียนเดิมก็ช่วยเราได้เยอะ เขาเป็นเงิน ชาวบ้านเป็นแรง นี่คือหลักการทำงานของเรา

“อาจารย์ที่สนับสนุนชอบที่เราเป็นโรงเรียนที่พึ่งพิงตนเองตลอด ทำให้เรามีพลัง มีอุปกรณ์ในการทำงาน ทุกครั้งก่อนขอเราต้องคิดก่อนเสมอ มันต้องมีเหตุผลอธิบาย อาจารย์สอนว่าเราต้องเอาเด็กเป็นตัวตั้ง ท่านให้วิธีคิดกับเราว่าถ้าท้องเขายังไม่อิ่ม สมองก็ไม่พร้อมจะเรียน”

ก่อนหน้านี้ อาหารของนักเรียนไม่มีคุณภาพและไม่ถูกหลักโภชนาการ ทั้งพื้นที่ยังอยู่ไกล หาของกินยาก ครูสมจิตใช้วิธีลงไปซื้อผักจากข้างล่างที่ละมากๆ กว่าจะขึ้นมาจากผักสดกลายเป็นเหี่ยวเฉา เพราะเจอทั้งแดด ลม ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องหาวิธีให้เด็กได้กินอาหารถูกหลักโภชนาการ เมื่อเห็นว่าโรงเรียนบ้านจันทร์มีพื้นที่กว้างถึง ๒๓ ไร่ เป็นห้องเรียนเพียง ๑ ใน ๔ ที่เหลือเป็นที่รกร้างไม่เกิดประโยชน์ น่าจะหักร้างทางฟงเปลี่ยนที่ดินรกร้างให้เป็นแปลงเกษตร เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้โรงเรียนสามารถพึ่งพิง



ตนเองได้ในเรื่องปากท้อง แต่ติดปัญหาที่ดินเป็นดินไม่ดี เป็นหิน มีน้ำขัง ไม่น่าจะปลูกอะไรขึ้น ปัญหานี้น่าจะแก้ไขได้ โดยเชิญเจ้าหน้าที่จากโครงการหลวงและจากกรมพัฒนาที่ดินมาให้ความรู้

ปลายปี ๒๕๕๓ มีนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้มาออกค่ายอาสา และมาขอจอดรถที่โรงเรียน จากจุดนี้ทำให้ได้ร่วมคิดกันวางแผนปรับพื้นที่เพื่อเป็น small farm มีการแบ่งสัดส่วนแปลงเกษตร ทำปศุสัตว์ เลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงไก่ และกบ มีการขอซื้อหมู ขี้วัวจากผู้ปกครองมาปรับปรุงดิน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นท่ามกลางเสียงไม่เห็นด้วยของชาวบ้าน ผู้ปกครอง เพราะเห็นว่าโรงเรียนควรมีหน้าที่สอนหนังสือ เด็กๆ ต้องศึกษาหาความรู้ ไม่จำเป็นต้องมาเรียนรู้เรื่องการเกษตรซึ่งเป็นพื้นฐานทางบ้านอยู่แล้ว

ปี ๒๕๕๔ อาจารย์มูรากามิ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องดินจากญี่ปุ่นมาให้คำปรึกษาและให้ความรู้เรื่องการทำเกษตร การจัดการแปลงที่ดินให้เกิดประโยชน์ ทั้งจัดพื้นที่ให้สวยงามและยังปลูกพืชผลกินได้ด้วย

ครั้งหนึ่งมีการแข่งขันเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านส่งวัดเข้าประกวด มีทหารจากหน่วยงานหนึ่งในเชียงใหม่แวะเข้ามาขอยืมของในโรงเรียน เมื่อเห็นแปลงผักและที่เลี้ยงสัตว์ จึงสนับสนุนให้ส่งโรงเรียนเข้าร่วมแข่งขันด้วย ผู้ใหญ่บ้านเห็นด้วย ชาวบ้านจึงเริ่มเห็นความสำคัญ ผู้ปกครองเริ่มเข้ามาให้ความช่วยเหลือโรงเรียน เริ่มมีคนมาศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ในโรงเรียนมากขึ้น

ทุกวันนี้ครูและนักเรียนสามารถอธิบาย ให้ข้อมูลกับผู้มาศึกษาดูงานได้ ไม่น่าเชื่อว่าจากพื้นที่รกร้าง ปลูกอะไรแทบไม่ขึ้น กลายเป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงชีวิตครู

และนักเรียนของโรงเรียนเกือบ ๒๐๐ ชีวิต ทำให้นักเรียนมีสุขอนามัยที่ดี ได้กินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการและปลอดภัยที่ปรุงโดยครู และมีนักเรียนเป็นผู้ช่วย ต่างจากอาหารไร้คุณภาพยุคก่อนโดยผู้รับเหมา เช่น แกงลูกชิ้นใส่เส้นบะหมี่สำเร็จรูป ต้มมาใส่ผักทอง ฯลฯ

เมื่อมีแขกไปใครมาจะได้กินอาหารจากครัวของโรงเรียน ที่นอกจากวัตถุดิบสดใหม่ ปลอดภัย สะอาด น่ากิน มีรสชาติดี ครบถ้วนด้านโภชนาการแล้ว ยังจะได้รับของฝากที่น่าประทับใจเป็นผักสดกลับไป เช่น ถั่วแขก ถั่วแดงและกะหล่ำปลีรูปหัวใจ จากแปลงผักของโรงเรียนบ้านจันทร์ ที่ครูและนักเรียนร่วมกันดูแล มีสหวนกรอบพิเศษกว่าที่ไหนๆ

“เมื่อคิดจะปรับที่รกร้างเป็นแปลงเกษตร ชาวบ้านบอกว่าที่นี่ผิเยอะ เราเรียกครูมาไหว้เจ้าที่เจ้าทาง เป็นการเรียกกำลังใจ เราตั้งใจตั้งฐานว่าจะขอทำที่ดินผืนนี้ให้เป็นที่ดินของเด็ก เราขอแรง อบจ.เชียงใหม่มาช่วยปรับดิน ขอแรงชาวบ้านมาขุดร่อง

ผัก ครูกับนักเรียนก็มาช่วยกัน มันไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด ชาวบ้านเขาก็อยากให้ลูกหลานได้เรียนเป็นเจ้าคนนายคน เขามองว่าเราทำอย่างนี้ไม่ถูกเป้าแล้ว เรื่องทำเกษตร พ่อแม่ก็สอนลูกได้ ครูไม่ต้องมาสอนหรอก แต่เราจะทำให้เห็น ชวนครูลงแรงกัน ผอ. ก็ลงแรงด้วยกัน ไม่ใช่ลูกเขาเลย ผักที่ปลูกได้ก็เออลงหม้อแกง ทำกับข้าวให้เด็กได้กิน เด็กบอกพ่อแม่ว่าเขาได้กินแกงที่ครูช่วยกันปลูก ผู้ปกครองก็จะอายุใจ พอไปๆ ลูกที่เรียนจบว่างงาน เด็กที่เรียนสูงมาไม่มีใครช่วยงานพ่อแม่สักคน

“กลายเป็นว่าเด็กเราเก่ง ได้ฝึกฝนตนเองจากแหล่งเรียนรู้ ทางอำเภอหรือทางจังหวัดมาจัดงานที่นี้ก็มาใช้พื้นที่แหล่งเรียนรู้ของเรา ผู้ปกครองก็เปลี่ยนความคิด หันมาร่วมมือกัน เราบอกว่าเราเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนเป็นของชุมชน ครูเป็นเพียงผู้มาอยู่ดูแลให้ เกิดการเชื่อมโยงกันให้พัฒนาต่อยอดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลายเป็นมีกิจการโฮมสเตย์ของชาวบ้าน เซฟน่อยที่ทางโรงเรียนฝึกมากก็มีรายได้เพิ่มจากการทำกับข้าว ทำขนมเลี้ยงในงาน รวมถึงการแสดงของนักเรียน และ

การเป็นไกด์พิเศษ”

สิ่งหนึ่งที่แยกไปใคร่เรียนสามารถพบเห็น สัมผัสรับรู้ได้คือ โรงเรียนบ้านจันทร์เป็นพื้นที่ของการเรียนรู้และการพัฒนาที่มีบรรยากาศของความสุข และความเป็นที่ทำงานที่เป็นหนึ่งเดียว มีความกระตือรือร้น เด็กนักเรียนมีกิริยามารยาทที่ดี มีน้ำใจ อ่อนน้อมสุภาพ นอกเหนือจากมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม อุดมสมบูรณ์ ร่มรื่นด้วยแปลงผักสีเขียวขึ้นตา บ้านพักครูที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างจากไม้สนดู่แก่ คลาสสิก มองไปไม่ต่างจากรีสอร์ทเล็กๆ นั่นอาจเป็นภาพภายนอกที่เห็นได้ด้วยตา แต่ในสถานะของแหล่งศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนก็เป็นหัวใจหลักที่ผู้บริหารและนักการศึกษาอย่างครูสมจิตให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

“ก่อนจะพัฒนาเด็ก เราต้องพัฒนาครูก่อน เรื่องของใจต้องมาก่อน การสร้างขวัญ กำลังใจให้ครูด้วยวิธีการต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญ เพราะบางทีครูอาจท้อ เขาเจอความลำบาก เราต้องพูดให้กำลังใจเขาในเรื่องคุณค่าการทำงาน พาเขาไปดูชีวิตที่ยากลำบากของเด็กๆ ไปเยี่ยมบ้านเด็กหอที่อยู่ไกลๆ ให้เขาได้เห็นว่าคุณครูน่าจะสงสารยังงี้ให้ครูพยายามเข้าใจเด็กที่ดื้อ ชน ขอบลึกๆ ไม่ว่ายังไงทำไมเขาถึงเป็นอย่างนั้น แทนที่จะไปตำหนาก่อนแล้ว

“เราอยากให้โรงเรียนน่าอยู่ ครูและนักเรียนมีความสุข สิ่งที่ต้องเติมคือเติมองค์ความรู้ให้เขา ดูแลให้มีสัญญาณเน็ตเพื่อเสริมการทำงาน มีการประชุม การทำ PLC แล้วให้ครูทำงานเป็นทีมร่วมกัน ไม่ว่างานเล็ก งานใหญ่ ให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผิดถูกบ้างก็แก้ไขกันไป เมื่อทำสำเร็จแล้วเราก็ตำ KM สรุปลองค์ความรู้เป็นกระบวนการทำงาน”

ด้วยแนวทางเช่นนี้ของผู้บริหาร ครูที่โรงเรียนบ้านจันทร์จึงมีสวัสดิการที่พร้อมพรั่ง มีที่พักที่สะดวกสบายตามสมควร กินอยู่ฟรี ๓ มื้อ ทั้งยังได้รับการส่งเสริมเรื่องการพัฒนาความรู้อยู่เสมอ การดูแลครูยังหมายรวมถึงการดูแลด้านจิตใจ หากครูคนไหนมีปัญหาส่วนตัวที่ส่งผลกระทบทางใจ ทำให้ไม่พร้อมในการสอนเด็ก เช่น พ่อแม่เจ็บป่วย มีปัญหาในครอบครัว ฯลฯ ทุกคนสามารถลาได้ เพราะเมื่อใจอุ่นวยควรจัดการภาระเรื่องนั้นๆ ให้เสร็จสิ้นก่อน ดีกว่าทำงานไปอย่างทุกข์ทรมานใจ เมื่อพร้อมก็ค่อยกลับมาทำงานอย่างมีพลังและสอนชดเชยเวลาที่เสียไป

“เราถือว่าปกติครูเราทำงานเกินเวลา เกินหน้าที่อยู่แล้ว ไม่ได้เอาเปรียบหลวง





บางที่เขาตื่นกันแต่ตี ๕ ทำงานถึงเที่ยงคืน ในเมื่อเขาเต็มที่กับเรา เราก็ต้องเต็มที่กับเขาด้วย”

การดูแลด้านจิตใจเช่นนี้ทำให้ผู้อำนวยการได้รับความรักและได้ใจบุคลากร ครูหลายคนที่เคยมีปัญหาพ่อแม่เจ็บป่วยระยะสุดท้าย ปัญหาคนรักเป็นอื่น เสียใจจนเป็นโรคซึมเศร้า ต้องเข้ารักษาตัว บ้างมีปัญหาสุขภาพ ประสบอุบัติเหตุจนไม่สามารถกลับคืนมาเป็นปกติได้ ทุกครั้งในยามทุกข์ เมื่อหันไปจะเห็นใครคนหนึ่งที่ยืนอยู่เคียงข้าง

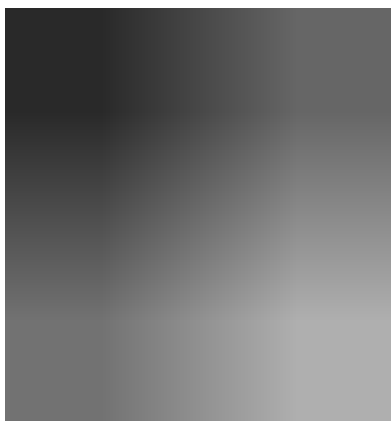
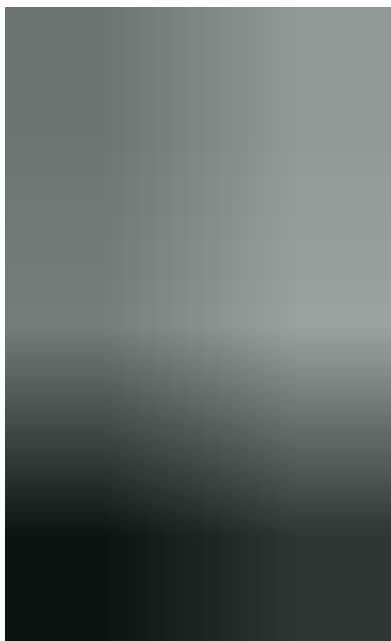
คนคนนั้นคือ ‘ผอ.สมจิต’ รวมทั้งเพื่อนร่วมงาน

ปกติคนทั่วไปจะมองว่าคนจบครูมาทุกคนต้องสอนได้ สอนเป็น แต่ในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ครูสมจิตถือเป็นหน้าที่ว่าตนต้องไปพูดคุยกับนักเรียน รวมทั้งดูแลแผนการเรียนการสอนด้วย ทำให้พบจุดบอดบางอย่างว่าครูไม่ได้สอนเก่งทุกคน ปัญหาคือทำอย่างไรจึงจะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครู โดยไม่ทำให้ครูรู้สึกว่าคุณลดทอนคุณค่า เธอจึงพยายามชวนครูมานั่งพูดคุยด้วย กระตุ้นให้ครูเปิดคลิ่ววิดีโอเรื่องสื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง

ที่นี่มีระบบครูโค้ช โดยให้เพื่อนครูคัดเลือกครูที่สอนดี สอนเก่ง เป็นแบบอย่างที่ดี ครูโค้ชแต่ละคนจะมีลูกข่ายอยู่ ๔-๕ คน ลูกข่ายบางคนเรียนรู้อาจจากครูโค้ช ก็สามารถพัฒนาตนเองจนเป็นครูโค้ชได้

“แม่เด็กเราจะเป็นชาวเขาวาดอย แต่เขาก็ต้องการการพัฒนาเหมือนกัน เราต้องให้ครูยอมรับว่าเขาอาจยังสอนได้ไม่สมบูรณ์แบบนัก ต้องพัฒนาเพิ่มขึ้น พอครูรู้และยอมรับตัวเอง เขาก็จะพยายามชวนช่วยเพิ่มขึ้น เป็นวัฒนธรรมของเราว่าไม่รู้ก็ต้องเพิ่ม จะได้ไม่เป็นผลเสียกับตัวเองและเด็ก อันไหนอำนวยความสะดวกให้ครูได้ เราก็ทำให้ เช่น พยายามดูแลเรื่องการอบรมต่างๆ เรามีเครือข่ายเยอะ แต่เราก็ไม่ได้ละทิ้งนโยบายหลัก ทำให้พัฒนาครูไปได้ โรงเรียนไม่ได้เหมือนวัด สิ่งที่โรงเรียนทำได้คือทำตัวเองให้เขาอยากมาช่วย

“เราต้องยืนบนลำแข้งตัวเอง เราไม่ใช่ขอพร้าเพรื่อ เราไม่นิยมขอความช่วยเหลือเรื่องวัดตุมาก แต่เรามักจะเล่าแนวคิดของเราให้ผู้สนับสนุนฟังว่าเราอยากทำโรงเรียนให้เป็นยังไง อยากให้เขาได้มาเห็นว่าทีมงานทุกคนพร้อมจะพัฒนาเด็กจริงๆ เราจะรายงานให้เขารู้ว่าเด็กดีขึ้นยังไง เช่น การช่วยเหลือด้านการเกษตร ไม่ใช่แค่ฝึกงามอย่างเดียว แต่ให้เขาได้เห็นที่เราทำอาหารเลี้ยงเด็กได้ด้วย เขาช่วยเราเรื่องดนตรี กีฬา เด็กเรามีทักษะด้านนี้ดีขึ้นไหม ไปถึงแชมป์ไหม ผลลัพธ์ที่เขาช่วยมาเราต้องรายงาน คนช่วยเราเขาต้องการเห็นความงอกงาม ความน่าชื่นใจ”



ที่โรงเรียนบ้านจันทร์ไม่เคยมีคำว่า ‘หยุด’
สำหรับการพัฒนา

ปี ๒๕๕๙ โรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการ
โรงเรียนสุขภาวะ มีการไปศึกษาดูงานที่
โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา บุรีรัมย์ เพื่อ
เรียนรู้การพัฒนาด้วยกระบวนการจิตต-
ศึกษา PBL และ PLC แม้ครูสมจิตจะยอมรับ
ว่าได้รับการจุดประกายความคิดดีๆ จากที่นี่
แตเมื่อนำแผนการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนลำปลายมาศที่เป็นพื้นที่ป่าโคกหีบ
มาปรับใช้ที่บ้านจันทร์ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสน
กลับล้มทั้งยืน เธอจึงตั้งต้นศึกษาเรื่อง PBL
ด้วยตนเองด้วยการอ่านหนังสือเพิ่มเติม มี

การให้ครูเขียนแผนการสอนรายคน และทำแผนการสอนเป็นกลุ่ม โดยมีครูวิชาการ
มาร่วมศึกษาและช่วยกันออกแบบแผนการเรียนการสอน เรื่องการลดเวลาเรียน เพิ่ม
เวลารู้ โดยเลือกทดลองทำในบางชั้นเรียนก่อน มีการพูดคุยปรึกษาหารือกันบ่อยๆ
เพื่อทำความเข้าใจให้มากกว่าเดิม

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านจันทร์เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีนักเรียน ๑๕๒ คน ครู
๑๗ คน เป็นครูพื้นราบกับครูชนเผ่าอย่างละครึ่ง เปิดสอนระดับอนุบาล - ม.๓ กับมี
โรงเรียนสาขาแจ่มน้อย ที่เปิดสอนถึงประถม ๖ มีนักเรียน ๕๕ คน

๙ ปีของการเป็นผู้บริหารในโรงเรียนบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา แหล่งที่มี
ป่าสนผืนใหญ่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รอบๆ พื้นที่ของโรงเรียนเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง
เกือบทั้งหมด ชาวบ้านส่วนใหญ่เลี้ยงชีวิตด้วยการทำนาทำไร่ และมีอาชีพเสริมคือ
การทอผ้า ชุมชนวัดจันทร์ได้ชื่อว่าเป็นชุมชนเข้มแข็ง ปลอดภัยมุข ทุกวันพระ
ชาวบ้านจะหยุดงาน ไปถือศีลฟังธรรมที่วัด ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้าน
เป็นไปด้วยความอบอุ่น

ทุกปีชาวบ้านจะมีผ้าขาวเปลือก ขนข้าวมาให้ครูได้กินหลังการเก็บเกี่ยวเสร็จ
และเช่นกันที่ทุกปีชาวบ้านพากันมาเผาโรงเรียน เพื่อให้ครูได้หยุดพักผ่อน ๑๐ วัน
ผู้ปกครองรักโรงเรียนและเห็นคุณค่าความดีของครู หากมีคนภายนอกไม่เข้าใจ

โรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งมาจากผู้ปกครองและคนในชุมชนจะช่วยทำหน้าที่ชี้แจง เป็นเกราะป้องกันให้กับโรงเรียน

แม้จะเป็นผู้บริหาร แต่ครูสมจิตจะรู้จักเด็กนักเรียนทุกคน เป็นเพราะอยู่มานาน และชอบคลุกคลีกับเด็กๆ แม้ไม่ได้สอนในชั้นเรียน แต่ครูรู้สึกว่าเป็นครูสอนวิชาชีวิตให้กับพวกเขา เด็กๆ ที่นี้ได้รับการฝึกสอนเรื่องมารยาท และการมีจิตอาสา รู้จักคำนึงถึงผู้อื่น

“เด็กของเราได้รับมากเกินไป เช่น ปีหนึ่งเขาได้รับบริจาคผ้าห่มมาคนละหลายผืน เสื้อผ้าก็ได้รับมาเยอะเกินความจำเป็น บางทีทำให้เขาไม่รู้จักรักษาข้าวของ มองไม่เห็นคุณค่า ทำยังไงจึงจะให้เด็กได้คิด เลยเกิดการรวมกลุ่มกันของนักเรียนทำเรื่องจิตอาสา ปีหนึ่งพี่ๆ มัธยมก็จะเป็นตัวแทนไปมอบข้าวของพวกนี้ให้น้องๆ ตามบ้านไกลๆ พอกลับมาทำ AAR กัน เขาบอกเขาอึ้งใจมาก กลายเป็นว่ามันมีคุณค่ากับเด็กบ้านไกลด้วย เด็กๆ ได้ไปช่วยเหลือบ้านเพื่อนๆ เกิดความเข้าใจกัน อ้อ ทำไมเด็กคนนี้เป็นเด็กหลังห้อง เรียนไม่รู้เรื่อง กลับมาก็ใส่ใจกันดีขึ้น ไม่ดูถูกกัน

“เด็กบ้านไกลส่วนใหญ่อยู่หอพัก เขาลำบาก เขาต้องขยันทำงานช่วยครูแลกกับการเป็นอยู่ในชีวิตที่ดีขึ้น ผักที่เด็กๆ หอพักปลูกเขาก็รู้สึกมีคุณค่าที่เพื่อนได้กิน พอเหลือก็เอาไปขายหน้าโรงเรียน ก่อนขายก็เอาไปให้คนแก่รอบชุมชน ทำให้เด็กรู้จักการเข้าหาผู้ใหญ่ ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กัน ก่อเกิดความอบอุ่นใจ”

ผักจากแปลงผักจากศูนย์เรียนรู้อาชีพโรงเรียนส่วนหนึ่งที่เด็กๆ นำไปขายที่หน้าโรงเรียนมักจะมีคนมาอุดหนุนจนหมดเกลี้ยงทุกครั้ง การมีคณะมาศึกษาฐานศูนย์เรียนรู้อาชีพให้เด็กๆ ที่บ้านจันทร์ได้ฝึกฝนด้านวิชาชีพและความรับผิดชอบ ทั้งยังเกิดความภูมิใจและเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเอง เช่น เมื่อทางอำเภอจัดการต้อนรับคณะผู้ว่าราชการจังหวัด หรือต้อนรับคณะขององคมนตรี บางคณะมาเกิน ๑๐๐ คน เด็กๆ จะอยู่ประจำตามซุ้มที่สร้างขึ้นอย่างง่าย มีการทำขนม อาหารเลี้ยงแขก มีการละเล่นต่างๆ ทางโรงเรียนจะคิดค่าอาหารเป็นรายหัว เด็กๆ จะมีรายได้พิเศษในส่วนนี้ และเก็บออมได้

“เฉพาะการปลูกสร้าง ปรับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เราใช้เวลา ๘ ปี แต่สิ่งที่ต้องสร้างพร้อมกันไปอย่างเร่งด่วนคือคุณภาพของเด็ก เขาต้องอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรมตามที่คนทั่วไปควรเป็น เด็กๆ ต้องได้รับการศึกษาที่นำไปใช้ได้จริง อ่านออกเขียนได้ในขั้นต้น เพื่อเป็นฐานคิดในขั้นโต สิ่งนี้ช้ากว่าการปลูกพืชผักพืชผักที่เราทิ้งไว้ก็โต แต่เด็กทิ้งไว้ไม่โตหรอก เราจึงต้องทำเรื่องการเรียนการสอนและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เด็กชั้นเล็กต้องเป็นเด็กที่คนไม่ดูถูกหรือหัวเราะว่าเขาเป็น



ชาวเขา อ่านเขียนไม่รู้เรื่อง เราอยากให้เขามีที่ยืนในสังคม เขาอาจเลือกเกิดไม่ได้ แต่เป็นคนดีในสังคมได้ คนดีกับคนโง่ต่างกัน เราอยากให้เขาอยู่ได้ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

“เด็กบางคนไม่ได้มีคุณภาพที่สอบโอเน็ตได้ดี ไม่ใช่คนเรียนเก่ง คุณภาพของเด็กวัดได้หลายแบบ เขาอาจมีจิตอาสา ไม่ได้โง่จนถูกหลอก เขามีความสุข รู้จักช่วยเหลือคน เราอยากเห็นเด็กกลุ่มนี้เยอะๆ ถ้ามองผลสัมฤทธิ์เรื่องการสอบโอเน็ต เราอาจตกต่ำมาก แต่เด็กเราก็สอบเรียนพยาบาล เรียนเทคนิคการแพทย์ได้หลายคน เด็กบางคนเรียนสายอาชีพ เป็นเชฟในร้านอาหารที่มีชื่อเสียง เป็นแรงบันดาลใจให้กับน้องๆ

“อยู่ที่นี้มา ๙ ปี เราผ่านบททดสอบอะไรมาหลายอย่าง แต่เรารู้สึกดีที่ทั้งเด็กๆ ครู และชุมชนมีความสุข สิ่งที่เราเห็นคือชุมชนงอกงาม เด็กๆ ก็งอกงาม ถึงแม้จะมีปัญหาที่ไม่สมบูรณ์พร้อม เด็กส่วนใหญ่นำความภูมิใจมาให้เรา วิธีคิดของเขาเปลี่ยนไป เรายังเห็นการพัฒนาของครูที่ส่งผลต่อตัวเด็ก ทุกคนใส่ใจเด็กมากขึ้น ถือเป็นทีมงานที่พร้อมทำงาน เราอาจได้โล่รางวัลระดับชาติมาแล้ว แต่สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดมาจากผู้ปกครองจากเด็กที่เขามีความสุข เขาเล่าความลับในชีวิตเขาให้เราฟังได้ นี่คือการเชื่อใจที่สุดแล้ว เราทำงานมาจนเริ่มมีความหวัง トラบไตที่มีความหวัง มีคนต่อยอด อีกไม่นานคงได้เห็นอะไรที่ดังมากกว่านี้”

ครูทราย รุ่งทิวา สนิทเศรษฐ์ ครูสอนภาษาไทยและดูแลเรื่องการเกษตรของโรงเรียน เล่าว่า ทางโรงพยาบาลบ้านจันทร์มีการมาประเมินให้ความรู้เรื่องสุขภาพนักเรียน มีน้อย ในโรงเรียน ทางผู้อำนวยการเองก็ให้แนวคิดไว้ว่าเด็กต้องได้รับอาหารครบ ๕ หมู่ มีไข่ ๑ ฟองให้เด็กกินทุกวัน พร้อมผลไม้

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้จะปลูกพืชผักทุกอย่างที่ห้องครัวต้องการ เพื่อทำอาหารกลางวัน ให้กับนักเรียน มีทั้งข้า ตะไคร้ ชিং กระเทียม หอมแดง ขึ้นฉ่าย มะเขือส้ม กะหล่ำหัวใจ ถั่วหวาน ข้าวโพด มันญี่ปุ่น กวางตุ้ง ผักกาดฮ่องเต้ คะน้า ผลไม้มีหลากหลายชนิด ทั้งชมพู ส้มโอ สาลี่ กล้วย มะม่วง มัลเบอร์รี่

“ใครๆ เข้ามาในนี้แล้วไม่อยากรับกลับ เหมือนอยู่ในฝันเลย อากาศดี มองไปทางไหน ก็สบายตา สบายใจ”

สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาของโรงเรียนบนดอยหลายแห่งคือเด็กหลายคนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นเพราะเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กชนเผ่าที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ผู้บริหารเป็นห่วงเรื่องนี้มาก เพราะการไม่เข้าใจบทเรียน ตามไม่ทันเพื่อน ทำให้เด็กไม่มีความสุขในชั้นเรียน

ตามหลักเกณฑ์แล้ว เด็กอนุบาลต้องรู้เรื่องสระ พยัญชนะ เด็ก ป.๑ ต้องผสมสระได้ แต่เด็ก ป.๑ ป.๒ บางคนก็ยังอ่านไม่ออก **ครูน้ำเพชร-เพชรรา ถิ่นเผ่าชน** กับ

เพื่อนครูอีกคนคือ **ครูหุยมหิมา-สยมพร ศรีวงศ์** ได้รับหน้าที่ให้ช่วยสอนเด็กกลุ่มนี้ ในช่วงบ่าย ปกติคุณครูจะมีการพูดคุยกันทุกจันทร์ พุธ ศุกร์ เพื่อทบทวนเรื่องการเรียนรู้ การสอน เรื่องเด็กคนไหนที่เรียนอ่อน จะพัฒนาเด็กอย่างไร ที่โรงเรียนบ้านจันทร์ ผู้บริหารจะเน้นเรื่องการสอน และแผนการสอน โดยเน้นว่าหากเด็กอ่านภาษาไทยได้ เด็กจะสามารถเรียนวิชาอื่นได้รู้เรื่อง

สำหรับเรื่องนี้ โรงเรียนบ้านจันทร์เชิญครูจากจังหวัดยะลาที่เชี่ยวชาญการสอน เด็กอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ มาให้ความรู้กับครู ทำให้ช่วยแก้ปัญหาเด็กกลุ่มนี้ได้มาก

“หนูเป็นเด็กดอยคนหนึ่ง หมู่บ้านที่เราอยู่มีสภาพลำบาก ทั้งถนนหนทาง การกิน ความเป็นอยู่ ในครัวนี้ไม่ต้องถามถึงว่ามีรสดีไหม มีแต่เกลือ เด็กหอบที่บ้านอยู่ไกลจะ บอกว่าเขามาอยู่ที่นี้ได้กินดี กินเนื้อ กินผัก ไข่ที่เราเลี้ยงเอง บางครั้งเราไปเห็นบ้านเขา แล้วน้ำตาจะไหล เมื่อมานึกถึงสภาพตัวเรา เราว่าเราลำบากแล้ว เขายังลำบากกว่าเรา อีก เด็กหอบมาอยู่ที่นี้โตขึ้น อ้วนขึ้น กลับไปบ้านพ่อแม่จะจำไม่ได้แล้ว เป็นเพราะเขา ได้กินดีอยู่ดีขึ้น

“เด็กบางคนเรียนไม่เก่ง แต่เป็นก๊าก กำลังจะไปเมืองนอก ผอ. เคยให้มาคุย ให้ ความรู้กับน้องๆ ที่นี้เด็กเราอาจไม่เก่งวิชา ผอ. ให้เด็กมีทางเลือก ครูทุกคนต้องทุ่มเท สื่อการสอน เทคนิคการสอน เราต้องให้คำแนะนำกัน ผอ. ให้ครูเขียนแผนการสอน

เน้นว่าต้องมีสื่อการสอน เพื่อให้เด็กสนใจ สนุก และไม่เบื่อหรือวังง ท่านจะตรวจและนิเทศตามที่ครูส่งงาน การใช้สื่อช่วยจูงใจเด็ก แผนปฏิบัติการสอนก็ช่วยได้เยอะ แรกๆ ครูจะรู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระ แต่สุดท้ายเรามองว่านี่เป็นการพัฒนาตัวครูและพัฒนาเด็กด้วย”

ครูน้ำเพชรบอกว่าสิ่งหนึ่งที่ผู้บริหารย้ำเสมอคือต้องเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ และต้องเป็นครูมืออาชีพ เธอเองอาจด้อยในเรื่องเทคนิคการสอน แต่ก็พยายามพัฒนาตนเองและเรียนรู้จากเพื่อนครูที่สอนเก่งๆ เพื่อหวังให้เด็กได้สนุกกับการเรียน

ครูหุยมหิมา-สยมพร ศรีวงศ์ เล่าว่า เธอกับครูน้ำเพชรที่สอนอนุบาลจะสลับกันไปสอนเด็ก ป.๑ ป.๒ ที่อ่านไม่ออกในช่วงบ่ายที่เด็กอนุบาลหลับ โดยให้เด็กเรียนรู้จากสื่อการสอนและกิจกรรมต่างๆ เช่น สอนให้เด็กพับเสื้อ พับรูปหัวใจจากกระดาษ เอ ๔ หัดให้เด็กวาดภาพพระบายสี บางครั้งใช้ใบไม้ ลูกหิน หรือเชือกทำเป็นสื่อการสอน จากเดิมที่บางคนชอบออกจากห้องไปเก็บผักข้างรั้ว หรือไปเล่นนอกห้อง ตอนนี้เด็กก็เริ่มสนุก และชอบเรียน

“เราจะคุยกันในห้อง PLC ว่าให้ครูแต่ละห้องไปดู ไปวิเคราะห์ ว่าเด็กแต่ละคนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เพราะมีปัญหอะไร บางทีอาจเป็นว่าเด็กเกิดก่อนเกณฑ์ หรือ

มีปัญหที่บ้าน เราจะไม่ถือเป็นภาระของครูคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นปัญหาที่ครูทุกคนต้องมาร่วมกันหาทางแก้ไข เพราะเด็กทุกคนก็คือลูกศิษย์ของเราทุกคน” เป็นข้อมูลเสริมจาก **ครูนุ่น-ชนิตา ลาภพบเพิ่มพูน**

เด็กที่นี่ได้รับการสนับสนุนให้เรียนรู้จากของจริง อาจเป็นการเรียนรู้จากนอกห้องเรียน เด็กบางรายไม่เก่งวิชาการ ทางโรงเรียนจะเสริมในเรื่องวิชาชีพ โดยนัยนี้ทำให้เด็กรู้สึก ว่าตนเองมีคุณค่า สามารถมีความสุขในการเรียนรู้ตามความถนัดของตน

“มีเด็กกลุ่มหนึ่ง ๓-๔ คนอยู่ชั้น ม.๓ ไม่ชอบเข้าห้องเรียน ผอ. คิดว่าจะแก้ปัญหา ยังไง พบว่าเขาสนใจงานช่าง เลยให้ไปเรียนนอกห้องเรียนกับ ลุงพจน์ ภารโรง แก่เก่ง เรื่องงานไม้ งานช่าง ปรากฏว่าเด็กพวกนี้มาแล้วสนุก ลุงพจน์ก็เข้าร่วมวง PLC ด้วย เด็กกลุ่มนี้เขาได้เรียนรู้จากพี่ต๋อเหล็กของจริง จากที่เคยเรียนในห้องเป็นไม้กระดาน ตอนนี้เด็กไม้หนึ่งเรียนแล้ว เขาสามารถช่วยสร้างบ้านได้ ช่วยงานโรงเรียนได้เลย เขาตั้งใจจะเรียนต่อทางช่าง เขาอาจเรียนไม่เก่ง แต่ก็มีความสามารถในแบบของเขา”

ศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนมีฐานต่างๆ ให้เด็กได้เรียนรู้

ฐาน ๑. คือฐานได้ร่วมพระบารมี เด็กๆ จะได้เรียนรู้พระราชประวัติของรัชกาลที่ ๙

ฐาน ๒. ผักปลูกคุณธรรม ช่วยกันดูแลใส่ใจผัก ต้องช่วยกันใส่ปุ๋ย พรวนดิน รดน้ำ เพื่อให้ผักได้เติบโต เป็นการปลูกฝังความอดทน ความขยันหมั่นเพียร

ฐาน ๓. ก ไก่ออกไข่ให้น้อง เป็นอาหารกลางวันให้นักเรียน ที่เหลือก็เอาไปขายที่ตลาดนัดในโรงเรียน

ฐาน ๔. ของดีมีไว้ให้เพื่อน เวลาตักอาหาร ให้เด็กนึกถึงคนข้างหลัง หากเด็กตักแต่ของดีๆ หหมด เพื่อนก็จะไม่ได้กินของดีๆ สอนให้เด็กรู้จักมีน้ำใจให้กับเพื่อนๆ

ฐาน ๕. ร้านค้าเกษตรกรน้อย เด็กจะมาเพาะพันธุ์ผัก นำผักออกจำหน่ายในวันตลาดนัด

ฐาน ๖. สมอลล์ ดรีม ออฟ บ้านจันทร์ ส์ ซิลเดรน เป็นแหล่งรวมฝันของเด็กๆ เช่น ฝึกเป็นเชฟ เป็นพิธีกร นักแสดง ฯลฯ ตามที่เด็กถนัดหรือสนใจ

พื้นที่อำเภอภักดีพัฒนามีเขตติดต่อกับอำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขั้วการเดินทางข้ามโขงเศษเด็กหอที่นี่ส่วนใหญ่จึงมาจากแม่ฮ่องสอนจากหลายอำเภอ ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บ้านอยู่ในพื้นที่ใกล้กันดาร ที่บ้านจันทร์มีเด็กหอทั้งหญิงและชายอยู่

ราว ๒๐ กว่าคน แยกกันอยู่คนละหอ โดยมีครูผลัดเวรกันดูแล เด็กหอจะตื่นแต่ตี ๕ ครั้ง มาทำกับข้าว ดูแลแปลงผัก ตกเย็นจะแบ่งหน้าที่กันดูแลแปลงผักและทำความสะอาด หอ ครูเวรจะมารับเวร ๔ โมงครึ่ง หลังเลิกเรียนและพักนอนที่หอ พาเด็กน่านมัสการ พระเจ้า เด็กหอที่เป็นชาวพุทธจะมีการนำสวดมนต์ ครูเวรจะใช้เวลาช่วงนี้พูดคุยกับ เด็กๆ เพื่อให้เด็กอบอุ่นใจในยามห่างไกลบ้าน

“กิจกรรมของนักเรียนเรามีการเสริมทั้งเรื่องของวิชาชีพ คุณธรรม และวิชาการ และส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ให้เขามีทักษะการคิด การทำงานกลุ่ม ทักษะ คอมพิวเตอร์ อาจไม่ได้คาดหวัง ๑๐๐ เปอร์เซนต์ พัฒนาตามศักยภาพของนักเรียน เราทำในรูปของการจัดการเรียนรู้แบบ PBL เราสอน ป.๖ นักเรียนจะเรียนเรื่องป่าสน แดนในฝัน พื้นที่ของเราเป็นพื้นที่ป่าสนที่เกิดขึ้นเองที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีทั้งสนสองใบและสนสามใบ แต่ป่าสนเราเริ่มลดน้อยลงหลายสาเหตุ จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร

“เด็กได้เรียนรู้ว่าสนต้นหนึ่งนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ถ้าเอาสนมา ผ่าจะมียาง ใช้ก่อไฟ ใช้ไม้สนสร้างบ้านก็ได้ ใช้เยื่อมาสกัดดมเป็นยาสมุนไพร เรามี วัฒนธรรมประเพณีของเรา เช่น เย็นวันออกพรรษา ชาวบ้านจะเอาไฟจากยางสนมา

จุดที่บ้าน ๑ แห่ง ที่วัด ๑ แห่ง ที่นา ๑ แห่ง และที่พระธาตุข้างบน คือพระธาตุจอมแจ้ง ๑ แห่ง เพื่อให้ความสว่าง มันจะมีควันไฟ ถือว่าเป็นการปลดปล่อยสิ่งชั่วร้ายออกไป กลางคืนเราจะเห็นพระธาตุสว่างไสว เป็นการให้เด็กได้เรียนรู้แบบบูรณาการ ทั้งเรื่อง ธรรมเนียมประเพณี ได้เข้าไปในป่า ดูระบบนิเวศวิทยาของป่าสนด้วย”

ครูnunบอกเล่าถึงการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรยุคใหม่ที่เปิดกว้างของนักเรียน บ้านจันทร์ นั่นคือการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว ได้เรียนรู้สังคมและ รากเหง้าของตนเอง เธอพบว่าเมื่อเด็กได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ออกไปสอบถาม ข้อมูลจากพ่อแม่แม่ในชุมชน รับรู้คุณค่าของบรรพบุรุษ ทำให้เด็กๆ ภูมิใจและ มีความสุข สนุกกับการได้เรียนรู้ คิวเตอร์หนึ่งมี ๑๐ สัปดาห์ จะออกแบบการเรียนรู้ใน เรื่องใกล้ตัวหมุนเวียนกันไป เช่น เรื่องอะโวคาโด ซึ่งปลูกกันในชุมชนมาก มีหลายพันธุ์ เด็กจะไปสอบถามจากชาวบ้านว่าทำไมอะโวคาโดที่โรงเรียนถึงปลูกไม่ออกผล ชาวบ้าน ก็จะแนะนำว่าต้องตัดแต่งกิ่งบ้าง

บ้านเด็กเกือบทุกคนจะปลูกอะโวคาโด นอกจากสอบถามความรู้จากลุงแล้ว เด็กๆ จะต้องไปสืบค้นในอินเทอร์เน็ต พบว่าผลของอะโวคาโอยังมาทำน้าปั่น สมูทตี้ ได้อีกด้วย มีการนัดทำสมูทตี้อะโวคาโดที่บ้านครู ถือเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ เด็กสนุก และเป็นการเรียนรู้จากของจริง แม้ในศูนย์เรียนรู้ภายในโรงเรียนเอง เวลา ครูสอนคณิตศาสตร์เรื่องทศนิยม เมื่อชั่งน้ำหนักไข่ไก่ที่เลี้ยงไว้ ก็จะฝึกให้นักเรียนได้

ดูว่ามีจำนวนเศษทศนิยมเท่าไร นำหน้ามารวมกันได้เท่าไร เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การบวกลบ ทำให้เด็กสนุกกับการเรียนรู้ที่อยู่ตรงหน้า

ตามนโยบายของภาครัฐ ที่ให้มีการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ทางโรงเรียนจะให้ นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมรากเหง้าวัฒนธรรมของตน เช่น ฝึกการทอผ้า ย้อมผ้า ด้วยสีธรรมชาติ การจักสาน ปักผ้า ผู้ปกครองจะทำหน้าที่เป็นจิตอาสา มาช่วยกันสอน ทำให้เด็กได้เรียนรู้คุณค่า ภาควมภูมิใจในรากของตน

ด้วยเครือข่ายที่เปิดกว้างอยู่เสมอ ทำให้พื้นที่ของโรงเรียนมีจิตอาสาเข้ามาช่วย พัฒนาเด็กในหลายส่วน เช่น ครูที่เกษียณแล้วจากกรุงเทพฯ มาช่วยเป็นอาจารย์-พิเศษสอนภาษาอังกฤษให้ หรือครูท้าว-สุธรรม บุญยะผลึก อดีตนักรักบี้ทีมชาติวัย ๗๘ ผู้รักกีฬารักบี้เป็นชีวิตจิตใจเที่ยวตระเวนไปตามโรงเรียนในชนบททั่วประเทศ เพื่อสอนรักบี้ให้กับเด็กต่างจังหวัด ก็ได้แะมาสอนรักบี้ สร้างทีมรักบี้และstadpโค้ช ของโรงเรียนบนดอยแห่งนี้ด้วย เด็กตัวเล็กตัวน้อยหลายคนมีความสุขกับการเล่นรักบี้ และเตรียมลงแข่งขันในสนามกรุงเทพฯ เป็นการส่งเสริมด้านกีฬาให้กับเด็กดอย ทำให้พวกเขาารู้ว่ารักบี้ไม่ใช่กีฬาที่จำกัดเฉพาะชนชั้นสูง

ภาพนักเรียนในเสื้อกันหนาวสีสดใส นั่งเรียนภาษาอังกฤษอยู่ในแสงแดดอุ่น ลมอุ่น ทามกลางลมหนาวของเดือนกุมภาพันธ์ ภาพเด็กตัวเล็กตัวน้อย วัยราว ๑๐ ขวบ ทั้งหญิงและชายที่พากันวิ่งรับส่งลูกรักบี้ในสนามของโรงเรียนบ้านจันทร์ โดยมี ครูท้าววัย ๗๘ กับครูชัย ผู้ฝึกสอนรักบี้อีกคนคอยกำกับอยู่ข้างสนาม เป็นภาพที่สวยงามที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนบนดอยแห่งนี้

พ่อแม่ของนักเรียนบางรายบอกเล่าว่าลูกสาวของตนชื่นชอบกีฬารักบี้ และตั้งใจ ตื่นมาเรียนแต่เช้าเพื่อฝึกรักบี้กับครูท้าว แม้กีฬานี้จะต้องอาศัยความทรหดอดทน ความรักสอนสิ่งนี้ให้กับเธอ

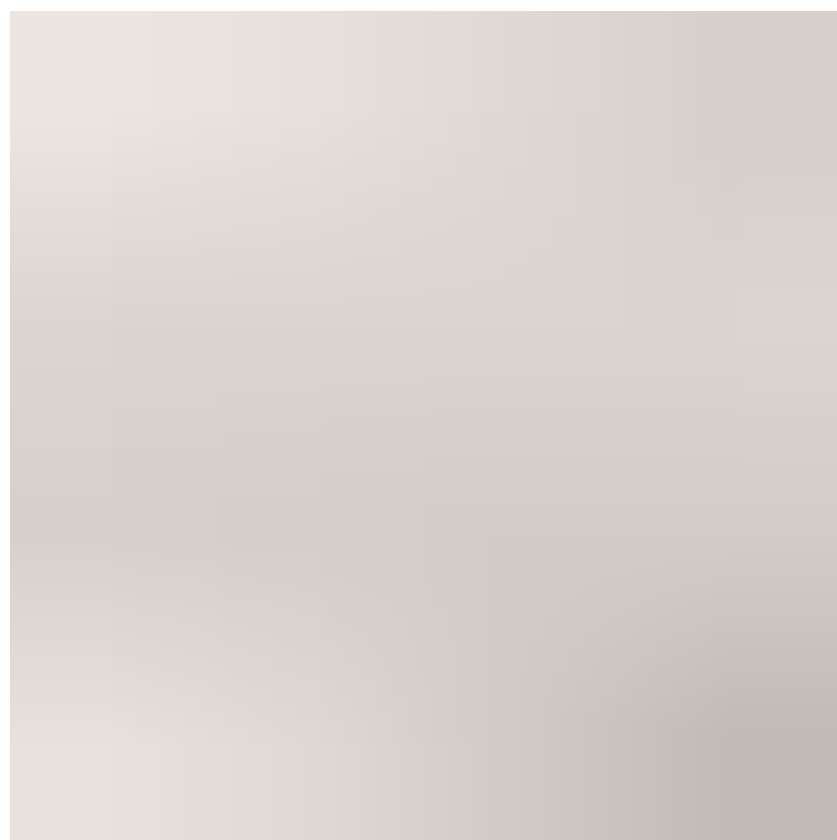
เด็กหลายคนก้าวออกจากโรงเรียน บ้างไปเป็นเชฟที่ร้านอาหารมีชื่อในเชียงใหม่ กำลังจะได้ไปทำงานต่อที่เมืองนอก พวกเขาคือเด็กดอยที่ได้รับ ‘โอกาส’ และการส่งเสริมจากโรงเรียนเล็กๆ กลางดอยแห่งนี้

ฝันเล็กๆ ของเด็กทุกคนมีค่าเสมอ หากครูจะทำให้พบ

เช่นความฝันของเด็กบ้านจันทร์ ที่ครูมองเห็น และช่วยเสริมสร้างฝันของพวกเขา ให้เป็นจริงแล้วในวันนี้



"เด็กๆ ทุกคนล้วนมีคุณค่า
ที่นี้ไม่มีการปล่อยเด็กที่บกพร่องด้านการเรียนรู้
ให้กลายเป็นเด็กหลังห้อง มีปมด้อย
เป็น 'ส่วนเกิน' ของใครๆ กลายเป็นอากาศธาตุ
พวกเขายังคงมีตัวตนที่ครูต้องประคับประคอง
เสริมสร้างศักยภาพในหนทางเท่าที่ทำได้
หรือตามที่เขากินได้เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป"



โรงเรียนแม่วินสามัคคี

‘คำตอบ’ ของการเรียนรู้

“อืดดดด...”

เสียงแม่ไก่ไขหลายร้อยตัวอ้าปากร้อง เด็กหนุ่มร่างสันทัดวัย ๑๘ รู้สึกราวกับเจ้าสัตว์ที่คุ้นเคยกำลังทักทายเรียกชื่อเขา เจ้าตัวยืมให้เพื่อนยาก ขณะที่เสียงเพลงเบาๆ สบายๆ ดังขึ้น เด็กหนุ่มรู้ว่าแม่ไก่ไขพวกนี้ชอบฟังเพลงที่เขาเปิด ดูมันมีความสุขและไม่เครียด เขาเคยอ่านมาจากหนังสือหลายเล่มว่าหากแม่ไก่ไขมีอารมณ์แจ่มใส ไม่เครียด มันจะออกไข่ได้ดีให้เก็บกันไม่ทันเชียวละ

เช้าวันนี้อากาศเย็นสบาย เขาตื่นแต่ตี ๕ ครึ่งเหมือนเช่นทุกวันนี้ โรงเรียนดูเงียบเหงากว่าที่เคย เพราะเป็นช่วงปิดเทอม นอกจากภารโรงแล้วก็มีเพียงนักเรียน

ม.๕ อย่างเขายังอีกคนที่อยู่โยงเฝ้าโรงเรียน ไม่ยอมกลับบ้าน หลังจากทำความสะอาดบริเวณหอพักแล้ว ได้เวลากินข้าว รดน้ำแปลงผัก ผักสารพัดชนิดที่ปลูกไว้ได้น้ำและแสงแดดอ่อนยามเช้าดูสดชื่น ราว ๘ โมงเช้าเป็นเวลาให้อาหารไก่และเก็บไข่ จากนั้นจึงให้อาหารปลาต่อ ปลาที่เลี้ยงไว้มีทั้งปลานิลและปลาดุกที่หลงปู้ให้เลี้ยงไว้ พวกมันโผล่หน้ามาทักทายจากสระด้วยความสบายใจ

ราววันเว้นวันเด็กหนุ่มจะเก็บไข่สักครั้งหนึ่ง หากเป็นช่วงเปิดเทอม ไข่ไก่พวกนี้จะนำไปขายให้ร้านค้าสหกรณ์ในโรงเรียน จากนั้นจึงจะขึ้นโต๊ะ เป็นอาหารกลางวันของนักเรียนทั้งโรงเรียน แต่ช่วงปิดเทอมอย่างนี้เขาจะล้างไข่ให้สะอาด และบรรจุแพ่งเพื่อนำไปขายที่หน้าโรงเรียน พร้อมกับผักปลอดสารพิษที่ปลูกและรดน้ำพรวนดินเองกับมือ ราคาไข่แผงละ ๑๐๐ บาท ลูกค้าที่แวะมาซื้อคือคนตามหมู่บ้านข้างจากโรงพยาบาลและอำเภอข้าง

บางวันเขาจะขี่มอเตอร์ไซด์ไปขายตามหมู่บ้าน ไม่ก็ทำการ อบต. ขายของหมดเมื่อไหร่ก็ถือนำเงินไปฝากธนาคารออมสิน ครอบกว่าถ้าขายของได้สัก ๕๐๐ ให้เขาแบ่งไว้เป็นค่าเหนื่อยของตัวเองร้อยหนึ่ง นอกนั้นฝากเข้าซุมนุ่มเลี้ยงไก่ไข่ เพื่อไว้เป็นทุนหมุนเวียนต่อไป

ไม่เพียงดูแลแปลงเกษตร แต่วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เขาจะไปต่อแพ หรือไปรับจ้างทำงานที่ปางช้าง เสิร์ฟอาหาร รับจ้างล้างจานตามร้านอาหารไม่ไกลจากโรงเรียนข้าง เพราะที่นั่นมักมีนักท่องเที่ยวฝรั่งมาเที่ยวชมปางช้างและล่องแพ เจ้าของแพมักเรียกใช้เขากับเพื่อนๆ ไปทำงานเสมอ นอกจากได้เงินแล้วยังได้ฝึกภาษาอังกฤษด้วย

ถึงวันนี้เด็กหนุ่มมีเงินฝากรวม ๔,๐๐๐ บาทแล้ว เงินเหล่านี้นำจากน้ำพักน้ำแรงที่เขาภูมิใจ นับแต่อยู่ชั้น ม.๑ แล้วที่เขาไม่ได้ขอเงินพ่อแม่ใช้ ทั้งยังมีเงินให้น้องสาวใช้อาทิตย์ละ ๕๐-๑๐๐ บาท ปีหนึ่งครูจะพาเด็กนักเรียนชั้น ม.ปลาย ไปเที่ยวทะเลสักครั้งหนึ่ง เขาจะมีเงินไปเที่ยว ไม่ต้องรบกวนพ่อแม่ เด็กหนุ่มตั้งใจว่าจะเก็บเงินซื้อรองเท้ากีฬาดีๆ สักคู่ เขาเป็นนักบอลของโรงเรียน นานๆ ครั้งราว ๒-๓ เดือนเมื่อกลับบ้าน พ่อแม่จะดีใจมาก เมื่อเขาให้เงินพ่อแม่ไว้ครั้งละ ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ บาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน

บ้านของเขายู่ที่หมู่ ๕ บ้านขุนวิน ถนนหนทางขรุขระ ยิ่งหากเป็นหน้าฝนยิ่งไปมาลำบาก พ่อแม่เป็นชนเผ่าปกาเกอะญอ มีอาชีพปลูกข้าว ทำไร่ทำนา และทำสวน-กล้วย เขามาเรียนเป็นนักเรียนหอพักร่วมกับน้องสาวอีกคนได้หลายปีแล้ว ชีวิตที่ยากลำบากสอนให้เขารู้จักประหยัด

แม่เคยเล่าว่าครั้งอายุเขาได้ ๒ ขวบ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเคย



เสด็จไปเยือนที่หมู่บ้าน มีโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ มีการสอนทอผ้า ทุกวันนี้แม่กับเพื่อนบ้านก็ยังทอผ้าใส่เหมือนเดิม แม่กับครูที่โรงเรียนสอนให้เขาเป็นคนซื่อสัตย์ เด็กหนุ่มตั้งใจไว้ว่าจบ ม.๖ เมื่อไหร่จะไปเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรกรรมตามอย่างรุ่นพี่หลายคนที่ได้ทำงานกับบริษัทเบทาโกรหรือคูโบต้า ระหว่างช่วงฝึกงานยังมีเงินเดือนให้ด้วย

หากไม่มีโรงเรียนแมวินสามัคคีและคุณครูที่นี่ เด็กชาวเขาชาวดอยอย่างเขาอาจไม่มีโอกาสดีๆ เช่นนี้ ...

ออด-สุขชัย ขนายทองสุข ไม่ใช่เป็นนักเรียนเพียงคนเดียวที่พบหนทางของตนเอง สามารถทำงาน มีรายได้เป็นของตนเองตั้งแต่วัยเรียนหนังสือ แต่ยังมีนักเรียนอีกหลายคนที่ยังไม่ได้เรียนดี วิชาการเก่ง แต่พวกเขามีความสุข มีความภูมิใจที่พึ่งพิงตนเองได้ ที่โรงเรียนแมวินสามัคคี นักเรียนได้เรียนรู้คุณค่าของตนไม่ต่างจากผู้ใหญ่ ต่างแต่พวกเขาเป็นผู้ใหญ่ตัวเล็กๆ ที่อายุเพียง ๑๐ ขวบต้นๆ เท่านั้น

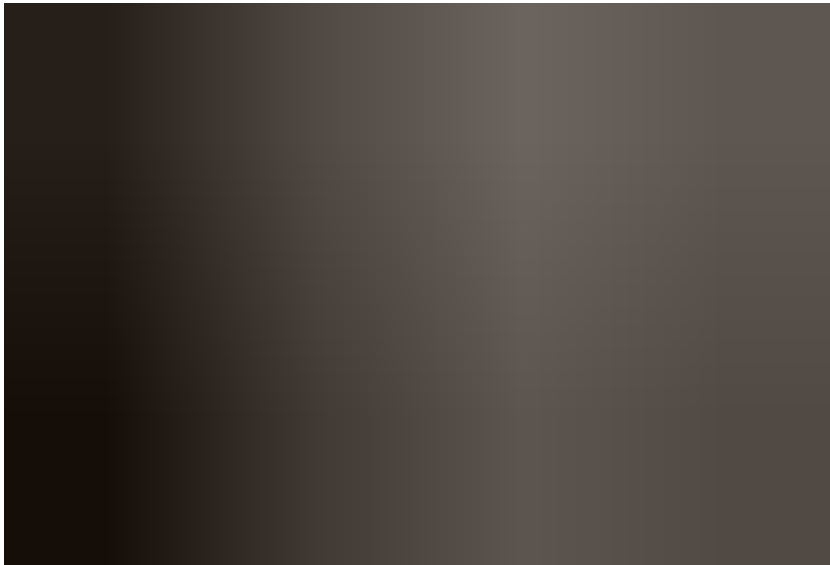
นี่คือผลสำเร็จของโครงการโรงเรียนสามัคคีของโรงเรียนกลางดอยดอยที่นักเรียนได้ฝึกจากชีวิตจริง และปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่ภาพฝันจากนักวิชาการศึกษาในห้องแอร์ที่ผืนฟุ้งกลางอากาศ!

หากจะกล่าวว่าตลอดชีวิตการรับราชการครูของ **ธวัชชัย ทัพเพเงิน** คือการเป็นครูดอย ก็ไม่น่าจะผิด สองเท้าของเขาก้าวเข้าไปบนดงดอยกันดาร อยู่กับความเหงาเงียบ ไกลห่างแสงสีมานานเกือบ ๓๐ ปี กว่าจะมาเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแม่วินสามัคคี ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๑

“ตอนเป็นครูดอยแรกๆ ผมถามตัวเองว่า เอ๊ะ เราคิดผิดหรือถูก ต้องมาสอนเด็ก อยู่ในที่กันดาร ไฟฟ้าและสัญญาณโทรศัพท์ไม่มี ลูกศิษย์ส่วนใหญ่เป็นชาวเขา หลังจากออกจากโรงเรียนก็ไม่ได้เรียนต่อ อายุ ๑๔-๑๕ ก็มีลูกแล้ว สภาพที่เห็นทำให้เราเห็น ความสำคัญของการศึกษา มันเป็นความฝังใจว่าอยากให้ลูกศิษย์ของเราได้มีโอกาส เรียนหนังสือในชั้นที่สูงขึ้น เพื่ออนาคตเขาจะได้ดีขึ้น”

แรกที่ผู้อำนวยการร่างสันตติ ผิวสองสี วัย ๕๐ มาถึงโรงเรียนแม่วินสามัคคีเมื่อ ๑๐ ปีก่อน ขณะนั้นโรงเรียนยังมีเพียงชั้นอนุบาล - ม.๓ ผู้บริหารคนเก่าวางรากฐาน โรงเรียนไว้ค่อนข้างดี ขณะที่ผู้อำนวยการคนใหม่ตั้งใจอยู่ไว้อย่างไร โรงเรียนจึงจะสามารถรองรับเด็กที่ขาดโอกาสให้เข้ามาเรียนได้มากขึ้น เพราะขณะนั้นมีเด็กในหมู่บ้านที่ออกไปเรียนข้างนอกกันมาก

คำตอบก็คือต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพที่พอทัดเทียมกับโรงเรียนข้างนอก และต้องพัฒนาไปพร้อมกันทั้งสามด้าน คือพัฒนาครู อาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน นั่นคือการเชิญผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามี





ส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียน

พื้นฐานของนักเรียนส่วนใหญ่ที่นี่ราว ๘๓ เปอร์เซนต์เป็นชาวเขาจากหลากหลายเผ่า ที่มากที่สุดคือปกาเกอญอ รองลงมาเป็นม้ง มีคนพื้นราบอยู่ไม่ถึง ๒๐ เปอร์เซนต์เกือบทั้งหมดทำนาทำไร่ ฐานะยากจน จากเมื่อแรกมามีนักเรียนราว ๓๐๐ คน ปัจจุบันหลังจาก ๑๐ ปีผ่านไปมีนักเรียนเพิ่มเป็น ๕๙๑ คน เป็นนักเรียนหอถึงเกือบครึ่ง มาจากหลายพื้นที่ ทั้งในหลายอำเภอของเชียงใหม่ และจากเชียงราย แม่ฮ่องสอน ทางโรงเรียนต้องจัดหาที่พักกินอยู่ฟรีเกือบทั้งหมด โดยขอให้ผู้ปกครองช่วยเพียงเทอมละ ๒๐๐ บาทต่อคน ปัจจุบันโรงเรียนเปิดการเรียนการสอนถึงชั้น ม.๖ มีนักเรียนจบไปสองรุ่นแล้ว

ด้วยความจำกัดทางด้านงบประมาณ อาจารย์รัชชัยจึงพยายามสร้างเครือข่ายหาผู้สนับสนุนจากภายนอก เพื่อสร้างอาคารแหล่งเรียนรู้ สร้างหอพักใหม่แทนหลังเดิมที่นักเรียนอยู่กันอย่างแออัด รวมถึงเหมืองฝาย เพื่อเป็นแหล่งน้ำในโรงเรียน เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนครูและนักเรียนที่ต้องใช้

รวมถึงการมองหา ‘โอกาส’ ให้กับนักเรียน ด้วยพื้นที่ใกล้กับโรงเรียนเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีปางช้างหลายแห่ง นักท่องเที่ยวชอบมาล่องแพ พักค้างคืน มีร้านอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

“เราต้องตั้งใจทำให้เห็นว่าเราแพ้เด็กในเมืองเรื่องวิชาการ เด็กเราส่วนหนึ่งจบ ม.๖

ไปแล้วไม่ได้มีโอกาสไปเรียนต่อ พื้นที่เราเป็นแหล่งท่องเที่ยว เราน่าจะมีการส่งเสริมทักษะให้กับนักเรียนเรื่องการท่องเที่ยว ผมจึงปรึกษาครูและคณะกรรมการการศึกษาว่าเราน่าจะสนับสนุนให้เด็กได้มีอาชีพหลังเรียนจบ ถึงแม้ไม่เรียนต่อ เสร็จจากหน้างานก็สามารถทำงานประกอบอาชีพตรงนี้ได้ ไม่จำเป็นต้องไปทำงานในเมือง

“ผมอยากให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม สร้างเด็กและเยาวชนให้ออกไปมีงานทำ มีอาชีพ ไม่เป็นปัญหาสังคม เป็นเด็กที่มีความรู้ มีทักษะอาชีพ มีทักษะชีวิตที่ดี เด็กควรเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวเพื่อนำไปใช้ได้ ตอนนี้เด็กเราส่วนหนึ่งเรียนไปด้วยทำงานมีรายได้ระหว่างเรียนไปด้วย เขาได้เรียนวิชาชีพ เขามีทักษะชีวิต”

การเสริมทักษะอาชีพตามแนวคิดนี้ทำมาได้ ๓-๔ ปีแล้ว แรกๆ เขตพื้นที่การศึกษายังไม่เข้าใจ ผู้บริหารโรงเรียนแห่งนี้เริ่มด้วยการพาคณะครูไปดูงานจากโรงเรียนอื่นที่ทำมาก่อนสองแห่งที่ประสบความสำเร็จ ทั้งโรงเรียนที่มีความพร้อมกว่า และโรงเรียนที่พื้นที่กั้นดารยากลำบากกว่า เจ้าตัวยอมรับว่าอดัดใจอยู่บ้างที่พื้นที่เขตการศึกษาไม่สนับสนุนความคิดนอกกรอบของตน แต่ก็ยังยืนยันจะทำงานนี้ต่อไป เพราะครูเข้าใจและเด็กมีความสุขในการมาโรงเรียน

“ผมมองว่าเป้าหมายการทำงานของเราอยู่ที่เด็ก ไม่ใช่เป้าหมายเพื่อตัวเอง ไม่ใช่เรารอเบื้องบนสั่งการอย่างเดียว เมื่อเราทำแล้วเด็กมีความสุข แสดงว่าเรามาถูกทาง เวลาเด็กกลับบ้านเสาร์-อาทิตย์ เมื่อก่อนเขาจะกลับมาวันจันทร์ เดียวนี้พอวัน-อาทิตย์จะเริ่มกลับมาแล้ว หน้าตาก็ยิ้มแย้มแจ่มใส เด็กมีความสุขที่ได้เรียนหนังสือ ได้เรียนวิชาชีพ ทักษะชีวิต ทั้งยังมีรายได้ระหว่างเรียนด้วย”

เพื่อตอบโจทย์ให้กับนักเรียนในเรื่องนี้ โรงเรียนแมวินสามัคคีจึงจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยสายสามัญ และสายสามัญบวกกับสายอาชีพ เปิดเป็นทวิศึกษา โดยมีวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่เป็นภาคีร่วม ปัจจุบันโรงเรียนเปิดทวิศึกษามาได้ ๓ ปีแล้ว ประกอบด้วยสาขาสัตวศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ธุรกิจ โดยมาจากการสำรวจความต้องการของนักเรียนและการประชุมครู ผู้ปกครอง มีการจัดทำหลักสูตรร่วมกันกับทางวิทยาลัยและทำเอ็มโอร่วมกัน หลักสูตรนี้เปิดเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ในวันเสาร์เด็กจะไปเรียนที่วิทยาลัยเกษตร ๑ วัน มีรถโรงเรียนไปรับ-ส่ง ส่วนวันอาทิตย์ให้เรียนที่โรงเรียน แล้วค่อยเทียบโอนหน่วยกิตเอา เพราะมีอุปสรรคเรื่องระยะทางทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง



“สิ้นปีการศึกษานี้ เด็กที่จบ ม.๖ หลักสูตร ปวส. วิชาชีพของวิทยาลัยเกษตร จะจบรุ่นแรก ทางวิทยาลัยเกษตรได้ทำเอ็มโอยูร่วมกับบริษัทเบทาโกร และคูโบต้า นักเรียนที่จบวิชาชีพจบไปก็มีงานรองรับเลย เราสนับสนุนให้เด็กได้เรียนสายอาชีพะ ผมพยายามสร้างความเข้าใจกับเด็กว่าพ่อแม่เรายากจน เรียนจบแล้วได้มีงานทำก่อน ถ้าอยากไปเรียนต่อปริญญาตรีค่อยเรียนต่อภายหลังได้”

อาจารย์รัชชัชชัยยอมรับว่าครูที่นี่อาจมีภาระและเหนื่อยกว่าครูที่อื่นๆ เพราะ นอกจากส่วนหนึ่งต้องมีเวรดูแลเด็กหอพัก ยังต้องดูแลการเรียนการสอนแบบ วิชาชีพ และอาจต้องดูแลโรงเรียนสาขาซึ่งมีอยู่อีกแห่งหนึ่ง ทำให้โรงเรียนแมวินสามัคคี เหมือนมีหลายโรงเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียว ทั้งประถม มัธยม และอาชีวะ ตนต้อง

ขอใจที่ครูตั้งใจทำหน้าที่แม่พิมพ์ ทุ่มเตดูแลนักเรียนอย่างดี ชุมชนเองก็ช่วยเหลือดูแลโรงเรียน ขาดเหลืออะไรก็ช่วยสนับสนุนเสมอ ทั้งนายก อบต. และเจ้าหน้าที่ อบต. ส่วนใหญ่ก็เป็นศิษย์เก่าของที่นี่

ในฐานะผู้บริหาร ครูวิชาชีพถือเป็นหลักในการส่งเสริม สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ หากมีการอบรมหรือศึกษาดูงานที่ไหน ก็จะสนับสนุนให้ครูเข้าร่วม เมื่อกลับมาก็นำมาขยายผลต่อให้เพื่อนครูคนอื่นๆ ครูจะมีกลุ่มพูดคุยกัน เช่น คุยกันในกลุ่มสาระ มีประชุมกลุ่มเดือนละ ๒-๓ ครั้ง และประชุมกลุ่มใหญ่เดือนละครั้ง รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยโรงเรียนจะมีกิจกรรม โอเพนเฮาส์ เป็นการจัดบูธของแต่ละสาระวิชา เพื่อให้เพื่อนครูมาดูผลงาน เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน หากเด็กรายใดมีปัญหา ก็จะพูดคุยปรึกษากันเรื่องพฤติกรรมเด็กเพื่อช่วยกันหาแนวทางแก้ไข

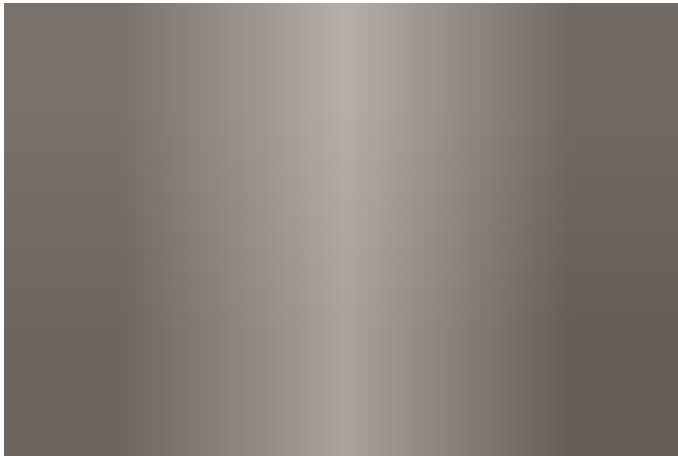
นอกจากนี้ผู้บริหารยังทำตนให้เป็นแบบอย่างกับบุคลากรในเรื่องการทุ่มเทเสียสละ โดยทุกวัน ผอ. จะมาโรงเรียนแต่เช้า ๗ โมงครึ่ง จนหลังเลิกเรียน ครูก็มักจะทำงานเกินเวลาเสมอ

“ในเมื่อเราทำงานเต็มที่แล้ว เราก็มีการให้ขวัญกำลังใจ กล่าวชมเชย สวัสดิการอื่นๆ เช่น บ้านพักครูเราก็ต้องจัดหาให้ การอยู่การกิน เราก็ต้องดูแล พอสิ้นปีก็พาครูไปทัศนศึกษาพร้อมนักเรียน เพื่อเปิดหูเปิดตา ให้เขาได้พักผ่อนบ้าง ครูที่นี้อาจทำงานเหนื่อย แต่ครูที่มาจากที่อื่น พอเห็นรุ่นพี่ๆ ที่อยู่มาก่อนทำงานทุ่มเทเสียสละ รุ่นหลังก็จะทำตามรุ่นพี่ไปด้วย”

ครูปิย-ธัญชนก แก่จ๋าม หัวหน้างานวิชาการ และสอนเคมี-วิทยาศาสตร์ระดับม.ปลาย ให้ข้อคิดเห็นว่าการศึกษาของโรงเรียนแม่วินสามัคคีที่เน้นให้นักเรียนมีทางเลือก โดยเน้นทักษะด้านประสบการณ์ชีวิต ซึ่งถือว่ามาถูกทาง จากประสบการณ์เธอพบว่าการศึกษาที่ได้ฝึกทักษะด้านงานอาชีพ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจให้กับเด็ก เด็กสามารถช่วยเหลือและรับผิดชอบตนเองได้ ช่วยลดปัญหาเด็กลาออกกกลางคันได้มาก ต่างจากก่อนหน้านี้ที่เด็กไม่มีเงินเรียน จนต้องออกไปทำงานช่วยพ่อแม่

ทุกช่วงพักเที่ยง จันทร์-ศุกร์ นักเรียนกลุ่มหนึ่งจะผลัดกันมาทำหน้าที่เป็นบาร์ิสตาน้อยที่ร้านกาแฟของโรงเรียน ชงกาแฟ รับอร์เดอร์ ร้านกาแฟเล็กๆ น่ารักแห่งนี้อยู่ในบริเวณมุมหนึ่งของโรงเรียน มองออกไปด้านหนึ่งจะเห็นทิวเขาทอดตัวเหยียดยาว หากเป็นช่วงหน้าหนาวจะมองเห็นละอองหมอกยามเช้า เป็นครั้งคราวที่นักท่องเที่ยวหรือคนภายนอกจะแวะมานั่งจิบดื่มกาแฟ นอกจากเครื่องดื่มแล้ว ยังมีเบเกอรี่ง่ายๆ เช่น เค้กกล้วยน้ำว้า ขนมอื่นๆ จำหน่ายด้วย ขนมเหล่านี้มาจากฝีมือ





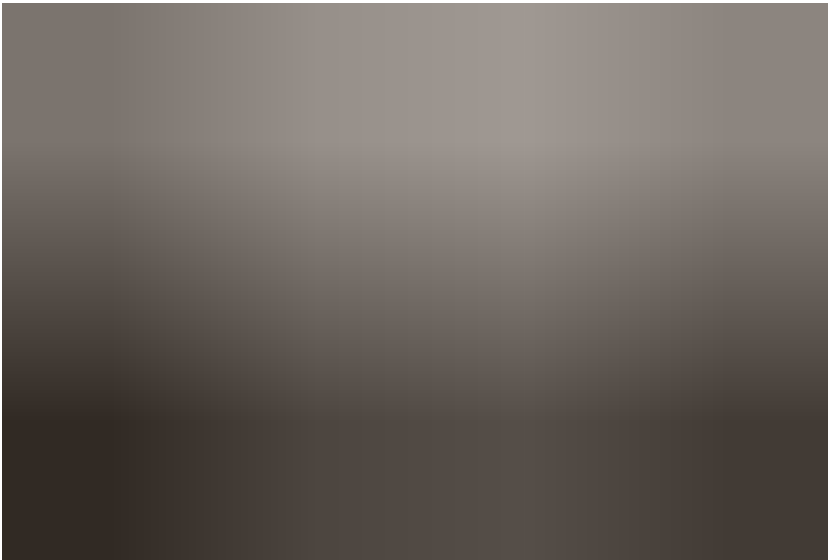
ของนักเรียน โดยมีครูช่วยฝึกสอนและเป็นพี่เลี้ยง

โรงเรียนแม่วินสามัคคีส่งเสริมให้นักเรียนสมัครเข้าเป็นสมาชิกชุมนุมต่างๆ ตามความชอบและสนใจ แต่ละชุมนุมจะมีสมาชิกไม่เกิน ๓๐ คน เช่น ชุมนุมกาแป่ นวดขนมไทย ช่างเชื่อม เลี้ยงไก่ นาฏศิลป์ ฟุตบอล โดยจัดให้มีชุมนุมคละชั้น บางชุมนุมจำกัดเฉพาะเด็กประถม ชุมนุมที่เกี่ยวกับงานอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นของเด็กมัธยม บางครั้งมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาสอน และมีการให้ครูไปศึกษาดูงานบ้าง เช่น เชิญเจ้าหน้าที่โครงการหลวงมาให้ความรู้เรื่องการปลูกพืชผัก เชิญตัวแทนจากร้านกาแป่ที่มีชื่อเสียงมาสอนการทำร้านกาแป่ เชิญพ่ออุ้ย-แม่อุ้ยในหมู่บ้านมาเป็นจิตอาสาให้ความรู้เรื่องสละขอชิง บางครั้งก็มีคนในชุมชนมาใช้บริการของเด็กๆ จาก

ชุมชนต่างๆ เช่น มารับบริการนวด ทำผม

“ทักษะเรื่องสัมมาชีพเรานั้นที่ ม.ต้น แต่ ม.ปลายเป็นความถนัดที่เขาอาจจะต่อยอดมาจาก ม.๓ เด็ก ม.๖ เขาจะต้องมีทักษะ ฝึกความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น เช่น ถ้าทำร้านกาแฟ เขาต้องรู้จักพูดจากับลูกค้า เรื่องการขายก็ต้องดูว่าต้นทุนเท่าไร กำไรเท่าไร ต้องรักษาระดับมาตรฐานยังไง เด็กจบ ม.ปลาย ทางโรงเรียนจะออกไปรับรองให้ เด็กสามารถไปทำงานพาร์ทไทม์ได้ กาแฟถ้วยละ ๓๐ บาท โรงเรียนจะหักไว้ ๓ บาท มีปันผลและเข้าออมทรัพย์ให้เขา รายได้ส่วนหนึ่งนำเข้าชุมชน อีกส่วนหนึ่งเป็นของเด็ก เด็กบางรายสามารถนำไปต่อยอดได้ เช่น เสาร์ อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอมก็จะไปรับจ้างนวด หารายได้พิเศษ ทำให้ทั้งตนเองและพ่อแม่ภูมิใจ” ครูปุ๋ยเล่าถึงการเสริมสร้างเด็กนักเรียนให้เรียนรู้ฝึกฝนตนเองจากประสบการณ์จริง

ร้านกาแฟเล็กๆ ที่มีมุมชมวิวด้านน่ารัก มุมหนึ่งตกแต่งด้วยโต๊ะไม้ครั้งที่เรายังเป็นเด็กๆ กับกาแฟสด ห้องนวดและห้องตัดผมที่บางครั้งคุณครูก็แวะเข้ามาใช้บริการเพื่อผ่อนคลาย ล้วนเป็นพื้นที่เล็กๆ ที่ให้นักเรียนทั้งหญิงและชายได้ฝึกฝนทดลองประสบการณ์จริง เหมือนย่อโลกเล็กๆ ของงานอาชีพอันหลากหลายให้เด็กๆ ได้รู้จักและคุ้นเคย



ครูสัมพันธ์ ศิริไพโรภักดี เป็นครูชนเผ่าปกาเกอะญอที่จบปริญญาโททางการบริหารการศึกษา รับผิดชอบวิชาหลักคือสอนการงานอาชีพและเทคโนโลยี ความชอบทางด้านกีฬา โดยเฉพาะกีฬาฟุตบอล ทำให้ครูหนุ่มวัย ๓๐ กว่า ผิวดำแดด ทาทางแข็งแรง อดีตนักฟุตบอลของสถาบันผู้นี้ได้รับมอบหมายให้สอนวิชาพลศึกษาเพิ่มเติม ครูพยายามส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนประสบการณ์เรื่องฟุตบอลด้วยการสร้างทีมบอลของโรงเรียน และพาทีมไปแข่งขันในระดับเขตทุกปี

ด้วยจำนวนนักเรียนหอที่มากเป็น ๓๐๐ ชีวิตที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบ ทำให้โรงเรียนใช้พื้นที่ว่างส่วนหนึ่งปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงปลา ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารของนักเรียน นี่คืองานอีกส่วนหนึ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของครูหนุ่มผู้มีฟุตบอลในหัวใจผู้นี้

“โครงการที่ผมดูแลมีเรื่องการปลูกพืชผักเพื่ออาหารกลางวันอยู่ด้วย ผักที่เราปลูกมีทั้งคะน้า ผักกาดฮ่องเต้ กวางตุ้ง หลักๆ ๓ อย่าง แม่ครัวจะนำผักเหล่านี้มาเป็นอาหารกลางวันของนักเรียน เป็นผักปลอดสารพิษ ที่แรกเรามีปัญหาเรื่องดิน เราก็ใช้ขี้ไก่เป็นปุ๋ย ทำให้ดินดีขึ้น เราไม่มีทุนก็ขอความอนุเคราะห์จากโครงการหลวงที่แม่สะป๊อก พาเด็กไปเพาะกล้าที่โครงการหลวง เด็กได้เรียนรู้ทั้งการเพาะกล้าและการดูแลพืชผักด้วยตนเอง บางครั้งเราก็แบ่งผักที่นักเรียนปลูกให้เขาเอากลับบ้านไปฝากพ่อแม่ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความภูมิใจว่าเขาปลูกเองกับมือ ช่วงปิดเทอมเราส่งผัก

เข้าโรงอาหารไม่ได้ เราก็จะไปขายตามหน่วยงานหลักๆ เช่น อบต. ขายให้เจ้าหน้าที่ตามโรงพยาบาลบ้าง แล้วแบ่งส่วนหนึ่งของรายได้ให้นักเรียน

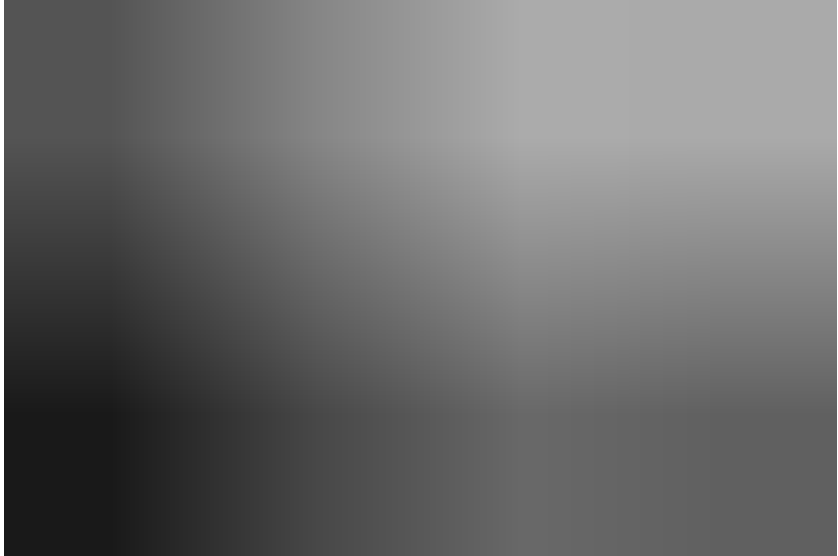
“อีกโครงการที่ผมรับผิดชอบคือไข่ไก่ ซีพีให้งบมา ๕ หมื่น เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนใช้ในโครงการเลี้ยงไก่ไข่เพื่ออาหารกลางวัน ไก่จะออกไข่ ๑๓๐-๑๔๐ ฟองต่อวัน สัก ๓ วันเราก็ส่งเข้าโรงอาหารครึ่งหนึ่ง พอไก่ปลดตระวาง ชาวบ้านก็จะมารับซื้อไข่จากเรา เพราะปีหนึ่งชนเผ่ากะเหรี่ยงเขาจะมีประเพณีมัดมือ เป็นงานทำบุญใหญ่เพื่อความเป็นสิริมงคล พี่น้องที่ไปทำงานไกลบ้านจะกลับมาเจอกัน กินบ้านนี้เสร็จก็แวะไปกินบ้านนั้น

“เด็กๆ ชุมชุมเลี้ยงไข่มีอยู่ราว ๒๐ คน เขาจะช่วยกันทำความสะอาดเล้าไก่ ให้อาหารไก่ ช่วงก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียน เราขายไข่ ขายผักเข้าร้านค้าสหกรณ์สหกรณ์ขายให้โครงการอาหารกลางวัน ได้กำไรเล็กน้อย ตอนนี้มีเงินอยู่ในบัญชีของโครงการเลี้ยงไก่ไข่ ๒ แสนกว่าบาท นอกจากเราอาศัยไข่บำรุงนักกีฬาเวลาเก็บตัวแล้ว เรายังแบ่งเงินส่วนหนึ่งมอบเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนด้วย เป็นสิ่งที่ผมและเด็กๆ ในชุมชนภูมิใจมาก”

ครูสัมพันธ์มองว่าเด็กกลุ่มนี้มีความรับผิดชอบสูง ผ่านการทำงานในชุมชน รวมทั้งการฝึกฝนในสนามฟุตบอล ความที่คลุกคลีกันมา ทำให้ตนรักและสนิทสนมเหมือนพวกเขาเป็นลูกชาย เข้านอกออกในที่บ้านได้เสมอ เวลาเด็กไปบ้านจะเห็นตนเพาะเห็ดเลี้ยงปลา ครูไม่ขาย แต่ได้เป็นอาหารของลูกศิษย์กลุ่มนี้ เน้นการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กสนใจการเกษตรพอเพียงว่าสามารถเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตได้

ในวัยเด็กครูหนุ่มผู้รักกีฬาฟุตบอลเป็นชีวิตจิตใจผู้นี้ก็ไม่ต่างจากเด็กตามบ้านปาดดอยทั่วไปที่อยู่ถิ่นไกลกันดาร หลังเกี่ยวข้าวเสร็จก็มีความสุขง่ายๆ เพียงดินเปล่าเปลือยเตะลูกบอลกลมๆ ไปตามท้องนา เมื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้ เจ้าตัวได้รับคัดเลือกให้เป็นนักบอลของสถาบัน แต่ยุคนั้นฟุตบอลยังไม่บูมเหมือนสมัยนี้ นี่เป็นแรงบันดาลใจให้เจ้าตัวยากสร้างโอกาส ส่งเสริมบรรดาลูกศิษย์ให้ก้าวไปสู่ฝันให้ไกลที่สุด

“เด็กที่เล่นบอล ผมจะปูทางเขาในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมด้วยตลอด ครูหลายคนก็จะชื่นชมว่าเด็กในทีมบอลของเราอยู่กับด้วยใจ มีวินัย ผมอยู่ที่นั่นมา ๕ ปี ทำทีมบอลมา ๔ ปี จากเมื่อแรกที่มีนักบอลแค่ ๒ คน ตอนนี้ทีมบอลเป็นที่รู้จักแล้ว เด็กเราบางคนได้รับการคัดตัวเข้าสโมสร เราไปแข่งบอลกันทุกปีที่ต่างจังหวัด มีปีหนึ่งไปแพร่ฝนตกเรานอนกันหน้าโลตัสเราไม่มีทุนใช้ห้องเรียนเป็นที่เก็บตัว ผมชอบโหลดบอลดีๆ มาให้เด็กได้เรียนรู้ เขาจะได้มีทักษะเพิ่มขึ้น



“เวลานี้ผมปลูกข้าวโพด นักบอลทั้งทีมมาช่วยกันปลูก ผมบอกว่าเงินส่วนนี้ที่ขายข้าวโพดนี้แหละที่ครูจะพาพวกเธอไปแข่ง เราสนับสนุนให้เขาได้มีโอกาส เวลาเห็นเขายิ้ม แค่นี้เราก็มีความสุขแล้ว มันทำให้เราหายเหนื่อย เป็นประสบการณ์ดีๆ ของเขาที่เขาจะได้รับ เพื่อต่อยอดในอนาคต”

นอกจากกีฬา โรงเรียนยังมีการส่งเสริมนักเรียนในเรื่องดนตรี ทั้งดนตรีไทย ดนตรีสากล สะล้อซอซึง ในส่วนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะมีการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนปีละครั้ง ผู้อำนวยการโรงเรียนมักจะถือโอกาสร่วมไปกับคณะครูด้วย แบ่งกันเป็นคณะหลายสาย ชุดละราว ๕-๖ คน

หากเป็นการเยี่ยมบ้านเด็กบนดอยซึ่งอยู่ไกล คณะครูมักจะใช้เวลาช่วงเสาร์อาทิตย์ หลังกลับมาก็จะมีการสรุปผล ทำบันทึกเพื่อจัดกลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าเด็กครึ่งต่อครึ่งไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ หากพบเด็กรายใดที่ยากจน ก็จะพิจารณาหาทุนหรือส่งเสริมให้เด็กได้มีรายได้พิเศษในระหว่างเรียน โดยคณะกรรมการสถานศึกษาจะเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ เช่น หางานให้เด็กทำ ด้วยการรับจ้างถ่อแพ ทำงานที่ร้านอาหาร ฯลฯ ชาวบ้านที่มาใช้บริการมักจะมีเสียงตอบรับในทางที่ดี ชมว่าเด็กมีความ

ขยัน อดทน ตั้งใจทำงาน

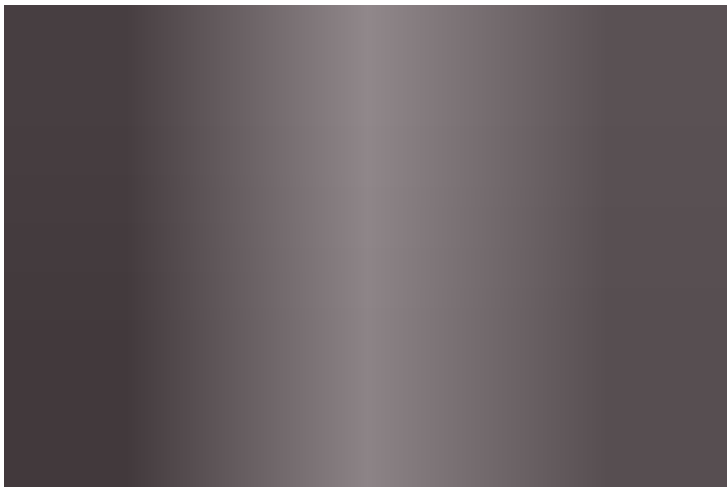
“ที่นี่เรามีชุมชนมรดกเทศก่น้อยด้วย แถวนี้นี้มีปางช้าง ล่องแพ ทัวร์ป่า มีทัวร์ของฝรั่งมาลง เราจะให้เด็กลงไปสัมผัส ไปเรียนรู้ ฝึกโต้ตอบกับนักท่องเที่ยว เรามีนักเรียนรุ่นก่อนๆ ที่จบไปแล้วทำงานเป็นไกด์ทัวร์ก็มี จากเมื่อก่อนที่เป็นเด็กพิเศษสมาธิสั้น ตอนนี้มีกิจการปางช้างเป็นของตนเอง มีบ้านพักให้ฝรั่งเช่า จากช่วงแรกที่เป็นเด็กแบกของให้ไกด์ฝรั่ง ไปๆ มาๆ ก็ฝึกพูดภาษา พัฒนาตนเองมาเรื่อยๆ ผมภูมิใจกับเขานะ แสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่ต้องเรียนวิชาการเก่ง แต่ถ้าเขารู้จักฝึกฝนพัฒนาตนเองในสิ่งที่ชอบ เขาก็อาจประสบความสำเร็จได้” **ครูวิทย์ ทรัพย์ศรีหรั่งไฟโรจน์** ครูฝ่ายปกครอง ที่สอนอยู่ในโรงเรียนแมวินสามัคคีมา ๒๐ ปี นานกว่าใครๆ บอกเล่า

เห็นได้ว่าการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแมวินสามัคคีเน้นสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่นที่มีแหล่งเรียนรู้ มีแหล่งท่องเที่ยว ครูจะร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นตอนปลายภาคเรียน โดยแต่ละกลุ่ม แต่ละสาระจะเน้นในกลุ่มสาระของตนเอง เมื่อแต่ละกลุ่มสาระทำแผนแล้วก็จะส่งฝ่ายวิชาการและฝ่ายแผนงาน เพื่อตรวจสอบให้ได้มาตรฐาน ดูตัวชี้วัด เนื้อหา โดยมีการปรับปรุงมาตรฐานตัวชี้วัดทุกปีอย่างน้อยปีละครั้ง หรือหากมีนโยบายของรัฐมาก็อาจปรับหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องขณะที่หลักสูตรท้องถิ่นบางอย่างจะบูรณาการไปในรายวิชา

โรงเรียนแมวินสามัคคีเข้าอยู่ในโครงการโรงเรียนประชารัฐด้วย บริษัททุ๋ได้เข้ามาติดตั้งอุปกรณ์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต เพื่อให้นักเรียนสามารถเพิ่มเติมความรู้ การค้นคว้าได้กว้างไกลขึ้น

โรงเรียนยังส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ โดยนักเรียนจะเป็นคนจัดทำกันเอง นับแต่การเช็คสินค้า คิดกันเองว่าจะนำสินค้าอะไรมาขาย ครูจะเป็นคนไปเลือกซื้อสินค้ามาให้ จากนั้นนักเรียนจะทำบัญชีสินค้า รวมทั้งเป็นเจ้าหน้าที่ และเป็นผู้จัดการสหกรณ์ ครูจะช่วยนำเงินไปฝากธนาคารให้ เนื่องจากธนาคารอยู่ไกล กิจกรรมนี้มีเจ้าหน้าที่ธนาคารออมสินมาอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน จนเด็กๆ สามารถทำระบบต่างๆ ได้เอง สัปดาห์หนึ่งจะเปิดธนาคาร ๓ วันคือ จันทร์ พุธ ศุกร์

โรงเรียนเล็กๆ บนดอยแห่งนี้ช่างมีกิจกรรมอันหลากหลายเป็นทั้งสนามทดลองให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ถึงศักยภาพที่อาจซ่อนเร้นอยู่ในตน ได้เรียนรู้จักความฝันและทางเลือก



ของตนเอง ช่างน่าสนุกและมีชีวิตชีวาแค่ไหนที่ความหมายของการศึกษามีได้จำกัด
อยู่แค่การเรียน แต่ขยายขอบข่ายไปเป็นการ ‘เรียนรู้’ โดยเฉพาะการเรียนรู้จักตนเอง
เด็ก ๆ ทุกคนล้วนมีคุณค่า ที่นี้ไม่มีการปล่อยเด็กที่บกพร่องด้านการเรียนรู้ให้
กลายเป็นเด็กหลังห้อง มีปมด้อย เป็น ‘ส่วนเกิน’ ของใคร ๆ กลายเป็นอาภาศราตุ พวก
เขายังคงมีตัวตนที่ครูต้องประคับประคอง เสริมสร้างศักยภาพในหนทางเท่าที่ทำได้
หรือตามที่เขาค้นเจอเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป

กลุ่มเด็กพิเศษในโรงเรียนมีอยู่ทั้งสิ้น ๖๓ คน ทางโรงเรียนมีครูที่เลี้ยง และมีครูที่ทำหน้าที่คัดกรองเด็กกลุ่มพิเศษ จากประสบการณ์ของ **ครูสุพรรณษา กิ่งไพรทอง** ครูที่เลี้ยงดูแลเด็กกลุ่มนี้ พบว่าบางครั้งเด็กบางรายไม่ได้เป็นเด็กพิเศษจริงที่บกพร่องการเรียนรู้ แต่อาจเป็นเพราะไม่สนใจเรียน ทำให้เรียนรู้ได้ช้า กลุ่มหลังนี้คือเด็กพิเศษปลอม

“ที่นี้เราจะให้เด็กพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ ถ้าเขาทำไม่ได้ เราจะเรียกมาสอนเสริมนอกเวลา เช่น ช่วงพักเที่ยงหรือหลังเลิกเรียน หรือคาบเรียนที่เขาว่าง เขาเรียนได้แค่ไหนก็แค่นั้น ให้เขาได้เรียนสบายๆ ค่อยๆ ฝึกค่อยๆ สอนกันไป แต่ถ้าเป็นเด็กพิเศษปลอมนี้เขาจะทำได้ ถ้าเขาตั้งใจเรียนแล้วจะเริ่มรู้สึกว่าได้ยากกว่าที่คิด เราจะมีตัวช่วย เช่น ทำสื่อ ใช้รูปภาพช่วย พูดจากับเขาดีๆ ค่อยพูดค่อยบอก รู้จักชมเขาจะชอบมาเรียนกับเรา

“นักเรียนของเราส่วนใหญ่บกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นเด็กแอลดีทั้งหมด ไม่มีเด็กดาวน์ซินโดรม ทำยังไงจะให้เขาสนุกกับการเรียน แค่นี้ใส่ใจเขา พูดเพราะๆ กับเขา ไม่ดูว่าเขา รู้จักกระตุ้นเขา เพราะเด็กบางคนไม่กล้าถาม เราต้องเดินเข้าไปหาเขา พอถามบ่อยๆ เขาจะกล้าตอบมากขึ้น”

ครูสุพรรณษาบอกว่าครูที่ดูแลกลุ่มเด็กพิเศษมี ๗ คน เป็นครูหลัก ๔ คน ครูต้องทำแผน IEP รวม และแผนเฉพาะรายคน เพื่อส่งเขตการศึกษา และต้องคัดกรองเด็กกันใหม่ทุกปี

“คนอื่นอาจจะมองว่าเด็กกลุ่มนี้เป็นภาระ แต่เราชอบสอนเขา เรามองว่าเขาพัฒนาได้ เพียงแต่เราอาจต้องใส่ใจกับเขามากกว่าคนอื่น เราต้องใจเย็น เขาก็น่ารักในแบบของเขา ที่จริงเขาไม่ได้ดื้อหรือร้ายอะไร พอเขาไว้ใจ เขาจะฟังเรา เราชอบสอนเด็กกลุ่มนี้เพราะได้เห็นพัฒนาการของเขาที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เราต้องหมั่นเรียนรู้คอยสังเกต เด็กมีหลายแบบ แต่ละคนไม่เหมือนกัน วิธีการสอนก็ต้องต่างกัน เราต้องหารูปที่เขาชอบ อย่างบางคนชอบรถ ก็ต้องหารูปรถให้เขาระบายสี บางคนชอบอุลตร้าแมน ชอบเครื่องบิน บางคนชอบวาดรูปมาก และวาดรูปได้ดี เราต้องสังเกตความชอบของแต่ละคน ต้องแม่นยำในรายละเอียด”

ก่อนจะมาเป็นครูที่เลี้ยงเด็กกลุ่มนี้ ต้องผ่านการอบรมเพื่อจะได้รู้จักเด็ก บางครั้งมีอบรมเพิ่มเติม เธอก็มักจะไปเข้าร่วมอบรม เช่น เรื่องการทำสื่อการสอนให้กับเด็กกลุ่มนี้ โดยส่วนตัวครูสุพรรณษาผู้มีท่าทางใจเย็น สุภาพ ชอบทำงานกับเด็กกลุ่มพิเศษยิ่งเมื่อได้สัมผัสกับเด็ก ยิ่งเอ็นดูสงสาร และเธอเชื่อมั่นว่าเด็กกลุ่มนี้สามารถพัฒนาได้

“ผอ. ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก และสนับสนุนทุกอย่าง เวลามีการอบรม

ต่างๆ ท่านจะส่งเสริมให้ไป พอทำงานได้สำเร็จ พอเห็นเขาเรียนรู้เรื่อง จากที่เคยเรียนไม่ได้เลย เราก็มีความสุข เราจะบอกเด็กตลอดว่าเธอทำได้นะ แค่อะไรตั้งใจให้มากขึ้นอีกหน่อย อาจจะช้าหน่อย แต่เธอทำได้ เราจะบอกครูประจำชั้นว่าอย่างน้อยขอให้เด็กได้เข้าห้องเรียนก่อน จะฟังบ้าง ไม่ฟังบ้าง เขียนบ้าง ไม่เขียนบ้าง ก็ไม่เป็นไร ตอนหลังครูก็เริ่มเข้าใจเด็กกลุ่มนี้มากขึ้น”

ครูสุพรรณษาเล่าถึงนักเรียนคนหนึ่งในกลุ่มนี้ที่เธอเคยสอนมาตั้งแต่ยังอยู่ชั้น ป.๕ ตอนนั้นใกล้จะจบ ม.๖ แล้ว เด็กคนนี้เคยถูกคัดกรองว่าเป็นเด็กพิเศษ ถูกเพื่อนในกลุ่มว่ากล่าวตลอด เป็นเด็กใจเย็น มีความพยายามสูง ปัจจุบันสอบได้เกรดเฉลี่ย ๓ กว่า ขอบวาดรูปและวาดได้ดี เธอมองว่าแท้ที่จริง ลูกศิษย์คนนี้อาจไม่ใช่เป็นเด็กพิเศษ เพียงแต่อาจอ่อนเรื่องพื้นฐานบางอย่าง

“บางวิชาที่เขาไม่ชอบ เขาจะไม่เข้าเรียนเลย แต่บางวิชาที่ชอบ เขาจะสนใจมาก”

ทุกวันครู เด็กหญิงจะนำดอกไม้มาไหว้ครูตลอด มีอะไรก็จะมาปรึกษาหารือ ลูกศิษย์คนนี้อาจจะไปเรียนผู้ช่วยพยาบาล เพราะมีค่าใช้จ่ายน้อย จบแล้วจะได้ทำงานได้ทันที จะได้ไม่ต้องเป็นภาระพ่อแม่ เธอภูมิใจในตัวลูกศิษย์คนนี้มาก เพราะดูแลกันมาต่อเนื่อง ผูกพัน เห็นความก้าวหน้าของเด็กมาตลอด

‘โรเบิร์ต’ กรวิชัย ล้อมะ เด็กพิเศษอีกคนที่เป็นที่รู้จักของครู ใครๆ ก็เอ็นดูในความซื่อตรงของเขา หนุ่มน้อยชาวชนเผ่าผู้น้อยอยู่ในวัย ๑๘ เรียนอยู่ชั้น ม.๖ มีน้องสาวชื่อ ยุมิโกะ และน้องชายชื่อ ไมเคิล แม้จะเรียนรู้เรื่องวิชาการค่อนข้างช้าหากเทียบกับเพื่อนๆ ทว่าไป แต่โรเบิร์ตก็ตั้งใจเรียน เป็นเด็กนอบน้อม มีน้ำใจ เป็นที่รักของครูและเพื่อน

โรเบิร์ตและน้องสาวเป็นนักเรียนหอพัก ภายหลังเจ้าตัวย้ายไปพักอยู่กับเจ้าของร้านอาหารที่ไปทำงานพิเศษอยู่ด้วย วันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ก็จะได้รับจ้างต่อแพให้นักท่องเที่ยว ส่งกับข้าว อาหารในแพ เก็บล้างทำความสะอาดร้าน โรเบิร์ตมีรายได้เป็นของตนเอง เป็นเด็กที่รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ เขามีเงินเก็บ ช่วยส่งเสียน้อง และยังช่วยเหลือพ่อแม่ ไม่รบกวนเงินทางบ้าน

แม้จะมีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาอยู่บ้าง แต่โรเบิร์ตก็สามารถรับผิดชอบตนเองได้ อาจจะดีกว่าเด็กปกติที่เรียนหนังสือเก่งหลายคน

เด็กหลายคนในโรงเรียนแห่งนี้ใช้เวลาวันหยุดไปทำงานในปางช้างหารายได้เป็นของตนเอง มีเงินออม ไม่เพียงรับผิดชอบตนเองได้ แต่ยังเรียนรู้ทักษะชีวิต สร้างคุณค่าให้กับตนเองอย่างน่าภูมิใจ

อรุณรุ่งในวันพรุ่งนี้ของเด็กๆ จะงดงามได้ เพราะมีวันนี้ที่ได้รับการปูรากฐาน



เรียนรู้ความอดทน และการพึ่งพิงตนเอง

ที่โรงเรียนแม่วินสามัคคี การศึกษาคือ ‘คำตอบ’ ของการเรียนรู้ชีวิตที่มีได้จำกัด
โดยเฉพาะในห้องเรียน หากการเรียนรู้ยังหมายถึงการเรียนรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับ
การพัฒนาชีวิตในโลกกว้างอย่างแท้จริง



"โรงเรียนชลประทานผาแตก
มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม
มองจากสนามกว้างของโรงเรียนออกไป
จะเห็นภาพภูเขาอยู่เบื้องหน้า
มีความสดชื่นของธรรมชาติ
โดยเฉพาะในยามเช้าของหน้าหนาว
จะมองเห็นสายหมอกห่มคลุมทิวเขา
โรงเรียนยังมีแปลงผัก และสวนเกษตรพอเพียง
แม้แต่ฝรั่งที่แะมาเยี่ยมเยือนที่นี่ยังอุทานว่า
“เดอะ เบสท์ สคูล” ต่างจากโรงเรียนในเมืองหลายแห่ง
ที่มีแต่ตึกแท่งสูงๆ ดุแห่งแล้ง ไร้จิตวิญญาณ"

โรงเรียนชลประทานผาแตก

‘ทุกนาทีมีค่าเพื่อพัฒนาตน’

“เด็กโตขึ้นทุกวัน ไม่สามารถรอได้ ช่วงเวลาทุกนาทีในโรงเรียน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพื่อการเรียนรู้พัฒนาตนเอง”

ครูสนธิชัย สมเกตู ผู้อำนวยการโรงเรียนชลประทานผาแตก ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ประกาศเจตนารมณ์ของการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาที่ตนพึงมารับผิดชอบได้ราวขวบปี

กว่าจะมาเป็นผู้บริหารของโรงเรียนสังกัด สพฐ. ขนาดพื้นที่ ๒๐ ไร่ ที่เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล-มัธยม ๓ ดูแลรับผิดชอบนักเรียนกว่า ๕๐๐ คน ครูหนุ่มใหญ่ ร่ำสันท้วม ๕๐ กว่าผู้นี้ผ่านการเป็นผู้บริหารสถานศึกษามาแต่อายุ ๒๙ พ่วงด้วย



ปริญญาด้านการศึกษา ทำให้มีทั้งประสบการณ์และความรู้ แต่สิ่งที่โดดเด่นคือความเป็น ‘นักคิด’ ทำให้โรงเรียนแห่งนี้มีความชัดเจนในเรื่องการพัฒนาการศึกษาที่เข้มแข็งเพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณภาพ

แรกที่กำลังมาเป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนชลประทานผาแตกมีความเข้มแข็งและโดดเด่นอยู่ก่อนแล้วในหลายด้าน มีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ มีแหล่งเรียนรู้ พื้นที่ที่กว้างขวาง อาคารสถานที่ กีฬา ฯลฯ เรียกว่าต้นทุนพร้อม หน้าที่ของผู้บริหารคนใหม่เพียงแต่มาเสริมเติมรายละเอียดที่มีอยู่

คุณภาพที่ครูสนธิชัยวางเป้าหมายไว้คือ ส.ค.ส. เป็นการพัฒนาเด็ก ๓ กลุ่มหลัก ส. คือ สุขภาพอนามัย สื่อ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สื่อและเทคโนโลยีต้องพร้อม สัญญาณไวไฟดี รวมถึงมีกีฬาหลายอย่างให้เด็กได้เล่นตามที่สนใจ ค. คือคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และทักษะ ในส่วนของความรู้คือความรู้เชิงวิชาการ ทักษะชีวิต และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส. คือสุนทรียศาสตร์ นักเรียนต้องเรียนรู้ด้านศิลปะเพื่อพัฒนาสมอง

โรงเรียนแบ่งกิจกรรมของนักเรียนเป็น ๒ ส่วน คือกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เด็กนักเรียนที่นี่มีที่มาจากโรงเรียนอื่นๆ แบ่งได้ง่ายๆ คือนักเรียนสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือเด็กมูลนิธิ ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๙ แห่ง ส่วนใหญ่เป็นเด็กชาวเขาต่างที่มา เช่น ถูกกระทำความรุนแรง พ่อแม่ติดคุก หรือฐานะยากจน มูลนิธิของฝรั่งเป็นผู้รับอุปการะ โดยมีหอพักให้อยู่ กลุ่มนี้นับถือศาสนาคริสต์ อีกกลุ่มเป็นกลุ่มเด็กบ้านทั่วไป เดิมทีโรงเรียนแบ่งเด็กให้เรียนกันอยู่คนละห้อง แต่เมื่อผู้บริหารคนปัจจุบันย้าย

มา และมองเห็นว่าวิธีเช่นนี้อาจทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันได้ จึงมีแนวทางใหม่ คือการคละเด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ ดูแลช่วยเหลือกันได้ไม่แบ่งแยก กฎนี้ยังรวมถึง การคละเด็กที่มีผลการเรียนระดับกลางกับเด็กเก่งด้วย

เพราะตระหนักว่าเด็กทุกคนคืออนาคตของชาติ การจะพัฒนาเด็กที่ได้ผลจึงต้อง พัฒนาครูก่อนเป็นลำดับแรก นี่คือนโยบายที่ผู้บริหารผู้นี้ให้ความสำคัญ ด้วยการวางระบบ พัฒนาครูและบุคลากร เป็นโปรแกรมที่ทำกันแต่ต้นปี ก่อนเปิดเทอม ต้องมีการประชุม เวิร์คช็อปร่วมกัน เพื่อกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัด ดูว่าปีที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคอะไร บ้าง คุณธรรม จริยธรรมของเด็กเป็นอย่างไร

“เราพัฒนาเรื่องการเรียนรู้ และเรื่องคุณธรรม จริยธรรม แล้วกำหนดตัวชี้วัด ขึ้นมา และสรุปรวมสิ่งที่ได้จากเวิร์คช็อป มีการทำคู่มือเป็นเอกสารออกมาในเรื่อง เป้าหมายตัวชี้วัดเป็นเรื่องๆ ไป เห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น หมวดคณิตศาสตร์ เด็ก ต้องท่องสูตรคูณได้ครบ หรือเรื่องดนตรี เด็กต้องเป่าขลุ่ยเพลงสรรเสริญพระบารมีได้ หรือหากเป็นเรื่องกีฬา เด็กไปแข่งได้รางวัลระดับอะไรกลับมา ได้รางวัลกี่ครั้ง ครู

ทุกฝ่ายต้องกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมาย ในระหว่างปีก็มีกระบวนการพัฒนาต่างๆ กระบวนการนิเทศที่ผู้บริหารทำอยู่ ทุกเรื่องเราต้องปรึกษารือกับครู”

ทุกเช้าผู้อำนวยการจะเดินแวะเยี่ยมห้องเรียน เพื่อทักทายสวัสดิ์เด็กๆ รวมถึงการพูดคุยทักทายครู ซึ่งถือเป็นกระบวนการสื่อสารกับครูไปด้วยในตัว

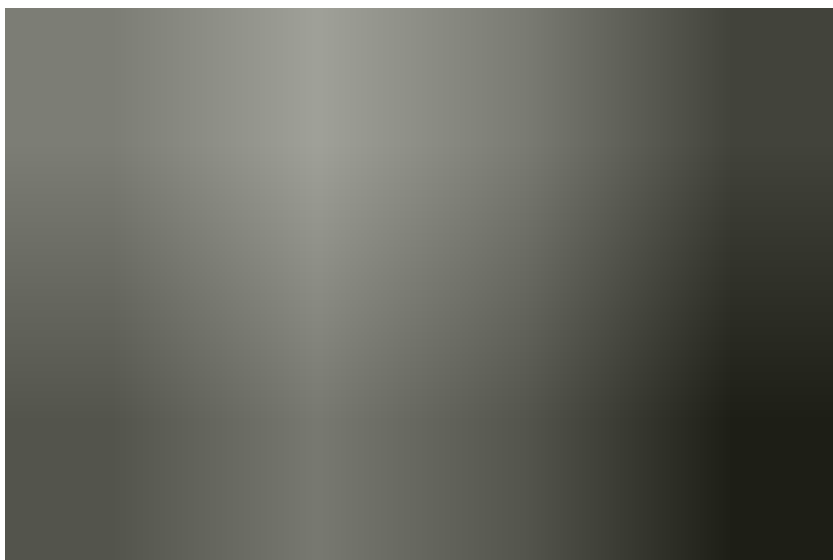
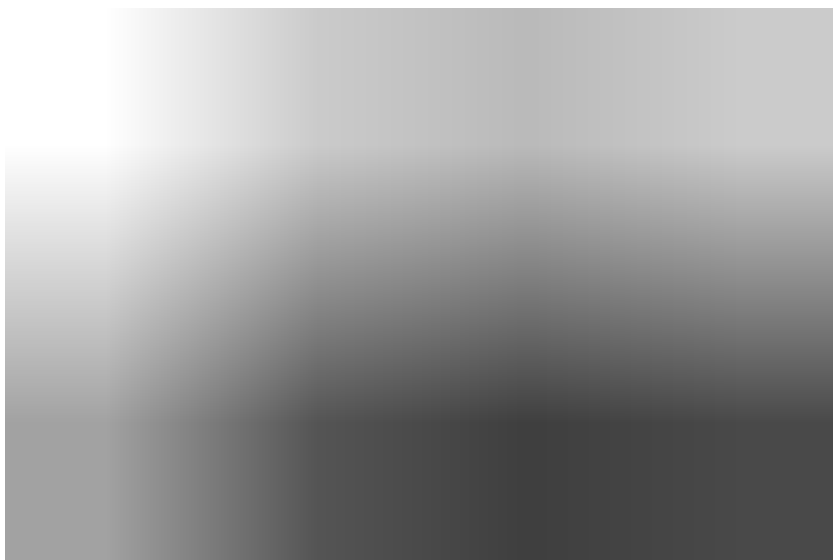
“นี่คือบทบาทผู้บริหาร เราไปช่วยเหลือในเชิงใช้จิตวิทยาเชิงบวก ไม่ใช่ไปกดดันหรือจับผิดครู ผมพยายามส่งเสริมครูในการพัฒนา ถ้ามีการอบรม เราต้องส่งครูไปอบรมพัฒนามาแล้ว กลับมาก็มาเขียนรายงานส่ง ผอ. ว่าที่ไปอบรมมานำมาใช้ประโยชน์กับโรงเรียนเราได้ยังไง เราก็อ่านรู้ไปกับเขาด้วย การให้ขวัญกำลังใจก็นับเป็นเรื่องสำคัญ เช่น พาไปกินข้าวร่วมกันบ้าง ช่วงปิดภาคเรียน หรือพาไปเที่ยว เด็กม.๓ จะจบก็ให้กำลังใจ พาไปเที่ยวทะเล ครูทุกคนไปด้วย นี่คือบทบาทของเรา พอขึ้นบรรณธัสก็แซวกันเล่น ผอ. ต้องทำได้หลากหลาย”

ครูสนธิชัยมองว่าโลกยุค ๔.๐ คือยุคปัจจุบันเป็นยุคของความเปลี่ยนแปลง งานที่สร้างความปวดหัวที่สุดคืองานเรื่องบุคลากร การบริหารคนที่ดี ขึ้นต้นผู้บริหารต้องรู้จักข้อมูลครูเป็นรายบุคคล ก่อนจะรู้จักแนวคิด ข้อมูลที่มีอยู่จะได้นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหาร แต่ก็ต้องดูรายละเอียดอื่นประกอบด้วย หากครูมีปัญหาก็ต้องเรียกมาพบรายบุคคล เปิดใจเข้าหากัน ตนอยากให้ครูทุกคนทำงานอย่างอิสระสบายใจ ไม่อึดอัด

ที่โรงเรียนชลประทานผาแตกได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐเท่าโรงเรียนในระดับเดียวกัน แต่ด้วยความที่โรงเรียนมีกิจกรรมหลากหลาย ทำให้ต้องมิงบสำรองจากภายนอกพอสมควร เงินนี้ได้มาจากการสะสมมาแต่อดีตส่วนหนึ่งที่ผู้ปกครองมีส่วนสนับสนุนค่าบำรุงอุปกรณ์เทคโนโลยีเทอมละ ๓๐๐ บาทต่อนักเรียน ๑ คน นโยบายของโรงเรียนต้องการให้เด็กได้ใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมด้านการศึกษา มีการลงทุนเรื่องอินเทอร์เน็ตเป็นระบบไปแล้ว โรงเรียนยังมีรายได้จากค่าเช่าที่จากแม่ค้าที่มาขายขนม อาหารหน้าโรงเรียน รวมถึงเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา

การสร้างเครือข่ายคอนเนกชันจากบุคคลภายนอกยังหมายถึงการช่วยสนับสนุนพัฒนาด้านต่างๆ เช่น งบสร้างอาคารเรียน องค์ความรู้ด้านต่างๆ เช่น อาคารเรียนหลังใหญ่ของโรงเรียนก็ได้มาจากองค์กรภายนอก หรือการสนับสนุนจากกรมการศึกษาก็มีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนหลายด้าน แม้แต่โครงการโรงเรียนอัจฉริยจรรยา อันเป็นโครงการพิเศษที่เน้นพัฒนานักเรียนในทศวรรษที่ ๒๑ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงความถนัดหรือสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

ปัจจุบันโรงเรียนชลประทานผาแตกเปิดการสอนในระดับชั้นอนุบาล - ม.๓ มี



นักเรียน ๕๐๑ คน ข้าราชการครู ๒๕ ครูอัตราจ้าง ๕ คนที่โรงเรียนจ้างมาเพิ่มเติมในรายวิชาที่ขาด พนักงานราชการอีก ๑ นักการภารโรง ๒ ผู้ประกอบการอาหารกลางวัน ๓ คน เจ้าหน้าที่ธุรการอีก ๑ คน นอกนั้นเป็นนักศึกษาฝึกงานปีละราว ๗-๘ คน

ขณะที่หลายโรงเรียนในพื้นที่อำเภอแม่แตงและแม่วินอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยว ทำให้โรงเรียนสามารถส่งเสริมนักเรียนในเรื่องการฝึกอาชีพหรือหารายได้พิเศษเพิ่มเติมได้ ที่นี้กลับไม่มีแหล่งท่องเที่ยวหลัก แต่เป็นความพยายามของโรงเรียนที่มองว่าเด็กควร จะได้รับการฝึกฝนเรื่องอาชีพด้วย จึงให้ครูฝึกเด็กนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการทำขนมขายในสหกรณ์โรงเรียน

ยังมีพื้นที่ไม่ไกลจากโรงเรียนมีเขื่อนแม่วงอุดมธารา เพิ่งมีการสร้างสะพานแขวนเป็นจุดไฮไลต์ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสะพาน ทางโรงเรียนจึงมีโครงการฝึกนักเรียนให้เป็นไกด์พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวสะพานแขวน เพื่อให้เด็กได้ฝึกประสบการณ์การทำงานจริงและมีรายได้เพิ่มเป็นของตนเอง ที่นี้มีร้านขายของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว โรงเรียนมีความคิดว่าน่าจะให้นักเรียนได้ทำผลิตภัณฑ์ไปฝากขาย เริ่มมีการปรึกษาคูการงานเรื่องผลิตภัณฑ์และสร้างแบรนด์ของโรงเรียนเพื่อเสริมเรื่องอาชีพ

การเสริมสร้างทักษะชีวิตเหล่านี้ยังรวมไปถึงการฝึกฝนเรื่องภาษา ที่มีทั้งครูสอนภาษาอังกฤษและครูสอนภาษาจีน ผู้บริหารวางแผนไว้ว่า หากนักเรียนสามารถ

สื่อภาษากับต่างชาติได้เด็กจะสามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อยได้ สิ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้ว คือการฝึกภาษาจีนหน้าเสาธงในตอนเช้า

“๖๐ เปอร์เซนต์ของนักเรียนเราเป็นเด็กมุสลิมที่ทางฝรั่งเศสสนับสนุนอยู่แล้ว ภาษาอังกฤษจึงอยู่ในระดับค่อนข้างดี เพราะเขาจะมีประสบการณ์ด้านภาษาที่มากกว่า บางมุสลิมมีฝรั่งอยู่ประจำเลย เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสได้พูดกับฝรั่งบ่อย เราเน้นการสื่อสารได้ตามวัยให้เด็กมัธยมพูดกับฝรั่งเจ้าของภาษาได้ ครูต้องออกแบบกิจกรรมเพื่อไปสู่จุดหมายนี้

“วิธีการหนึ่งคือเราเอาครูต่างชาติเข้ามาสอนในโรงเรียน เราแสวงหาเครือข่ายจากโรงเรียนสอนภาษาให้ส่งครูฝรั่งมาให้เรา ปีหนึ่งเขาจะส่งมาให้ ๒ คน หรืออาจารย์คนหนึ่งอยู่ใกล้โรงเรียน เคยอยู่ที่อเมริกามานานหลายสิบปี ก็มาเป็นจิตอาสาช่วยสอนให้ประจำ ในอนาคตผมอยากเปิดอิงลิชโปรแกรม หรือมินิกียงดี เราต้องคิดใหม่ไปเรื่อยๆ เป้าหมายคือเพื่อพัฒนาเด็กให้ดีที่สุด”

ความที่มีภูมิประเทศสงบและสวยงาม รอบบริเวณโรงเรียนจึงมีฝรั่งในวัยเกษียณมาพักผ่อน ใช้ชีวิตบั้นปลายกันอยู่ไม่น้อย ทำให้มีกิจการที่เปิดขึ้นเพื่อรองรับฝรั่ง ทั้งรีสอร์ท สปา บางแห่งเปิดคลาสโยคะสมาธิที่มีชื่อเสียง ราคาแพง

ภาพที่พบบ่อยๆ คือยามเช้าฝรั่งจะมาเดินออกกำลังกายแถวหน้าหรือด้านหลังโรงเรียน บ้างเดินเข้ามาภายในโรงเรียน ครูที่ทำหน้าที่พัฒนาศักยภาพนักเรียนก็จะเข้าไปทักทาย ชักชวนฝรั่งเข้ามาเป็นจิตอาสา ช่วยสอนโยคะสมาธิอย่างง่ายๆ ให้กับเด็กๆ โดยสอนเป็นภาษาอังกฤษและชวนเด็กทำตาม คลาสโยคะสมาธินี้สอนกันทุกเช้าวันพฤหัสบดี เป็นกิจกรรมเสริมหน้าเสาธง ฝรั่งบางรายก็ติดต่อขอเข้ามาเป็นจิตอาสาช่วยทำกิจกรรมให้เด็กอาทิตย์ละครั้ง

นักเรียนที่นี่ไม่ตื่นฝรั่ง และค่อนข้างคุ้นชินกับต่างชาติ พิธีจบหลักสูตรของนักเรียนมีการเชิญผู้ปกครองมาร่วมแสดงความยินดีด้วย ส่วนหนึ่งจะเป็นฝรั่งที่เป็นตัวแทนจากมุสลิม งานคริสต์มาสที่จัดขึ้นในโรงเรียนก็มีเด็กฝรั่งเข้ามาเล่นเป็นซานตาคลอส บางครั้งมีบรรยากาศสนุกสนานรื่นเริงอื่นๆ เช่น มุสลิมที่รับอุปการะเด็กมีมายากลมาแสดง มียูวชนคริสเตียนจากเกาหลี สิงคโปร์ มาจัดคอนเสิร์ต

ในปีที่แล้ว มีนักศึกษาญี่ปุ่นมาออกค่าย เรียนรู้วิถีชีวิตไทย บ้างมีนักเรียนทุนแลกเปลี่ยนจากต่างประเทศมาจัดกิจกรรมร่วมกัน เด็กๆ ที่นี่ได้เข้าไปเรียนรู้กับ

พี่ๆ กลุ่มนี้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการบูรณาการหลากหลายวิชาให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทั้งสิ้น เป็นการฝึกจากประสบการณ์จริงที่สนุกและมีสีสันที่เด็กๆ ชื่นชอบ

ทุกเช้า ก่อนเคารพธงชาติ ราว ๑๐ นาที เทียง ๔๕ ก่อนเข้าเรียนช่วงบ่าย และเย็นก่อนกลับบ้าน วันละ ๓ ครั้ง นักเรียนชั้น ป.๑ - ม.๓ จะมาพบครูเวรบนลานศรัทธา กิจกรรมนี้มีมานานเป็นสิบปีแล้ว เรียกว่ากิจกรรมพบกันบนลานศรัทธา ที่สถานศึกษาแห่งนี้เด็กมีกิจกรรมที่ต้องทำมากมาย เตียววิ่งไปซ้อมดนตรี ซ้อมกีฬา หรือทำขนม ฯลฯ อันเป็นกิจกรรมที่ตนชอบ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่าง โดยเฉพาะวันพุธช่วงบ่าย นับเป็นช่วงเวลาแห่งความสุข เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมตามโครงการอัจฉริยภาพ ที่เน้นการพัฒนาเด็กสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ ๒๑ ตามความถนัดและสนใจของตน

หากเปรียบสถานศึกษาเป็นแหล่งเพาะปลูกความรู้และความรัก เพื่อสร้างการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี นอกจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีในขั้นนี้แล้ว โรงเรียนชลประทานผาแตก มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม มองจากสนามกว้างของโรงเรียนออกไปจะเห็นภาพภูเขาอยู่เบื้องหน้า มีความสดชื่นของธรรมชาติ โดยเฉพาะในยามเช้าของหน้าหนาว จะมองเห็นสายหมอกห่มคลุมทิวเขา โรงเรียนยังมีแปลงผัก และสวนเกษตรพอเพียง แม้แต่

ฝรั่งที่แวะมาเยี่ยมเยียนที่นี่ยังอุทานว่า “เดอะ เบสต์ สคูล” ต่างจากโรงเรียนในเมืองหลายแห่งที่มีแต่ตึกแห่งสูงๆ ดูแห้งแล้ง ไร้จิตวิญญาณ

การทำกิจกรรมตามประเพณีนิยมของโรงเรียนหลายแห่ง เช่น งานวันแม่ เป็นกิจกรรมที่ต้องงด นั่นเป็นเพราะว่าผู้บริหารคำนึงถึงจิตใจของเด็กส่วนหนึ่งที่ขาดแม่ นี่คือการละเอียดย่อนที่ควรคำนึง

“ที่นี่เราไม่ทำกิจกรรมวันแม่ เพราะมีผลกระทบต่อเด็ก เพราะเด็กเราพ่อแม่ไม่อยู่ด้วยเยอะมาก มีหลายเรื่องที่เราต้องดูรายละเอียด การพูดจาของครู จะกระทบจิตใจเด็กไหม กระบวนการเหล่านี้ในการประชุมครูเราต้องเสริมเข้าไปด้วย บางมูลนิธิมีการอบรมกระบวนการเรื่องเด็กที่ผ่านความรุนแรง เขาเชิญนักจิตวิทยา นักวิชาการ มาบรรยาย เราก็จะส่งครูที่ดูแลเด็กกลุ่มนี้ไปร่วมอบรมด้วย เราเองก็ต้องมีความรู้ในเรื่องนี้ ผอ. เองก็เพิ่งมาเรียนรู้ที่นี้เหมือนกัน”

ปัจจัยหนึ่งที่นักเรียนโรงเรียนนี้ไม่ค่อยมีเด็กกลุ่มเสี่ยง แม้จะมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์พร้อม เป็นเพราะเด็กได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียนในด้านกีฬา ดนตรี และกิจกรรมอื่นหลากหลาย ที่นี้มีครูฝ่ายปกครองที่ถึงลูกถึงคน และคลุกคลีติดกับเด็ก

พร้อมจะทุ่มเทและเข้าถึงหัวใจเด็กๆ แม้จะดู แต่เด็กก็รักและรับรู้ถึงความเมตตาของครู **ครูอรุณ นำโชคชัยเจริญกุล** ครูปกครองและยังเป็นครูกีฬา ผู้ฝึกสอนคริกเก็ตจนนำนักเรียนจากเด็กชาวเขาบ้านนอกไปสู่ดวงดาว ติดทีมชาติไปแล้วหลายคน คือครูคนนั้น

“ผมอยู่ที่นี้มา ๑๘ ปี ต้นไม้เกือบทุกต้นผมปลูกมากับมือ สอนลูกศิษย์จนถึงรุ่นหลานศิษย์” ครูอรุณผู้มีเสียงดังฟังชัดพูดตรงไปตรงมาไม่มีอ้อมค้อม

จากปีแรกที่ได้รองแชมป์กีฬาคริกเก็ต ต่อด้วยการได้แชมป์ ๓ ปีติด จนสมาคมกีฬาคริกเก็ตส่งเจ้าหน้าที่ของสมาคมมาดูด้วยความสนใจ ด้วยความทุ่มเทใส่ใจของครูอรุณ ไม่น่าเชื่อว่าปัจจุบันช้างเผือกจากป่าลึกในดงดอยเชียงใหม่ติดทีมชาติมากที่สุดในประเทศ โรงเรียนชลประทานผาแตกกลายเป็นศูนย์พัฒนานักกีฬาคริกเก็ตสู่

ความเป็นเลิศ อาจารย์อรุณเองก็ได้รับเลือกเป็นกรรมการบริหารสมาคมคริกเก็ตแห่งประเทศไทยด้วย

“เด็กเราเวลาไปติดทีมชาติ โค้ชชอบทุกคน เป็นนักกีฬาคริกเก็ตที่มีสมรรถภาพดีที่สุด มีวินัย ตั้งใจฝึกซ้อม เด็กเราหลายคนที่จบไปแล้วสามารถเล่นคริกเก็ตโดยไม่ต้องพึ่งเงินผู้ปกครองเลย ผู้หญิงไปซื้เกมส์ เป็นชนเผ่า

กะเหรี่ยง ๑ สีซอ ๒ ได้เหรียญทอง ได้เงินโบนัส ๒ แสน เบี้ยเลี้ยงเก็บตัวเป็นแสน ส่งเงินให้พ่อแม่ ส่งน้องเรียน นักกีฬาชาย กะเหรี่ยง ๑ ม้ง ๒ ได้เหรียญทองแดง มีรางวัลคนละ ๕ หมื่น เด็กบางคนผมไปเอาตัวมาจากบนดอยเลย พามาอยู่มูลนิธิ ฝึกให้เล่นตั้งแต่ ป.๑ เขาจะให้เล่นลูกยาง จะได้ไม่เจ็บตัว แต่ผมให้เล่นลูกแข่งเลย รวม ๑๓ ปีที่ผ่านมาแล้วที่เราทำทีมคริกเก็ตจนประสบผลสำเร็จ”

ดวงดาห์เล็กหลังแวนสายตาหนาคู่้นบอกถึงความภาคภูมิใจ กฎของครูอรุณมีว่า นักกีฬาคริกเก็ตของครูไม่ต้องซ้อมหนักหรือซ้อมครั้งละนานๆ แต่ต้องซ้อมให้สม่ำเสมอ เรื่องรูปร่างความสูงใหญ่ไม่จำเป็น เน้นความแคล่วคล่อง ความอดทน มีวินัยมากกว่า

“จริงจิง ทุ่มเท สม่าเสมอ ใช้ใจอย่างเดียว” นี่คือกฎประจำใจของครูที่ส่งทอดสู่ลูกศิษย์นักกีฬาคริกเก็ตทุกคน

ภาพที่คุ้นชินของทุกคนในโรงเรียนคือภาพนักกีฬาตัวเล็กทั้งหญิงและชาย อึดและแกร่ง แข็งแรงซ้อมกีฬาอยู่ในสนาม ทุกเช้าราว ๗.๓๐ - ๘.๒๐ น. ก่อนเข้าเรียนกลางวัน ๑๐ นาทีก่อนกินข้าว และหลังเลิกเรียน ๑ ชั่วโมง คือเวลาฝึกซ้อมที่ได้ชผู้้นกำหนดไว้ ถึงวันนี้นักเรียนของครูก้าวจากซีกโลกเล็กๆ ที่ไม่มีใครรู้จักไปถึงระดับแชมป์เอเชีย ถึงระดับเวิลด์คัพ สู่อีกกว้างไกล ที่แม้ฝรั่งยังต้องทึ่งและอัศจรรย์

“ถามว่าผมมีความสุขยังไ้ บอกไม่ถูกเลยครับ มันเป็นความภาคภูมิใจ ผมเคยเป็นครูอยู่บนดอยมาหลายปี เคยเห็นคนดูถูกเด็กชาวเขา แล้วเราทำให้เด็กกลุ่มนี้อัพตัวเองมาถึงระดับนี้ มันน่าภูมิใจไหมล่ะ จากเด็กที่ยากจนลำบาก เขาไปได้ไกลขนาดที่ฝรั่งทึ่ง ผมได้ไปต่างประเทศก็เพราะได้ตามลูกศิษย์ไป” ครูว่าพลางหัวเราะอย่างภูมิใจ เป็นการยืนยันว่าความสำเร็จของนักเรียนคือความภูมิใจของครู

ครูฝ่ายปกครองผู้เป็นโค้ชกีฬาผู้้นบอกว่าตนเป็นนักเก็บเกี่ยวความสุข ไม่เพียงวันธรรมดาที่เดี่ยวกรำนักกีฬาอยู่กลางสนามในแสงแดดจ้าจนตัวเกรียมแดดกันทั้งครูและศิษย์ หากเสาร์ อาทิตย์ ตนก็จะไปอยู่กับเด็กๆ ตามมูลนิธิ เพื่อช่วยฝึกซ้อมกีฬาทุกวันเกิดก็จะซื้อขนมไปแจกเด็กตามกำลังที่จะดูแลได้ แม้แต่ผ้าอนามัย ครูจะซื้อไปแจกเด็กๆ เป็นประจำด้วยเงินส่วนตัวของตนเอง

“ผมใช้ลูกล่อลูกชน รู้ว่าจิงหะไหนควรเบา จิงหะไหนควรหนัก ผมคุนะ แต่เราเข้าถึงจิตใจเด็ก เด็กก็รู้ว่าเรารักเขา เราผูกพันห่วงใยเขา นี่คือวิธีการที่ผมใช้ในการปกครองดูแลเด็ก”

บุษบา จะไป นักกีฬาคริกเก็ตของโรงเรียนชลประทานฯ เรียนอยู่ที่นี้ได้ ๔ ปีแล้ว ปัจจุบันเรียนอยู่ ม.๑ เป็นชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ) บ้านเดิมอยู่อำเภอไชยปราการ เชียงใหม่

เธอเป็นเด็กหอพักที่ได้รับความอุปถัมภ์จากมูลนิธิใจศรัทธาของฝรั่ง ได้รับคำชักชวนจากครูอรุณให้มาเข้าร่วมทีมคริกเก็ต เนื่องจากครูเห็นหน่วยก้านและเด็กเองก็สนใจ เด็กหญิงร่างเล็ก ท่าทางคล่องแคล่ว ประเปรียวแข็งแรง เป็นอีกคนหนึ่งที่ฝันอยากเป็นนักกีฬาคริกเก็ตทีมชาติเหมือนอย่างพี่ๆ

“หนูอยากมีอนาคต ฐานะหนูยากจน มาจากเด็กบนดอย หนูอยากเลี้ยงพ่อแม่ปู่ย่าตายายได้ อยากไปเมืองนอก มีพี่ๆ เขาเล่นคริกเก็ต ได้ไปออสเตรเลีย ภูฏาน มาเลเซีย พวกพี่ๆ เขาเป็นแรงบันดาลใจให้กับเรา”

ทิภัชชา พุทรวงศ์ มีบ้านอยู่ใกล้มูลนิธิใจศรัทธา เรียนอยู่ชั้น ม.๒ เล่นคริกเก็ตมา ๓ ปีแล้ว เล่าว่าเธอได้เพื่อนต่างเผ่า และยังได้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากการเล่นคริกเก็ต ได้ลงเล่นคริกเก็ตในสนามแล้วมีความสุข ต่อให้แดดร้อนแค่ไหนก็ไม่กลัวมีความสุขเวลาเล่น เธอเคยไปแข่งกีฬาเยาวชนที่นาน ประทับใจที่ได้พบพี่ๆ ทีมชาติหลายคน ความฝันของเธอคืออยากเป็นนักกีฬาทีมชาติตามรอยรุ่นพี่ที่โรงเรียนที่เป็นนักกีฬาทีมชาติตั้ง ๗๐ กว่าคน

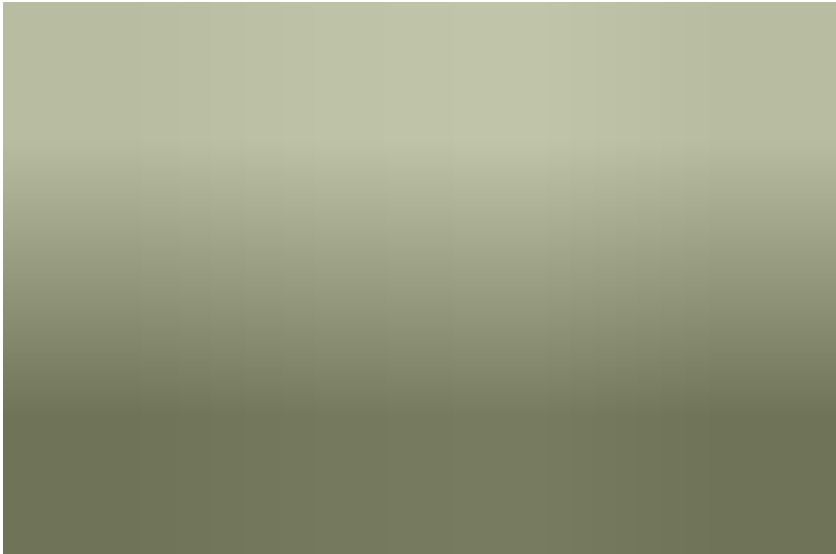
“หนูสนิทกับพี่แอนนา เป็นพิเศษ พี่เขาเข้ากับเด็กได้ง่าย เขาเคยเรียนที่นี่ ตอนที่เรียนที่แม่โจ้ เขาไปแข่งซีเกมส์ แข่งมาแล้วหลายประเทศ ทั้งศรีลังกา ภูฏาน อินเดีย พี่เขาไปเมืองนอก ลงแข่ง ได้เงินรางวัลอัดฉีดสองแสน ไม่รวมเบี้ยเลี้ยงเกือบแสน

ตอนนี้มีเงินเก็บถึงล้านแล้ว พี่เขาเลี้ยงพ่อแม่ และส่งตัวเองเรียนโดยไม่ใช้เงินพ่อแม่เลย เขาบอกหนูว่าให้ตั้งใจซ้อมนะ โตขึ้นจะได้เป็นเหมือนพี่ หนูอยากเป็นนักกีฬาทีมชาติ เพราะจะได้ส่งเงินให้พ่อแม่และส่งตัวเองเรียนด้วย”

ครูณรงค์เล่าว่าเด็กๆ หลายคนในทีมตอนนี้ แม้จะมีอายุเพียง ๑๓-๑๔ ปี แต่หลายคนติดทีมชาติ รู้จักเก็บเงิน มีเงินฝากหลักหมื่น ไม่ต้องรบกวนเงินพ่อแม่แล้ว เวลาเก็บตัวฝึกซ้อมจะมีเงินรายวัน ความตั้งใจและมุ่งมั่นนำเด็กหลายคนจากสนามกีฬาคริกเก็ตของโรงเรียนชลประทานฯ ก้าวไปสู่ดวงดาวจรัสแสงอย่างไม่น่าเชื่อ

ครูบังปอนด์ ปริญญา แสงจันทร์ นักเรียนเก่าที่ปัจจุบันเป็นครูหนุ่มวัย ๒๔ ปี เป็นอีกคนหนึ่งที่ไม่ใกล้ชิดกับนักเรียน ด้วยวัยที่ไม่ต่างกันมากนัก ครูทำหน้าที่ดูแลกิจกรรมนักเรียนในส่วนของกีฬาฟุตบอลและสันทนาการ

จุดเด่นอย่างหนึ่งของโรงเรียนชลประทานฯ คือการค้นหาศักยภาพของเด็กที่มีความหลากหลาย บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าเด็กแต่ละคนล้วนมีคุณค่าในตัวเอง เด็กหลายคนมีศักยภาพด้านกีฬาอย่างน่าทึ่ง หากไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุน อาจไม่ได้รับโอกาสเช่นนี้



“ความที่อายุไม่ห่างกันมาก ทำให้ผมเป็นได้ทั้งเพื่อน ครู และพี่ของนักเรียน ผมชอบไปคลุกคลีกับเด็ก ทำให้รู้ว่าเด็กถนัดอะไร ชอบอะไร ผมเคยเป็นนักกีฬาฟุตบอลด้วย ช่วงวัยรุ่นผมเคยฝึกพลามาก่อน เคยเกร ดิดศุญญ์ ผมเลยเอาประสบการณ์ชีวิตตัวเองมาบอกเขา แชร์ประสบการณ์ให้เด็กได้คิด ผมเล่นกีฬากับเขา เล่นดนตรีกับเขาด้วย เด็กเลยสนิทกับเรา”

โครงการอัจฉริยฉายาของโรงเรียน ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ อันหลากหลายของตนออกมา ทั้งด้านการทำอาหาร กีฬา คณิตศาสตร์ ฯลฯ เพราะความถนัดของเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน นักเรียนจะสามารถเลือกลงวิชาที่ตนชื่นชอบและถนัด ทุกวันพุธช่วงบ่ายโมง - ๔ โมง คือช่วงเวลาแห่งความสุข เบิกบานใจของเด็กชั้น ป.๔ - ม.๓ เมื่อได้เลือกเข้ากลุ่มที่ตนชอบ โดยมีครูแต่ละคนที่รับผิดชอบดูแล มีกิจกรรมให้เด็กได้เลือกคือ

๑. การส่งเสริมศักยภาพด้านกีฬา มีกีฬาหลากหลาย เช่น ฟุตบอล คริกเก็ต เปตอง วอลเลย์บอล

๒. การส่งเสริมด้านอาหาร ทั้งขนมหวานและของคาว

๓. คณิตศาสตร์

๔. ความสามารถทางศิลปะ การวาดรูป นาฏศิลป์ ดนตรีไทย สะล้อซอซึง

๕. สังคม

๖. วิทยาศาสตร์

๗. เทคโนโลยี

นักเรียนจะเวียนกันไปเรียนรู้ตามฐานต่างๆ เพื่อจะได้เรียนรู้จักสิ่งที่ตนถนัดที่สุด

“ผมเป็นครูอยู่ในหมวดสาระสังคมศึกษา ดูแลรับผิดชอบรายวิชาหน้าที่พลเมือง ม.๑ - ม.๓ เป็นรายวิชาเพิ่มเติม เราจะหาสื่อวิดีโอให้เด็กได้เรียนรู้ เราจะสอนให้เด็กเป็นคนดี ให้เขารู้คุณค่าในตัวเองยังไง เด็กอยู่ในวัยอยากรู้อยากลอง เราจะหาสื่อที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นใกล้เขา เป็นข่าวประเภทที่มีผลกระทบต่อสังคม ให้เขาเห็นวิเคราะห์เหตุการณ์ สถานการณ์ สอนให้เขารู้จักคิดวิเคราะห์ระบบความคิดของตนเอง เขาต้องรู้จักคิดให้เป็น”

เด็กชายคนหนึ่งไม่มีพ่อแม่ เป็นเด็กมูลนิธิ ครูบางคนมองว่าเด็กคนนี้เห็นแก่ตัว แต่เด็กมีศักยภาพด้านกีฬาฟุตบอลสูงมาก ติด ๑ ใน ๕ ของนักฟุตบอลรุ่นเยาว์ที่ได้รับการคัดเลือกตัวให้ไปเล่นบอลที่อังกฤษ ทำให้ครูบึงบอนต์ได้เห็นว่าเป็นเด็กคนหนึ่งที่ไม่มีโอกาส เมื่อมาได้รับการสนับสนุน ได้เปิดทางชีวิตสู่โลกกว้าง ก็สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างน่าชื่นใจ

“โจทย์ของเราคือเราต้องโค้ชเด็กยังไง เขาถึงจะพัฒนาศักยภาพของตนเองได้”
นั่นเป็นโจทย์ที่ครูต้องขบคิดและมองให้แตก

“ความสำเร็จของเด็กขึ้นอยู่กับความอดทนของครูด้วย มันต้องใช้ใจจริงๆ อย่างครูอรุณใช้ใจล้วนๆ กินนอนคลุกคลีกับเด็ก แก่ไม่ต้องการอะไรตอบแทนจากเด็กเลย ผมมาย้อนมองตนเองว่าถ้าเราอดทนและให้ใจกับเด็ก สิ่งที่เราได้กลับมามันมากกว่า ผมอยากเป็นครูที่สามารถช่วยเด็กได้ ช่วยคิด ช่วยสอนให้เขาเอาไปต่อยอดเอง แค่นี้ผมก็มีความสุขแล้ว สมัยที่ผมเป็นนักเรียนมีครูคนหนึ่งที่คุณดูแลอยู่ ให้โอกาสผมทุกอย่าง ในการพัฒนาตัวเอง จนกระทั่งผมกลับมาเป็นเด็กดีได้”

เพราะการได้รับโอกาสจากครู ทำให้ครูหนุ่มเช่นครูบึงปอนด์ปรารถนาจะส่งมอบ ‘โอกาส’ นี้ให้กับเด็กรายอื่นต่อไป จะนำเสียดายสักเพียงไหน หากโรงเรียนและครู ไม่เปิดหนทางให้กับเด็กๆ ทำให้เขาจากกลายเป็นเด็กเกเร มองไม่เห็นพรสวรรค์ที่ซ่อนอยู่ในตนเอง

ที่สำคัญ คือเรียนหนังสือด้วยความทุกข์ เบื่อหน่ายไปวันๆ หนึ่ง

ภาพเด็กๆ ทั้งหญิงชายวัย ๑๓-๑๔ ตัวเล็ก แข็งแกร่ง อึดอดทนราว ๑๐ กว่าคน กำลังซ้อมคริกเก็ตอยู่ที่สนามด้านหลังโรงเรียนในแสงแดดของยามเย็นหลังโรงเรียน

เล็ก มีครูอรุณคอยกำกับอยู่ข้างขอบสนาม เป็นบรรยากาศของความสุข และแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนส่วนหนึ่งของที่นี่ ในขณะที่ครูบึงปอนด์ชี้ให้เด็กอีกกลุ่มหนึ่งกำลังหาสีประตูห้องน้ำของโรงเรียน มีผู้อำนวยการยืนให้กำลังใจ ทักทายเด็กอยู่ข้างๆ

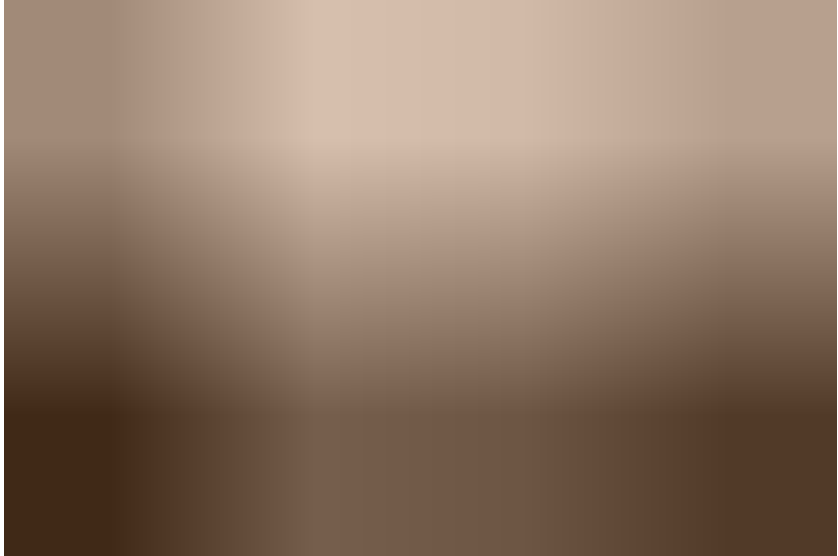
นี่คือธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมาเป็น ๑๐ กว่าปีแล้วว่ารุ่นพี่ ม.๓ ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นสูงสุด เมื่อจะจบหลักสูตรจะรวมใจกันทำสิ่งที่เป็นอนุสรณ์ฝากไว้ให้กับโรงเรียน และรุ่นน้องทุกปี ปีนี้พวกพี่ๆ กำลังช่วยกันสร้างห้องน้ำ โดยมีครูและภารโรงช่วยกัน คนละไม้คนละมือ เช่นเดียวกับที่รุ่นพี่ปีก่อนหน้าทำปะรำที่นั่งเล่นในสนามโรงเรียน

นี่คือ ‘คุณค่า’ บางอย่างทั้งดงาม และน่าภูมิใจที่นักเรียนรู้จัก ‘คิดเป็น’ และปลูกฝังสืบต่อกันมา เป็นเช่นสายใยและรูปธรรมที่ชัดเจนในอันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่โรงเรียนและรุ่นน้อง นี่คือการเปิดหัวใจของการเป็นจิตอาสา การรู้จักคิดถึงผู้อื่น ให้เติบโตงอกงามต่อไปวันรุ่งพรุ่งนี้

ครูอนงญา ไบแสง รับผิดชอบดูแลงานวิชาการโดยรวมของโรงเรียน จบปริญญาตรี เอกการประถมศึกษา ปริญญาโทการวัดและประเมินผลการศึกษา แล้วว่า แม้หลักสูตรของโรงเรียนจะอิงส่วนกลางเป็นหลักโดยภาพรวม แต่จะมาแตกย่อยในสาขาวิชา ด้วยการบูรณาการเข้าไปในเรื่องของท้องถิ่น เช่น สอนคณิตศาสตร์ ครูก็จะยกเรื่องปริมาตรของเขื่อนแม่กวงฯ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ เพื่อดึงมาเป็นเนื้อหาสอนเด็ก ในสาระวิชาภาษาไทยก็จะบูรณาการเรื่องของภาษาท้องถิ่น คำว จ้อยซอ อักษรตัวเมือง วิชาวังคม ก็จะมีเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สอนทำบายศรี ผ้าใบบัวจากชุมชน

“เราจะดูภาพรวมของกระทรวง และมาวางแผนว่าจะปรับและเพิ่มในส่วนใดบ้าง มีการประชุมวางแผนร่วมกัน เริ่มจากหัวหน้าวิชาสาระ แล้วมีประชุมใหญ่ในภาพของโรงเรียน ครูแต่ละสาระจะมาคุย ร่วมจัดทำหลักสูตรรายปี ถ้าเป็นมัธยมรายภาค ผอ. จะตรวจแผน ตรวจงาน ตรวจข้อสอบที่ครูออกด้วยตนเองอีกที เราต้องรักษาคุณภาพมาตรฐาน และต้องมีการบูรณาการการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้วย

“ในส่วนของคุณธรรม ความรู้ สักแวดล้อม เราสามารถเอาเรื่องในท้องถิ่นมาเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาโยงสู่การจัดการการเรียนรู้ ภูมิปัญญา ในส่วนของเกษตรอินทรีย์ เป็นโอท็อปของหมู่บ้าน เขากำลังฮิตปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ มีงานผ้าที่ตัดเย็บโดยใช้ผ้าพื้นเมืองที่ชาวบ้านทอเอง มีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่นวัด ประเพณีวัฒนธรรมล้านนา คำว จ้อยซอ เขียนตัวเมือง



“เด็กนักเรียนเราจะได้เรียนกับบูรณาการการสอนศาสนาวันอาทิตย์ ป.๔ - ม.๓ มีฐานการเรียนรู้ นักเรียนพุทธมาเรียนวันอาทิตย์ด้วยที่วัด ศูนย์พุทธศาสนวันอาทิตย์ เชิญครูภูมิปัญญาที่เป็นชาวบ้านพ่ออ้อย-แม่อ้อยมาสอนที่โรงเรียน เพื่อให้ลูกหลานคือนักเรียนของเราได้รู้จักเหง้าของตน บรรยากาศการเรียนจะแตกต่างจากการเรียนการสอนภาคปกติ เด็กได้คุยกับครูภูมิปัญญาตัวจริง”

ครูอนงนาฏมองว่าเด็กระดับ ป.๑ - ป.๓ ทางโรงเรียนต้องการปูพื้นฐานเรื่องการอ่าน ให้เด็กอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ส่วนเด็กระดับมัธยม เน้นให้เด็กรู้จักการคิด วิเคราะห์เป็น เด็กคนไหนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ต้องเรียกมาสอนเสริมช่วงบ่ายสาม หรือนัดหมายเพิ่มเติมนอกเหนือเวลาเหล่านี้ ครูจะต้องไปเตรียมสรรหาสื่อมาพัฒนาเด็ก ซึ่งทางโรงเรียนมีครูที่ดูแลกลุ่มเด็กพิเศษ และมีการคัดกรองเด็ก

ครูแพรวพรรณ จันทะแจ้ง ผู้รับผิดชอบงานด้านบุคลากร ให้ข้อมูลว่าการพัฒนาบุคลากรในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของที่นี่ยึดหลัก ‘พุทธ เดอะ ไรท์ แมน อิน เดอะ ไรท์ จ๊อบ’ จัดครูให้เข้าชั้นเรียนตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของครูใน ๑ ปีครูต้องเข้ารับการพัฒนา ให้ครูสามารถเลือกหลักสูตรที่ตนสนใจและนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ด้วย เป็นหลักของส่วนกลาง ผู้บริหารเห็นว่าควรพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้เรื่อง PLC เรื่องใหม่ๆ ทางการศึกษา มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ หรือหากมีการอบรมความรู้ใหม่ๆ ที่น่าสนใจ ผู้บริหารก็จะมอบหมายให้ครูที่เกี่ยวข้องไป



“จุดแข็งของการพัฒนาบุคลากรของที่นี่คือเรามีครูหลากหลาย ได้ช่วยเหลือกัน อย่างรุ่น ๔๐-๕๐ จะเก่งเรื่องคุณธรรม จริยธรรม คนรุ่นใหม่จะเก่งเรื่องไอซีที และมีวิชาเอกเฉพาะทางที่หลากหลาย ประมาณ ๓-๔ ปีนี้ เราสังเกตเห็นว่ามีนักศึกษามาฝึกประสบการณ์วิชาชีพต่อเนื่อง คนละ ๑ ปี ปีละหลายราย ถือเป็นจุดแข็งที่โรงเรียนได้กำลังตรงนี้มาเสริมกำลังครูที่ถือว่ายังมีจำนวนน้อย ครูที่มีระดับการศึกษาสูงสุดคือดอกเตอร์อะไร ส่วนระดับปริญญาโทมี ๑๐ กว่าคน เกือบครึ่งหนึ่งของครูทั้งหมด จุดแข็งอีกอย่างหนึ่งคือครูส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ทำให้มีความพร้อมในการสอนดีกว่าครูที่อยู่ไกล ไปมาลำบาก

“โชคดีที่โรงเรียนเราได้รับงบประมาณโครงการอัจฉริยจรรยา ของ สพฐ. โรงเรียนทั่วไปก็คือลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ของเราพิเศษหน่อย เรามีหลักว่าต้องพัฒนาเด็กได้ตามอัตลักษณ์ของโรงเรียนเรา ตามคำขวัญคือกล้านำ ทำดี เทคโนโลยีเป็นเลิศ เป้าหมายของเราคือเด็กต้องเก่งและดีด้วย”

ในฐานะครูที่สอนสังคมศึกษา ครูจะเน้นให้เด็กได้เรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เป็นโครงงานที่เด็กได้ลงมือทำจริง และได้รวมกลุ่มกันไปหาความรู้ เด็กต้องนำเสนอสิ่งที่ตนเองไปศึกษาค้นคว้า ไม่ยึดติดกับวิชาใดวิชาหนึ่งเรื่องเศรษฐกิจ ต้องบูรณาการได้ทั้งหน้าที่พลเมือง ศิลธรรม เศรษฐศาสตร์ เน้นให้เด็กสืบค้นเหตุการณ์ปัจจุบัน บทความต่างๆ ฝึกให้ได้นำเสนอ กว่าเด็กจะได้ข้อมูลมา เด็กต้องผ่านการหาข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ นำเสนอ ทำให้เด็กได้สมรรถนะเรื่องการสื่อสาร

นอกจากความเป็นนักคิด นักวางแผนของผู้อำนวยความสะดวกที่ทำให้การเรียนการสอนได้มีการพัฒนา การมีโครงการอัจฉริยจรรยาที่มุ่งเน้นส่งเสริมความสามารถหรือความชอบเฉพาะตัวของนักเรียน ทำนองตัดเสื้อใส่เฉพาะตัว ไม่ใช่จับนักเรียนทุกคนมาใส่เสื้อโหลให้เหมือนกันหมดทุกคน โดยจุดแข็งอีกด้านหนึ่งของโรงเรียนชลประทานผาแตกคือการส่งเสริมด้านกีฬา และดนตรี

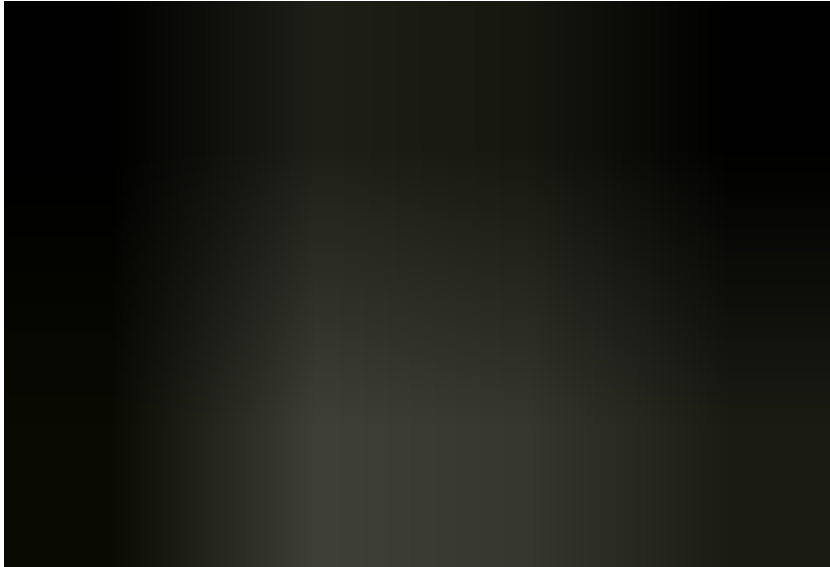
อาคารไม้หลังเก่า อยู่สุดท้ายปลายสวน เหมือนโลกอีกโลกหนึ่งที่ซ่อนตัวอยู่เงียบๆ ในมุมหนึ่งของโรงเรียน ที่นี่นอกจากมีโต๊ะทำงานของครูอาวุโสคนหนึ่งแล้ว ก็แทบไม่ได้มีสมบัติพื้นฐานอันใด นอกจากเครื่องดนตรีนาฬิกาชนิด บางช่วงจังหวะที่ดนตรีเปล่งเสียงขับขาน นั่นคือโลกของความสุขที่ช่วยกล่อมเกลางใจ และยังทำให้เด็กหลายรายได้ค้นพบพรสวรรค์ในตนเองได้อย่างน่าอัศจรรย์

ครูสมพงษ์ ขมหวาน ครูดนตรีวัย ๕๐ กว่าปีมีความสามารถเล่นดนตรีได้หลายอย่าง มีพิกัดต้องพูดถึงความรักในดนตรี มีบางอย่างในตัวครูร่างใหญ่วัยอาวุโสผู้นี้ที่บอกถึงความใจดี มีเมตตา ชีวิตครูผ่านความทรมานสาธิต ในวัยเยาว์เคยมีบ้านอยู่ในสลัมหลังบาร์ เรียนโรงเรียนวัด อาศัยกินข้าวกันบาตรพระ ครูรักดนตรีไทยมาแต่เยาว์ ต่อเมื่อวัยหนุ่มจึงได้ศึกษาจากครูที่เป็นลูกศิษย์ผู้เป็นมือระนาดเอกของวงพาทยกุล ของ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูดนตรีไทยนามอโฆษ

ครูสมพงษ์เล่าว่าเด็กที่มาเรียนดนตรีเสริม เป็นกิจกรรมชุมนุม เปิดรับตั้งแต่ ป.๔ - ม.๓ เรียนกันทุกวัน เข้า-เย็น เสริมจากชั่วโมงเรียนปกติ มีทั้งดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง ครูสอนคนเดียวหมด ดนตรีไม่เพียงช่วยในเรื่องของสุนทรียะ อารมณ์ หากยังช่วยในเรื่องของสมอง วุฒิภาวะ และร่างกายของเด็ก

“ผมจะมองดูเด็กที่เรียนไม่เก่ง ผมจะชักชวนเขามาร่วมเล่น อีกส่วน ครูสายสามัญ เขาขอให้เด็กมาฝึก เพราะเรียนไม่ค่อยดี พวกเด็กแอลดี เรียนช้า สมารถขึ้น กับอีกส่วนหนึ่งเด็กที่สนใจดนตรี เขาจะสมัครมาเอง ดนตรีเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้เด็กสมารถมีสติ มีสมาธิขึ้น

“เด็ก ม.๓ รุ่นนี้คนหนึ่ง สมัยประถม เขาไม่มีสมาธิ เขาจะคันอะไรจะจุกจะจายหมดเลยในลิ้นชักผม แต่ไม่ได้มาขโมยนะ ผมมีวิธีการคือให้เขาเล่นเครื่องประกอบจังหวะ ตีฉิ่ง ปรากฏว่าเขานิ่งขึ้น มีสมาธิขึ้น และอารมณ์เย็นขึ้น แม่เขามาหาผม ยกมือไหว้ บอกไอ้โฮ หนูชอบมากเลย ทำให้ลูกอยู่นิ่งได้”



นักเรียนอีกคนอยู่ ป.๖ อ่านหนังสือไม่ได้ เขียนไม่เป็นตัว เดิมเรียนอยู่ ป.๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผู้ปกครองส่งมาเรียนที่นี่ ครูสมพงษ์ชวนมาเล่นดนตรี ปัจจุบันอยู่ ป.๔ อ่านหนังสือออก และเขียนหนังสือได้แล้ว

“เดี๋ยวนี้เขาตีฉิ่งเข้าจังหวะได้ ผมบอกตั้งสติให้ตีนะลูก ฟีกเขาจนเขาได้ คนเราถ้ามีสมาธิก็จะคิดได้ หลักการศึกษาของพระพุทธเจ้า คือถ้ามีสมาธิ ปัญญาจะเกิด เด็กคนนี้แม้กระมังสัตรีบางชนิดเขาไม่รู้จัก อยู่แต่บนรถกับในบ้าน วันหนึ่งเขาถามผมว่า ครูครับ นั้นมันตัวอะไร ตอนเขามาใหม่ๆ ไม่รู้จักกู ตื่นมายังไม่แจ่มก็ไปเรียนแล้ว อยู่ไนรต กินนอนไนรต”

เรื่องของเด็ก ๒ รายนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในจำนวนเด็กนักเรียนอีกมากมายที่บอกให้รู้ว่าดนตรีช่วยสร้าง ‘ชีวิตใหม่’ ให้เด็กคนหนึ่งได้จริงๆ

เป็นชีวิตใหม่ที่ทำให้เขาพบว่าตนเองก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของที่นี้ ไม่ได้แปลกแยกแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ อย่างที่เคยเป็น

จากประสบการณ์การสอนดนตรี ครูสมพงษ์พบว่า ‘อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป’ เป็นเรื่องจริงแท้แน่นอน โดยหลักการแล้วตนไม่ชอบการแข่งขัน แต่ชอบให้เด็กฝึกฝนประโยชน์ของดนตรีที่เด็กได้รับคือสมาธิ ช่วยพัฒนาร่างกายและจิตใจ สมอง การแข่งขันเพื่อรางวัลเป็นเพียงผลพลอยได้ ตนอยากเน้นให้เด็กอยู่ในสังคมได้ดี มีความสุข ได้พัฒนาจิตใจและร่างกาย เข้ากับหมู่เพื่อนได้ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

“ผมบอกเด็กๆ เสมอว่าหนูเล่นไปแล้วเล่นได้เพราะ เล่นได้จบ ไม่อายเขา ก็พอแล้ว พอเด็กๆ เล่นได้เขาจะไปเล่นดนตรีในงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ นี่คือเอาชื่อเสียงโรงเรียนไปช่วยเหลือสังคมในชุมชน บางคนเขายากจน ได้เบี่ยเลี้ยงคนละ ๕๐-๑๐๐ เด็กก็มีเงินค่าขนม ถือว่าเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ ช่วยเขาได้อีกทางหนึ่ง”

ว่าที่ร้อยตรี ดอกเตอร์อุไร ปานะโปย หรือ ครูแนน เป็นครูที่ดูแลพัฒนาศักยภาพของนักเรียน รวมถึงดูแลโครงการสิ่งแวดล้อม ฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ปฏิบัติจริง ครูแนนมีพื้นเพเป็นคนอีสานจากทุ่งกุลาร้องไห้ นอกจากเป็นดอกเตอร์เพียงหนึ่งเดียวของโรงเรียนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นครูอยู่ที่นี่มายาวนานที่สุดกว่าใคร

“การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ คือทำอะไรให้นักเรียนดี เก่ง และมีความสุข เป็นการจัดการเรียนรู้โดยเอาชีวิตเด็กเป็นตัวตั้ง ทุกอย่างที่เราไปต้องมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่สอนจบชั่วโมงแล้วหมดไป ทุกกิจกรรม ไม่ใช่แค่มองเรื่องการปฏิรูปการศึกษา แต่มันคือชีวิต ทำยังไงเราจะรับผิดชอบชีวิตเด็กขณะที่เขาอยู่กับเราให้มีคุณภาพ เขาต้องมีภูมิคุ้มกัน การเรียนรู้ต้องมาจากการปฏิบัติจริง”

ครูแนนเล่าว่า เด็กนักเรียนที่นี่ทุกคนต้องทำโครงการได้ เก็บข้อมูลได้ วิเคราะห์ข้อมูลเป็น เธอจะพานักเรียนลงพื้นที่ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เด็ก



ป.๕ - ม.๓ จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน ทุกวันเสาร์จะพากันลงพื้นที่ ใครสนใจอาชีพไหนก็ให้ไปหาข้อมูล กลับมาก็มาเวิร์คช็อป เลือกหัวหน้ากลุ่ม ตั้งเป้าหมายอาชีพที่สนใจ มีการจัดตลาดนัดอาชีพ เป็นการกระตุ้นเด็ก ดึงเอาศักยภาพว่านักเรียนสามารถทำได้ กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์มีการทำดอกไม้ขายวันวาเลนไทน์ มีการสอนทำดอกกุหลาบ ชุมชนให้ปลามา เด็กกลุ่มหนึ่งเลี้ยงปลา และเชิญชวนคนนำปลาไปปล่อย เพื่อทำบุญ มีกลุ่มอาชีพทำขนมไทย แต่ละอาชีพมีครูเป็นที่ปรึกษา เด็กได้ฝึกทักษะ และได้ประสบการณ์

“ตอนนี้เดินมาถึงขั้นที่ว่าเราอยากทำในเรื่องการเป็นผู้ผลิต เวลาหนูใช้สบู่ หนูอยากทำเองไหม ครูแนะจะพาหนูทำเรื่องเงินต่อเงิน งานเกษตรเรามีได้เงินมา ๔,๐๐๐ เราแบ่งกัน เดือนก่อน ผอ. อยากให้เอาเงินนี้เข้าสหกรณ์ เราบอกว่าอยากเชิญชวนเขา มาเป็นผู้ผลิต ตอนเช้าเราพาเด็กขายของ เราจะไปรับของจากตลาด ข้าวต้มมัด หมูπίง รังผึ้ง สังขยา กล้วยหอม หมุนเวียนสลับกัน เด็กจะเอาไปตั้งโต๊ะข้างหน้า เด็ก ป.๔ จะจัดการขาย ทุกคนต้องขาย ๒ วัน

“เด็กต้องทำบัญชี แบ่งกันผลัดกันทำ พอเสร็จแล้ว ราคาของเท่านี้ ราคาขายเท่านี้

เก็บกำไรไว้ ครั้นถึงชั่วโมงคณิตศาสตร์ เราจะเอาขึ้นตาราง คิดต้นทุน กำไร เด็กจะมาสรุปลกัน กำไรได้เท่านี้ เงินเราหายไป เราขาดความรอบคอบ หรือเอาของมาขายมากไปไหม เราก็สอดแทรกเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไป

“การขายของตอนเช้า เราได้สอนเด็กจากของจริง ๒ เดือนได้เงินกำไร ๓,๐๐๐ กว่าบาท เราเลยบอกว่าเงิน ๙๐๐ เอามาทำบอร์ตให้กลุ่มอาชีพดอกไม้ประดิษฐ์ดีไหม ให้เขามีกงาน เราอยากพาเด็กทำพรมเช็ดเท้า เรามีคนทำพรมเช็ดเท้า เป็นงานโอท็อป สวยจังเลย เด็ก ป.๔ ทำได้ขนาดนี้ บางทีเขาใช้เวลาว่างบ่าย ๓-๔ โมงที่ไม่มีชั่วโมงเรียน เอาเงินกำไรมาซื้อกระสอบ เศษผ้าไม่ต้องซื้อ เราแบ่งกำไรค่าขนมไปซื้อหนังสือพิมพ์

“พอเราทำเรื่องอาชีพ ผู้บริหารก็ให้ไปอยู่สหกรณ์ เราก็สอดแทรกคุณธรรมความรู้ ตอนนี้ทุกอาชีพเราจะสอนเขาต่อเรื่องหุ้น วันนี้ถ้าหาต้องการอะไรเราจะซื้อที่ร้านค้าของเรา ระดมหุ้น เชิญชวนเขาซื้อหุ้น หุ้นละ ๑๐ บาท จะมีเงินปันผลให้ หนูจะได้เรียนรู้เรื่องของการลงทุน ซื้อหุ้น เรียนรู้จากกลุ่มเลี้ยงนกกระทา ไข่บ๊ีบ เด็กมานั่งดูส่งเข้าโรงอาหารจนเด็กกินแล้วเปื้อ ตอนหลัง บางครั้งเด็กก็ไปต้มขายบ้าง มีนกกระทาอยู่ ๓๐๐ ตัว เรบอกเขาว่าใครที่สนใจ เชิญชวนมาซื้อหุ้นได้”

ครูร่างสูงโปร่ง ท่าทางมุ่งมั่นจริงจังผู้ใหญ่มองว่าเด็กๆ สามารถสร้างอาชีพและการเงินได้ตั้งแต่ววันนี้ ครูต้องสอนให้เด็กคิดเป็น สามารถดูแลตัวเอง และอยู่ในสังคมได้ เพราะมากกว่าคำว่าครู นักเรียนคือ ‘ครอบครัว’

เช่นที่ครูสนธิชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนชลประทานผาแตก กล่าวไว้ว่า เด็กๆ โตขึ้นทุกวัน วันเวลาในโรงเรียนแต่ละนาทีจึงมีค่า มีความหมายในการสร้าง การพัฒนาคน

หากวันนี้พวกเขาเป็นเด็กที่มีคุณภาพ พวกเขาก็จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมได้ในวันพรุ่งนี้



“ผมชอบมองชีวิตความเป็นจริงของเด็กแล้วนำมาสอน
อยากให้เขาเรียนเพื่อสามารถนำไปใช้กับชีวิตจริงได้
สามารถตอบโจทย์ได้มากขึ้น เช่น เด็กล่องแพ
ทำยังไงจะให้ไปได้ดี มีแรงต้าน ก็เอาหลักการ
ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาจับ โค้งไหนอันตรายก็ใช้
จีพีเอส พอลคิดได้อย่างนี้การเรียนการสอน
ของเราก็เปลี่ยนไป แทนที่ครูจะให้เรียน
เฉพาะวิทยตามตำรับตำรา ก็เอาในชีวิตจริง
ของเด็กมาสอน เป็นการบูรณาการ”



โรงเรียนบ้านเมืองกีด

‘ฝันให้ไกล เพื่อก้าวไปให้ถึง’

โรงเรียนเมืองกีดมีพื้นที่เพียง ๓ ไร่เศษ หากเทียบพื้นที่โรงเรียนในต่างจังหวัดแล้ว
นับว่าพื้นที่เล็กมาก

แต่คุณภาพของโรงเรียนไม่ได้เล็กตามขนาด

โรงเรียนประถม-มัธยม ๓ แห่งนี้อยู่ที่บ้านกีดช้าง ตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ใกล้ปางช้างและแหล่งท่องเที่ยว ความฝันของเด็กๆ ได้รับการหนุนเสริม ไม่มีระบบแพ้
คัดออก เด็กๆ ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียม

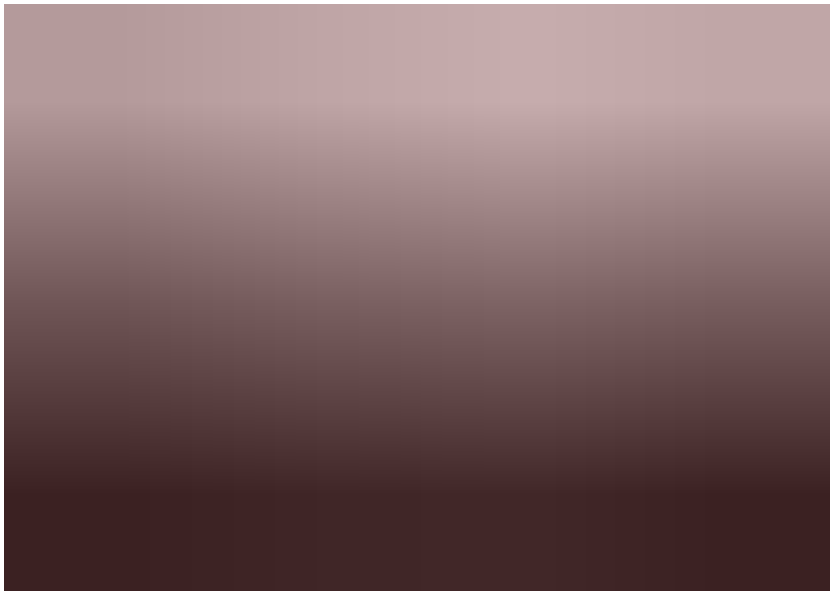
วันดีคืนดีก็มีฝรั่งจากออสเตรเลีย ที่ทำงานสถาบันการโรงแรม ติดต่อเพื่อจะแวะ
มาให้ความรู้กับนักเรียน โดยไม่ต้องไปเข้าคอร์สเรียนแพงๆ นั่นคือ ‘โอกาส’ ที่เปิด

กว้างให้กับนักเรียนที่น้อยอย่างเหลือเชื่อ

ครูณรงค์ อภัยใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเมืองก๊ิด คือนักสร้างโอกาสผู้ชอบผลักดันประตูแห่งความหวังของเด็กๆ ให้เปิดกว้าง ประสาผู้ที่ชอบฝันไกล และก้าวไปให้ถึง

จากเด็กชายลูกชาวนาที่เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนวัด เป็นนักกีฬาฟุตบอลของโรงเรียน ชอบคบหาเพื่อนหลายกลุ่ม ทั้งเด็กดีและกลุ่มเกเรนอกคอก รักการทำกิจกรรม หลังจบปริญญาก็เริ่มชีวิตการเป็นครูบนดงคอยอยู่ที่อำเภอฝางได้ ๘ ปี ก็ขึ้นเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนในอำเภอแม่สาย ย้ายมาสะเมิง และย้ายมาโรงเรียนบ้านเมืองก๊ิดสร้างโรงเรียนเล็กๆ แห่งนี้ให้กลายเป็นโรงเรียนคุณภาพของเด็กๆ ผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสที่เปิดกว้าง

“โรงเรียนเมืองก๊ิดที่ผมเห็นเมื่อมารับหน้าที่ผู้อำนวยการใหม่ๆ สภาพโรงเรียนมีอาคารหลังหนึ่ง เป็นอาคารไม้เก่าๆ โรงอาหารเก่าๆ เตรียมจะยุบอยู่รอมร่อ มีครู ๓ คน ถนนหนทางก็ไม่ได้ ผมขับรถตระเวนไปรอบๆ เขตบริการ เห็นเด็กเยอะ เอ๊ะ ทำไมไม่มาเรียนกันที่นี่ สมัยนั้นผมทำงานผมชอบใช้ม็อดโต้ ‘เติมเต็มสิ่งที่ขาด สร้างโอกาสสร้างชีวิต’ ทำยังไงจึงจะให้เด็กได้มาเข้าเรียนที่นี่ โรงเรียนเปิดสอนแค่ถึง ป.๖ ผมจะขอทำโรงเรียน ขยายโอกาสก็ไม่ได้ เพราะไม่เข้าเกณฑ์”



ผู้บริหารหนุ่มใหญ่ไฟแรงเดินทางมาถึงโรงเรียนที่มีสภาพเก่าทรุดโทรม หนาซ้า ยังใกล้จะถูกยุบอยู่รอมร่อ เพราะมีนักเรียนแค่หยิบมือ ครูแค่ ๓ คน ทำอย่างไรจึงจะพลิกฟื้นโรงเรียนแห่งนี้ให้มีลมหายใจ กลายเป็นโรงเรียนที่สร้างโอกาสให้กับนักเรียนได้อย่างที่ฝันไว้

สำหรับบางคน ‘ปัญหา’ นั้นแหละคือ ‘ทางออก’

“ผมตั้งใจทำงานด้วยใจอยู่แล้ว เลยคิดสร้างเมืองกุดโมเดล คือหาทางให้เด็กเข้าเรียน โดยใช้อาชีพเป็นตัวนำ สร้างอาชีพที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียนให้ได้ เราพยายามเอาบริบทของชุมชนมาจัดการศึกษา หลังจากนั้นก็ขอเปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสตั้งแต่นั้นมา เด็กเราจบ ม.๓ รุ่นแรก ไม่เรียนต่อ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ออกไปทำงานเป็นลูกจ้าง เด็กเสิร์ฟ ปัญหาคือเด็กที่เราชวนมาเรียนส่วนใหญ่จบจาก กศน. ฐานเขาไม่ดี”

นั่นคือโจทย์ข้อต่อไปที่ต้องขบคิด

“ผมเลยใช้หลัก สาม ส. คือสร้างคุณภาพ สร้างทักษะชีวิต การเป็นอยู่ รู้จักเข้าสังคม พัฒนาตน ส.สุดท้ายคือสร้างอาชีพ เน้นเรื่องการเรียนรู้การสอนมากขึ้น เชื่อมโยงกับสถานประกอบการเพิ่มขึ้น ทำมา ๓ ปี ปรากฏว่า ๒ ที่ที่เราทำโมเดล สาม ส. ไม่สามารถไปใช้กับนักเรียนที่จะเรียนต่อได้ บางคนไปทำงานก็ยังไม่ตอบโจทย์เท่าไร ผมเลยมาใช้โมเดลปัจจุบัน คือเรียนในห้อง สอดคล้องชุมชน สังคมเป็นสุข เริ่มเอาการศึกษาเข้าไปสู่สังคมมากขึ้น เพราะ ๘-๙ ปีที่ผ่านมา ชุมชนยังได้รับประโยชน์จากการศึกษาของเราน้อยไป”

การวางแผนด้านกระบวนการคิด การไม่กลัวความล้มเหลว รู้จักสรุปบทเรียน และพร้อมจะปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงจุดประสงค์ที่สุด เป็นสิ่งที่ผู้บริหารผู้นี้ได้ลงมือทำ

ในที่สุดเจ้าตัวได้พบว่าการเรียนรู้จากชีวิตจริงที่นักเรียนได้สัมผัส คือการเรียนรู้โดยใช้หลักบูรณาการที่ยึดโยงกับความเป็นจริง นั่นแหละคือคำตอบที่น่าจะนำมาปรับใช้ได้ตรงเป้าที่สุด

“ผมชอบมองชีวิตความเป็นจริงของเด็กแล้วนำมาสอน อยากให้เขาเรียนเพื่อสามารถนำไปใช้กับชีวิตจริงได้สามารถตอบโจทย์ได้มากขึ้น เช่น เด็กลองแพ ทำยางอิงจะให้ไปได้ดี มีแรงดัน ก็เอาหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาจับ ค้างไหนอันตรายก็ใช้จีพีเอส พอคิดได้แบบนี้การเรียนการสอนของเราก็เปลี่ยนไป แทนที่ครูจะให้เรียนเฉพาะวิทย์ตามตำรับตำรา ก็เอาในชีวิตจริงของเด็กมาสอน เป็นการบูรณาการ เช่น ลองแพ น้ำหนักแซกก็คนเท่าไร ต้องใช้แรงดันเท่าไร ทำร้านกาแฟ ต้องชงกาแฟมี



ความหวานเท่าไร ต้องได้มาตรฐานการคำนวณสัดส่วน ตอนนี้เราสอนชีวิตจริงเข้ามาสู่ตำรา กลับกันจากเมื่อก่อนที่เราสอนในตำรา แต่ไม่ผูกพันกับชีวิตจริงของเด็ก เขาทำเล็ชชีฟ เราก็ฝึกเด็กเราทำได้ ใช้โฟมเท่าไร บางกลุ่มทำด้วยการใช้ขวดโค้กยัดเข้าไปเป็นช่องๆ แล้วแต่ใครจะออกแบบยังไงก็ได้ วันพุธเราจึงสลายห้องเรียนเพื่อทำโปรเจกต์งานของแต่ละห้อง

“เราเน้นการแก้ปัญหาจากของจริง โดยต้องมีข้อมูล เราต้องศึกษาข้อมูลก่อนเสมอทำไปถ้าไม่เหมาะก็ปรับเอา ทำแล้วไม่ตอบโจทย์ก็ปรับเปลี่ยน เช่น เด็กไปเรียนต่อแล้วไม่ได้ใช้ก็มาทำหลักสูตรใหม่ เช่น สมมุติอาชีพ ปีแรกเราสอน ๙ อาชีพสำหรับเด็กทุกคน ปรากฏว่าไม่ใช่อาชีพที่เกิดการเรียนรู้ เรียนเหมือนเปิด เราก็ปรับเป็นอาชีพ

ตลอดแนว สอน ม.๑ - ม.๓ เมื่อเขาไปเรียนอาชีวะแล้ว แค่นวดเป็น แต่วิชาไม่ได้ไปต่อ เลยเอาวิชาอาชีวะมาเติมให้เด็ก แต่นวดยังอยู่ ให้มาเรียนวิชาอาชีวะเพิ่ม เก็บหน่วยกิตในโรงเรียนก่อน เพื่อเอาไปใช้ในอนาคต นี่คือการพัฒนาการของโรงเรียนเราเจอปัญหา ก็แก้กันไป เด็กเรียนแล้วไม่ถูกทางก็แก้ได้อีก”

การรู้จักปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น พร้อมเรียนรู้แก้ไขไปตามสถานการณ์ เพื่อให้คำตอบที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด และเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ดีที่สุด สำหรับนักบริหารการศึกษาผู้นี้ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องเน้นกระบวนการที่เด็กได้ทำจริง Practice Learning บนพื้นฐานที่ยึดโยงกับสภาพความต้องการของชุมชน

“เราใช้กระบวนการเรียนรู้ชุมชนมาร่วม ให้ครูออกแบบโครงการให้เด็กสนใจ สนุกสนาน เราจะบูรณาการ ๓ วิชาคือ คณิต วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ของเราเพิ่ม E คือภาษาอังกฤษเข้าไปอีกตัวหนึ่ง เราจะเรียนทุกวันพุธ ส่วนวันศุกร์ก็เป็นโครงการอาชีพทั้งหมด มีการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของในโรงเรียน เป็นตลาดนัดทุกวันศุกร์ มีนวด กัปตันน้อย สอนเรื่องเป็นกัปตันเรือล่องแพ คอยควบคุมแพยาง เราให้ผู้ประกอบการที่เป็นอาชีพนี้เข้ามาสอน สอนเรื่องเทคนิควิธีการ การดูแลแขก มารยาท เพิ่มเข้ามา เพื่อให้เด็กสามารถไปเรียนรู้ ไปฝึกงานได้”

ทุกวันศุกร์ช่วงเช้าถึงเที่ยง สภาพในโรงเรียนจะคึกคัก มีสีสัน เป็นวันแห่งความสุขของนักเรียน เหมือนการทลายกำแพงห้องเรียนลงชั่วคราว เพื่อฝึกการเรียนรู้อันหลากหลาย ด้วยกิจกรรมของชุมชนต่างๆ เมื่อมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามาในโรงเรียน เด็กๆ จะมีชีวิตชีวาเป็นพิเศษ

ทางโรงเรียนจะให้เด็กๆ เลือกชุมนุมที่ตนสนใจ บ้างอยู่ชุมนุมนาฏศิลป์ ครูและชาวบ้านจะมาช่วยกันสอน เวลาว่างงานกลางคืนก็พากันไป เด็กๆ แต่ละกลุ่มก็มีรายได้เป็นของตนเอง เช่น กลุ่มนวด กลุ่มทำของที่ระลึก พวกลูกบิด สร้อย ครูจะรับหน้าที่ดูแลเด็กคนละหนึ่งอาชีพ โดยเน้นว่าต้องเป็นอาชีพที่เกิดจากความต้องการของชุมชน และของที่ทำต้องมีตลาดรองรับ งานอาชีพนี้ยังมีกลุ่มทำขนม เบเกอรี่ น้ำสมุนไพร และเกษตรอินทรีย์ ปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ เพาะเมล็ดทานตะวัน ถั่วงอก ฯลฯ

“ลักษณะการจัดตารางเรียน ผมจะให้มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน และจะสลายความคิดเดิมของครูที่ว่าเรียนการสอนในช่วงชั่วโมงนี้เราสอนคณิตอย่างเดียว ภาษาไทยอย่างเดียว เราต้องบูรณาการตารางสอน ใน ๑ ชั่วโมง เรา



เน้นเรื่องของจิต แรงจูงใจ ๑๕ นาทีก่อนเรียน บางกลุ่มใช้จิตตศึกษา นั่งสมาธิ ให้ครูเล่าเรื่องแรงบันดาลใจให้เด็กฟัง อาจมาจากคนที่ยากจน แล้วทำอะไรสำเร็จ เรื่องลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ผมรวบรวมเวลา ๙ โมงเช้า-เที่ยงวันศุกร์ให้กับกิจกรรมเรื่องอาชีพของชุมชนต่างๆ ในชีวิตจริง เราเป็นแม่ค้าต้องเปิดขายของแต่เช้า ชีวิตจริงของเด็กเมื่อกัดเราให้เขาเตรียมทำร้าน ๒ ชั่วโมง นักท่องเที่ยวมา ๑๑ โมงครึ่ง ป้ายโมงก็เรียนตามปกติ”

บางศุภร์มีนักท่องเที่ยวนำเข้ามาเป็นร้อยชีวิต ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้บริหารมีการสร้างเครือข่ายกับพวกผู้ประกอบการท่องเที่ยว เด็กนักเรียนจะแต่งชุดชนเผ่าตามทีมนักท่องเที่ยวชอบ เด็กยังได้เรียนรู้เรื่องภาษา ถือเป็นกำไรของการเรียนรู้ และดีด้วยกันทุกฝ่าย เร็วๆ นี้มีฝรั่งจากออสเตรเลีย ทำงานอยู่สถาบันฝึกอบรมการโรงแรม มาฝึกสอนความรู้ให้กับเด็กที่โรงเรียน นับเป็นกำไรของนักเรียนที่นี้ สิ่งเหล่านี้มาจากการสร้างเครือข่ายของผู้บริหาร

พรสวรรค์หรือความสนใจของนักเรียน เป็นสิ่งที่ครูต้องใส่ใจ และส่งเสริมผู้บริหารวางไว้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้นักเรียนชั้นโต คือรุ่นพี่ ม.๓ ๑ คนช่วยดูแลน้อง ๑๐ คน ขณะที่โรงเรียนจะดูแลเด็กที่จบ ม.๓ เรื่องการเรียนต่อ โดยไม่ทอดทิ้ง มีระบบส่งต่อเด็กแต่ละคนว่ามีความสามารถทางไหน เช่น เด็กบางรายเก่งเรื่องฟ้อน เรื่องเชียร์ลีดเดอร์ สนใจอยากเรียนต่อนาฏศิลป์ ทางโรงเรียนจะประสานวิทยาลัยนาฏศิลป์ ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการติดตามผลว่าเมื่อเด็กได้เรียนแล้วเด็กมีปัญหาอะไรไหม เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหา และยังถือเป็นการกลับมาทบทวนเรื่องหลักสูตรไปในตัว

เด็กส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเลือกเรียนต่อสายอาชีพ เพราะหากต่อสายสามัญไปแล้วเจอระบบแพ้คัดออก เนื่องจากด้านวิชาการสู้เขาไม่ได้ เพราะประมาณ ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์ของนักเรียนบ้านเมืองกั๊ดเป็นชาวเขา คละกันทั้ง ๕ เผ่า คือลาหู่ อาข่า จินฮ่อ ดะละอั้ง ปะหล่อง ไทยใหญ่ ทำให้มีข้อเสียเปรียบคือนักเรียนกลุ่มนี้จะใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง แต่ใช้ภาษาถิ่นเป็นหลัก ดังนั้นปัญหาเรื่องการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ จึงเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไป

วิธีแก้ไขของโรงเรียนคือการแยกห้อง เพื่อให้ชั้นเรียนเล็กลง ให้เด็กที่พอรู้เรื่องอยู่ห้องหนึ่ง ห้องที่เรียนไม่รู้เรื่องไว้อีกห้อง และใช้ Active Learning ร่วมมือกันแก้ปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ อาจมีการสอนเพิ่มเติม หรือใช้สื่อการสอนเพิ่ม เพื่อสร้างความสนใจเด็ก

“เรามีเด็กพิเศษอยู่ ๑๐ กว่าคน ที่ผ่านการตรวจจากหมอแล้ว ผมจะให้ไปตรวจซ้ำอีกสักรอบสองรอบ ถ้าหายก็ปลดออก เพราะบางทีเด็กปกติอาจจะไม่สนุก อยากหนีเรียน ไม่ใช่บกพร่องทางสติปัญญา แต่ถ้าเรียนแล้วสนุกเขาจะเข้าห้องเรียน ผมเลยให้ครูช่วยปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน เช่น อาจดูจากยูทูบ ดูลิขิที่ที่น่าสนใจ”

หมู่บ้านเมืองกัตมีด้วยกัน ๓-๔ หย่อมบ้าน เดิมหมู่บ้านที่ล้าหลังคือบ้านทุ่งลัวะ ทางโรงเรียนชักชวนให้ลูกหลานหมู่บ้านนี้มาเรียน ด้วยการไปเยี่ยมเยียน จนถึงบ้าน เปิดหอพักให้อยู่ มีบริการรถรับ-ส่ง จนลูกหลานของชาวบ้านที่นี้จบ ปวช. ปวส. แล้วกลับไปพัฒนาหมู่บ้าน ทำงานเป็น ผจก.ร้านเซเว่น-อีเลฟเว่น ฯลฯ ทำให้ลูกหลานบ้านนี้เริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษา จากที่เมื่อก่อนเรียนแค่ กศน. ไม่ทันไรก็แต่งงาน หลังจบแต่อายุยังน้อย ปัจจุบันปัญหาเด็กขาดเรียน ลาออกกลางคัน มักมาจากเด็กนักเรียนบ้านห้วยกูปกับ สภาพครอบครัวของเด็กที่นี้ไม่สมบูรณ์ เด็กๆ อยู่กับปู่ย่าตายาย พ่อแม่หย่าร้าง บ้างติดคุกจากการค้ายาเสพติดทั้งพ่อและแม่ บ้างถูกวิสามันญเสียชีวิต เด็กบางคนก็ติดสารเสพติด

“ผมชวนคณะครูว่าเราจะไปเปลี่ยนหมู่บ้านนี้ให้ได้ แต่ผมยังทำไม่ได้ ปัญหาเด็กคนหนึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องแก้ไขจัดการ ทั้งเรื่องครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ล้วนเป็นองค์ประกอบทั้งหมด เลยลงไปเยี่ยมบ้านนักเรียนกับนายอำเภอ และกำลังมองหาเครือข่าย หาช่องทางในการแก้ไขอยู่”

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านเมืองกัตมีเปิดสอนชั้น ป.๑ - ม.๓ มีนักเรียนทั้งหมด ๒๐๗ คน มีนักเรียนจากห้วยกูปกับ ๓๓ คน หมู่บ้านนี้ขึ้นลงลำบาก ทั้งยังมีปัญหายาเสพติดดังว่า ทำให้นักเรียนส่วนหนึ่งเรียนๆ อยู่ก็หายหน้าไป ไม่กลับมาอีก บ้างผลุบๆ โผล่ๆ เดี่ยวมาเดี๋ยวหาย

โรงเรียนบ้านเมืองกัตมีให้ความสำคัญกับระบบการพัฒนาเด็ก ด้วยการส่งเสริมให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ชอบ โดยเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต เด็กนักเรียนหลายคน แม้เป็นเด็กพิเศษ ก็ยังสามารถทำงานมีรายได้เป็นของตนเองแม้ขณะยังเรียนอยู่ การจะพัฒนาคนให้สมบูรณ์จึงไม่ใช่เพียงด้านกายภาพ แต่ต้องดูแลเรื่องจิตใจที่อยู่ภายในของเด็กด้วย และอาจเลยไปถึงการมองภาพที่เด็ก ๆ ต้องพบเจอในอนาคต โรงเรียนจึงต้องแสวงหาเครือข่าย ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นอีกพันธมิตรที่มากช่วยสอนเด็กนักเรียนบ้านเมืองกัตมีในเรื่องทักษะชีวิต และเรื่องการเป็นผู้นำ

ระบบการพัฒนาครู มีการใช้แนวทางใหม่ๆ เช่น ทำ PLC ทุกเย็นวันศุกร์ ๑-๒ เดือนครั้งหนึ่ง บรรดาคุณครูทั้งหลายจะมาพูดคุยหารือกัน หัวข้อที่คุยคือสะท้อนปัญหา ๑ เรื่อง และเรื่องเล่าดีๆ ๕ เรื่อง เรื่องที่เป็นปัญหาเอามาคุยเพื่อร่วมกันหาจุดแก้ไขขณะที่เรื่องเล่าดีๆ ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อนๆ ในวง นอกจากนี้ทุก ๑-๒ เดือนจะมีการพบปะแลกเปลี่ยนกัน ครูทุกคนจะเขียนว่ามีวิธีการสอนเด็กอย่างไร ให้มีความสุข และจากความสุขของนักเรียนส่งผลต่อความสุขของครูอย่างไร หัวข้ออีกหนึ่งหัวข้อคือโจทย์ที่ว่าครูมีวิธีการดูแลเด็กอย่างไร เด็กจึงประสบความสำเร็จ ทำให้

ครูมองเห็นคุณค่าในเนื้องานของตน และมีกำลังใจในการทำงาน

ด้านการพัฒนาศักยภาพครู ต้องดูว่าครูต้องการอะไรให้ในสิ่งที่ครูอยากได้ และเติมสิ่งที่ขาด ในส่วนของระบบสารสนเทศ โรงเรียนมีข้อมูลนักเรียนรายบุคคล และข้อมูลครู ข้อมูลชั้นเรียน การมีข้อมูลที่ละเอียดและถูกต้อง สามารถนำมาวิเคราะห์ได้เมื่อเกิดปัญหา เช่น เด็กมีปัญหา ไม่มาเรียน จะได้แก้ปัญหาได้ถูกจุด นอกจากนี้โรงเรียนยังมีเน็ตความเร็วสูง ช่วยให้ครูและนักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลความรู้ได้อย่างสะดวก

“ตอนนี้เรามีนักเรียนหอพัก ๕๔ คน มาจากทุ่งลัวะ และห้วยกุ่มก๊ับเป็นหลัก โรงเรียนเรามีปัญหาที่พื้นที่แคบ พื้นที่ทุกตารางนิ้วจึงต้องใช้ให้เป็นประโยชน์ ผมมีหลักว่าใช้ห้องเรียนให้น้อยลง ใช้พื้นที่ชุมชนให้มากขึ้น พูดง่ายๆ ว่าโรงเรียนเล็ก แต่ห้องเรียนเรากว้าง เพราะที่ไหนก็ใช้เป็นห้องเรียนได้ เช่น วันพุธเราไปใช้ห้องเรียนในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมไปวัด ยุคนี้ความรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนอย่างเมื่อก่อนอีกแล้ว”

เกือบทุกเย็นหลังเลิกเรียน ที่โต๊ะม้านั่งข้างสนาม ภาพที่ใครๆ เห็นเจตา คือเด็กชายตัวกลมป้อมในชุดนักเรียน นั่งอ่านหนังสืออยู่ โดยมีคุณครูประกบอยู่ข้างๆ เป็นชั่วโมงพิเศษที่สอนเสริมลูกศิษย์ผู้เป็นเด็กพิเศษ

อัญชลี อินททาโมทย์ จบปริญญาโททางบริหารการศึกษา เป็นครูสอนภาษาไทย ป.๕ - ม.๓ ของโรงเรียน มีงานพิเศษคือรับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านงานปกครอง

“ถ้าเป็นเด็กพิเศษที่บกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กจะมีสมาธิที่จำกัด กิจกรรมที่ทำให้ทำอาจต้องปรับให้ง่ายที่เขาพอรับได้ เรามีกระบวนการกลุ่มเป็นหลักให้เด็กได้พูดคุยกัน แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้เราจะมีแบบฝึกgrayงานเพิ่มเติม เน้นสีสัน เด็กจะได้มีแรงจูงใจ การทำกระบวนการกลุ่มทำให้เด็กกลุ่มนี้ได้แสดงออกโดยไม่ต้องใช้การเขียน ให้เด็กได้พูดถ่ายทอดออกมา สามารถวัดได้จากพฤติกรรมและการทำงานด้วยกันในห้องเรียน

“นอกจากนี้มีการสอนแบบศตวรรษที่ ๒๑ เอากิจกรรมมาเป็นฐานในการเรียนรู้ เช่น เด็กอยากทำน้ำสมุนไพร เราสามารถดึงตรงนี้มาเป็นการให้คะแนนตัวชี้วัด เด็กได้ลงมือทำ เขาจะสนุก กิจกรรมจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ต่อไปให้เด็กนำเสนอเป็นสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเล่มเล็ก ถือเป็นกระบวนการคิดแบบเป็นระบบ”

ครูอัญชลีมองว่ากระบวนการคิดของเด็กดีขึ้น และสามารถคิดในเชิงสร้างสรรค์ได้ จากเดิมที่คิดไม่ออก แต่เมื่อเด็กได้ลงมือปฏิบัติเขาจะสนุก



อีกเรื่องที่เราประทับใจหลังได้รับการอบรมเรื่องไอซีที เมื่อครูได้แอปพลิเคชันใหม่ๆ ได้นำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้ระบายสีในกระดาษเอ ๔ ธรรมดา เป็นโปรแกรมเฉพาะ เมื่อนักเรียนเปิดแอปพลิเคชันจะกลายเป็นภาพเคลื่อนไหว ช่วยดึงดูดความสนใจของเด็กได้อีกทาง นำมาต่อยอดเรื่องภาษาไทย ชวนให้เด็กหัดแต่งนิทาน เขาก็แต่งรูปประโยค เด็กๆ สนุกสนานและชอบใจกันมาก เป็นการสอนแบบไม่ได้ยึดตำราเป็นหลัก

“ครูประจำชั้นส่วนใหญ่ที่นี่จะดูแลเด็ก ๓ ปีต่อเนื่องขึ้น ถ้าเราตามเด็กไปเรื่อยๆ เราจะได้เห็นพัฒนาการของเขา เวลาเขามีปัญหาเขาจะกล้าเข้าหาเรา ทำให้ครูกับลูกศิษย์ใกล้ชิดกันด้วย”

นี่อาจเป็นสายใยของความผูกพันอันละเอียดอ่อนที่ต่อเนื่อง ยาวนาน ทุกวันไหว้ครู ศิษย์เก่าจะนัดแนะกันมาไหว้ครูทุกปี นอกจากความน่ารักของเด็กๆ แล้ว ครูที่นี่ยังกลมเกลียว อยู่กันอย่างพี่น้อง สังคมชาวบ้านก็น่ารัก และสนับสนุนโรงเรียนด้วยดี เวลาจัดกิจกรรม พ่อแม่ผู้ปกครองก็ให้ความร่วมมือด้วยดี ทำให้บรรยากาศการทำงานดำเนินไปด้วยความสบายใจ

“อยู่ที่นี้พื้นที่ในการทำงานค่อนข้างอิสระ เราจะพัฒนาด้านไหน เสนอขึ้นไปได้ ผอ. ก็จะพิจารณา ในเรื่องการทำงาน ผอ. ให้อำนาจในการทำงานเต็มที่ กระบวนการ

วิธีการ แล้วแต่ครูแต่ละคน เพราะแต่ละคน อาจมีรูปแบบต่างกันไป โจทย์ของเราคือทำ ยังไงให้เด็กมีความสุข เราเน้นเรื่องทักษะ ชีวิตเป็นหลัก เพื่อเด็กสามารถอยู่ในสังคมได้ ไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์จริงๆ”

ครูอัญชลีเล่าถึง จุพอ ลูกศิษย์ที่เธอและ ครูหลายคนประทับใจ แม้เป็นเด็กพิเศษ ไม่ค่อยชอบเรียน แต่ชอบทำกิจกรรม และมีทักษะชีวิตที่ดี เสาร์-อาทิตย์ก็จะไปหารายได้จากการเป็นกัปตันล่องแก่ง เรียนจบ ม.๓ ด้วยการเตะให้จบ ตอนอยู่ ม.๓ แม่เสียชีวิตด้วยวัณโรค พี่สาวคว้าง ไม่มีใคร ดูแล ต้องแต่งงาน ไปอยู่กับแฟนที่ข้างโรงเรียน จุพออยู่หอพักโรงเรียน เด็กคนนี้เป็น นักสู้ชีวิต หนักเอาเบาสู้ทุกอย่าง ช่วงแรกเป็นกัปตันตามปางช้างต่างๆ บางครั้งก็ รับงานเดินสายไฟตามบ้าน ปัจจุบันย้ายไปทำงานในเมือง

“ขนาดเด็กพิเศษ เขายังอยู่ของเขาได้ ไม่ต้องพึ่งใคร อยู่ด้วยลำแข้งของตัวเอง ชอบเล่นกีฬา ตะกร้อ รอดพ้นจากยาเสพติด และยังดูแลตัวเองได้ดีด้วย”

ครูณรงค์ จันท์ศิริ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียน สอนเด็กภาษาอังกฤษ ป.๔ - ม.๓ รายวิชาเพิ่มเติม เป็นวิชาภาคคุณศรัทธาชั้น ม.๑ - ม.๓ เล่าว่างานวิชาการเป็นงานหลัก ของโรงเรียนอยู่แล้ว โรงเรียนมีการทำเอ็มโอยูกับโรงเรียนพ่ายเทพเทคโนโลยีให้มาสอน เป็นรายวิชาพื้นฐานของอาชีวะตั้งแต่ชั้น ม.๒ - ม.๓ เรียกโครงการนี้ว่า ฟรีเวด ผู้ที่

จบหลักสูตรนี้สามารถนำผลการเรียนไปต่อยอดในระดับ ปวช. ปวส. ได้ทุกสถาบัน อาชีวะในภาคเหนือ

“เรายังมีัคคุเทศก์น้อย เรามีครูภาษาอังกฤษ และมีครูคนจีนที่เข้ามา เด็กได้ฝึกพูด กิจกรรมวันศุกร์ ทางโรงเรียนไปทำเอ็มโอยูกับสถาบันการบิรบาลข้าง เขาส่งฝรั่งมาให้เราทุกศุกร์ ๑๐ โมง - เทียง วันศุกร์เป็นวันที่เด็กรอคอย เราเอารายวิชาเพิ่มเติมมาเรียนตอนบ่าย ก็สอดคล้องกัน เราจะดูว่ามัคคุเทศก์น้อย หนูพูดถูกไหม อยากพูดอะไรกับฝรั่ง ต้องถามยังงี้ ฝรั่งถามอย่างนี้หมายความว่ายังงี้ เขาสามารถสื่อสารได้บ้าง ฟังรู้เรื่อง ซื่อขายของกันได้ก็โอเคแล้ว อาจแตกต่างจากคนพูดเก่ง แต่ไม่สามารถขายของได้”

แต่ละชุมนุมจะแบ่งรายได้เข้าชุมนุมราว ๔๐ เปอร์เซ็นต์ เด็กพวกนี้จะมีรายได้เป็นของตนเอง เขาจะรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง ช่วงปิดเทอม เด็กๆ จะมาทำงานกันตามร้านอาหาร ตามแก่งล่องแพ บางคนอาจนำรายได้ที่เก็บออมไปซื้อโทรศัพท์ บ้างก็ส่งตนเองเรียน และให้พ่อแม่ ฝากธนาคาร ที่แน่ๆ คือทำให้เด็กได้เรียนรู้คุณค่าของการพึ่งพาตนเอง และรู้ค่าของเงิน

“ที่นี้เราไม่เน้นวิชาการ แต่เน้นสิ่งที่เราเรียกว่าทักษะชีวิต อาชีพของเราที่เราจัดกัน ๘-๙ อาชีพ เขาจบแล้วอาจไม่ได้ไปทำตรงนี้ ที่ลึกกว่านั้นเราต้องการสอดแทรกที่ทางภาษาวิชาการเรียกหลักสูตรแฝง คือคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องมีในคนศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ว่าจะเป็นความซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด อดทน สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยี แต่เพียงเราเอาอาชีพมาเป็นเครื่องมือในการไปสู่อันนี้ต่างหาก ถ้าเด็กมีสิ่งนี้ในจิต เขาทำงานอะไรก็ได้ เขาอยู่ตรงไหนก็ได้ อาจเป็นงานสมองก็ได้ หรือถ้าเขาใช้แรงงาน ก็เป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ทำยังงี้ให้อยู่ในโลกปัจจุบันได้รอดปลอดภัย และเป็นคนดี นั่นคือเป้าหมายของเรา”

ความดี และการพึ่งพาตนเอง สามารถใช้ชีวิตอยู่รอดในสังคมได้ นี่น่าจะเป็นเป้าหมายของการศึกษาที่ทำให้นักเรียนแต่ละคนได้ค้นพบคุณค่าที่แท้จริงในตนเอง

แม้ฝืนนี้จะยาวไกล แต่ที่โรงเรียนบ้านเมืองก๊าด คุณครูทุกคนพร้อมใจกันจะก้าวไปให้ถึง เพื่อส่งนักเรียนของตนจนถึงฝั่งดังที่ปรารถนา



“เราให้เด็กฝึกขุดดิน ฝึกลงมือทำ
ก่อนจะได้เงินเขาจะรู้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง
ได้เงินไปแล้วจะจัดการยังไง เรียนรู้การพึ่งตนเอง
การทำงานร่วมกับคนอื่น ความมีน้ำใจแบ่งปัน
ตามที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงสอน
เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามวัย
แต่การซึมซับจะได้มากกว่า
เพราะเด็กได้เล่นตามธรรมชาติ ได้ออกกำลังกายด้วย
แปลงนาของเราเป็นแปลงสาธิตเล็กๆ
ขนาด ๒ คูณ ๒ ตารางเมตร ตอนเป็นซีโคลน
เด็กชอบดำนาน เขาไม่เคยสัมผัสสิ่งเหล่านี้
เรายังคิดจะทำบ่อโคลนให้เด็กเล่นด้วย”

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้

‘เพราะเด็กคืออรุณรุ่งของพຣຸ່งนี้’

หากมองจากภาพภายนอกทางกายภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้ ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง เชียงใหม่ อาจไม่ได้มีสิ่งใดแตกต่างจากศูนย์เด็กเล็กทั่วไป

เป็นเพราะบางสิ่งเรามิอาจเห็นด้วยตา แต่สัมผัสได้ด้วยใจ

เด็กวัยก่อนอนุบาล และเตรียมอนุบาลตัวเล็กตัวน้อยทั้งหญิงและชาย แต่งตัวด้วยชุดพื้นเมืองในวันศุกร์ โนน เด็กหญิงวิณา ชั้นเด็กโตตัวกลมป้อม ผิวขาวแก้มเป่ง ถักเปียยาวมีริบบิ้นสีสดใส ใส่เสื้อพื้นเมืองสีม่วง ผ้าถุงยาวแคคลุมเข่า นั่น เด็กชายคนที่ ชั้นเด็กเล็กตากลมโตแป้วแหวว ใส่เสื้อพื้นเมืองสีม่วง กางเกงเลสีน้ำเงิน นุ่น เด็กชายเก่ง จิตอาสาคนเก่ง นักเรียนชั้นเดียวกับเด็กหญิงวิณา เด็กๆ เพิ่งเดินทางมา



ถึงโรงเรียน ยกมือไหว้สวัสดิ์คุณครู และเตรียมตัวจะเข้าแถวเข้าห้องเรียน

เพราะตระหนักว่าพวกหนูๆ ทั้งหลายคืออรุณรุ่งของวันพรุ่งนี้ ทุกวันจันทร์-ศุกร์ โลกของเด็กๆ ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้แห่งนี้จึงเริ่มต้นด้วยความสุข และการพัฒนาที่สมวัยของเด็กๆ เป็นการพัฒนาเพื่อให้เด็กได้เตรียมความพร้อม เพื่อปูพื้นฐานสู่การเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาอย่างมีคุณภาพตามวัย

ศูนย์ฯ แห่งนี้เกิดจากการรวมตัวของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง คือศูนย์ฯ บ้านป่าห้า ศูนย์ฯ บ้านริมออน และศูนย์ฯ บ้านโฮ้ง ปัจจุบันอยู่ในสังกัดเทศบาลตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง เชียงใหม่ มีเด็ก ๑๗๕ คน รับเด็กตั้งแต่อายุ ๒ ขวบเศษ - ๖ ขวบ แบ่งนักเรียนเป็น ๒ ระดับคือเตรียมอนุบาล และอนุบาล

ครูเจริญวรรณ มงคลจิระอุทัย รักษาการหัวหน้าศูนย์ฯ หรือครูใหญ่ของที่นี่ จบการศึกษาด้านปฐมวัย และปริญญาโทด้านบริหารการศึกษา มีประสบการณ์การทำงานเป็นครูในศูนย์ฯ บ้านป่าห้ามา ๒๐ กว่าปีแล้ว เล่าว่าหลังจากรวมศูนย์ฯ ๓ แห่งเข้าด้วยกัน จึงย้ายมาอยู่ที่ปัจจุบันเมื่อ ๓ ปีเศษ แม้จะสังกัดเทศบาล แต่กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังสนับสนุนเงินเดือน ค่าตอบแทน ค่าอาหารกลางวันและอาหารเสริม ฯลฯ ผ่านมาทางเทศบาล ส่วนใดที่ขาด เทศบาลจะมีงบประมาณเพิ่มเติมให้

นิภาพร พรหมโย ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลออนใต้ จบปริญญาโททางด้านการศึกษาโดยตรง ทำให้มีความสนใจในเรื่องการพัฒนาการศึกษา บอกเล่าว่าเดิมโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลไม่ค่อยพร้อม งบประมาณที่ได้มามักจะใช้ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่นการก่อสร้างเป็นส่วนใหญ่ แต่ภายหลังเริ่มมีงบสนับสนุนเรื่องพัฒนาการศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับนายกเทศมนตรีคนปัจจุบัน คือประเวศน์ โปทิตา นักธุรกิจที่เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา มีเครือข่ายที่สามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสมาคมหากมีกิจกรรมด้านการศึกษา ก็พร้อมสนับสนุนเสมอ และพยายามผลักดัน ต่อสู้เพื่อการพัฒนาด้านนี้ ถือเป็นแรงสนับสนุนที่ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้สามารถดำเนินงานได้อย่างค่อนข้างราบรื่น

ชาวบ้านละแวกบ้านออนใต้ส่วนใหญ่ทำเกษตร เลี้ยงโคนม มีสหกรณ์โคนมอยู่ใกล้ๆ ในพื้นที่ ส่วนที่เหลือก็ทำงานรับจ้างทั่วไป บ้างมีสภาพครอบครัวหย่าร้าง แต่ยังมีพ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดน้อย การทิ้งให้เด็กเป็นภาระของปู่ย่าตายายจึงไม่ค่อยมีมาก แต่ก็เชื่อว่าไม่มี

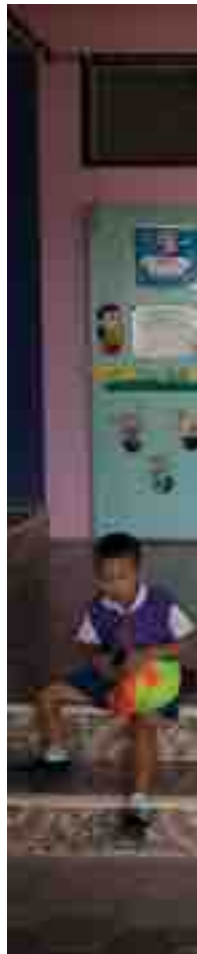
เดิมพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้เคยเป็นโรงเรียนประถม แต่ถูกทิ้งร้างอยู่นานปี มีอาคารแค่หลังเดียวที่ทางเทศบาลปรับปรุงให้ เพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถใช้งานได้ อาคารดูเหมือนใหม่ สีสดใสสีก็จริง แต่พื้นที่รอบด้านกลับเตียนโล่ง ไม่มีทั้งต้นไม้และของเล่น ครู ชาวบ้าน และผู้ปกครอง จึงต้องช่วยกันปรับปรุงสภาพพื้นที่ด้วยการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงา จัดหาของเล่น และจัดสภาพภายในห้องเรียนแต่ละระดับชั้น เพื่อให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กๆ ภายหลังกรมส่งเสริมฯ จึงให้งบประมาณสร้างอาคารเรียนอีกหลัง และทำทางเชื่อมกับอาคารหลังเดิม สภาพแวดล้อมค่อยดีขึ้นตามลำดับ

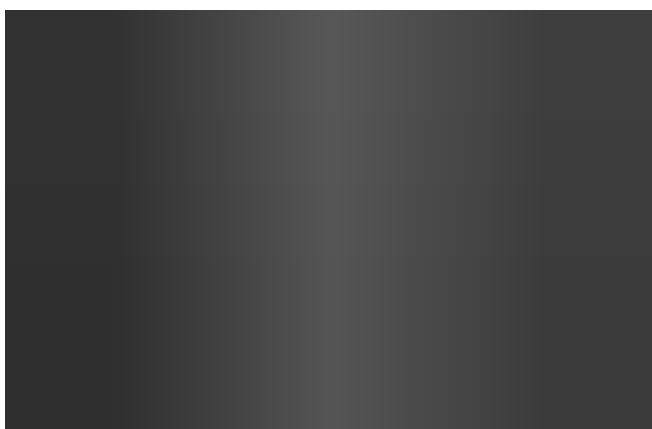
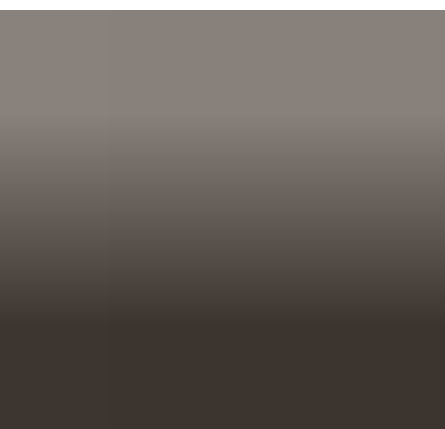
แม้จะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ครูเจริญวรรณเล็งเห็นว่าเด็กๆ สามารถเรียนรู้ตามวัยได้ มีการนำแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเรื่องการเรียนการสอนของเด็กๆ ด้วย มีการทำแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กๆ มีแปลงผัก รวมถึงแปลงนาปลูกข้าวเป็นผืนนาเล็กๆ ให้เด็กได้หัดดำนาด้วยตนเอง เด็กๆ มีความสุขและสนุกสนานกับการได้รดน้ำ พรวนดิน และหัดดำนา

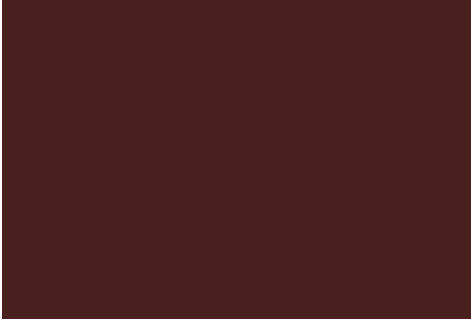
ในส่วนของการดูแลเด็ก ซึ่งเป็นหัวใจของงานศูนย์ฯ การจัดประสบการณ์ให้เด็กก็ค่อยๆ สมบูรณ์ขึ้น เมื่อก่อนที่ยังแบ่งเป็น ๓ ศูนย์ฯ ครูมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่จะจัดระดับชั้นเรียนให้เด็ก แต่เมื่อมารวมกันเป็นศูนย์ฯ เดียวที่บ้านออนใต้ ทำให้มีครู ๒ คนในการดูแลเด็กแต่ละห้อง ห้องละประมาณ ๒๕-๒๖ คน เมื่อมีครูและครูพี่เลี้ยงเพียงพอ ทำให้การจัดกิจวัตรประจำวันของเด็กเป็นไปแบบสโลว์ไลฟ์ ต่างจากศูนย์ฯ เดิมที่เป็นไปอย่างกระต่อนกระแต่นำทำได้ไม่ค่อยครบถ้วน กิจกรรมการเรียนการสอนก็สามารถจัดกระบวนการที่หลากหลาย มีกิจกรรมให้เด็กได้ทำมากขึ้น

ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้ เด็กๆ เรียนรู้ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่สร้างสรรค์อันหลากหลายของครู เพื่อเชื่อมโยงความผูกพันระหว่างเด็กตัวเล็กตัวน้อยของศูนย์ฯ กับพ่ออู๋-แม่อู๋ ผ่านโครงการผู้สูงวัยใส่ใจลูกหลาน ทุกวันประเพณีปีใหม่เมือง คือวันสงกรานต์ เด็กๆ จะได้เรียนรู้เรื่องประเพณีแสนดีงามจากพ่ออู๋-แม่อู๋ โดยมีการจัดเป็นฐานเรียนรู้ ฐานการทำสวดดอก ตัดตุง ก่อเจดีย์ทราย ทำอาหาร-พื้นเมือง ห่อหมก ขนมจ็อก ฯลฯ โดยเน้นให้เด็กเรียนรู้และสามารถทำได้ตามวัย จุดมุ่งหมายคือให้เด็กได้ซึมซับรากเหง้าของวัฒนธรรม ถือเป็นปลูกฝังและรู้คุณค่าภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตั้งแต่ยังเยาว์

“เด็กจะสนุกกับการเรียนแบบนี้มาก คนเฒ่าคนแก่ก็รู้สึกมีความสุข โครงการนี้อยู่คู่ศูนย์ฯ ของเรามาตลอด วันรุ่งขึ้นจะมีการรดน้ำดำหัวในศูนย์ฯ มีการผูกข้อมือ บันปอน คือให้พร เด็กเขาอาจมีพื้นมาจากบ้านข้างแล้ว ก็ได้มาเรียนรู้เพิ่มขึ้น”







ครูเจริญวรรณผู้ดูแลเด็กและยิ้มแย้มอยู่เสมอบอกเล่าถึงการเรียนรู้ของเด็กๆ

ช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ๓ เดือน คุณครูจะพาเด็กๆ เดินเข้าแถวไปวัดใกล้ๆ เพื่อทำบุญตักบาตรทุกวันพระ ผู้เฒ่าผู้แก่จะไปนอนที่วัด เด็กๆ ได้ฟังพระเล่านิทานธรรมะไปคลุกคลีกับพ่ออู๋-แม่อู๋ เด็กๆ มากันจากหลายหมู่บ้าน อาทิตย์นี้ไปวัดบ้านฉัน อาทิตย์หน้าไปวัดบ้านเรอบ้าง บรรยากาศอันร่มเย็นนี้ค่อยซบกลม่น้อมใจเด็กๆ ไปทีละน้อย เด็กๆ จะรับรู้ถึงความอบอุ่น ภาพแห่งความสุขและความดีงามนี้จะประทับอยู่ในจิตใจเด็กจนโตยากจะลบเลือน

กิจกรรมกาดหมั้วครัวหอม จัดขึ้นทุกเดือนธันวาคม ทางศูนย์ฯ จะขอความร่วมมือจากชุมชนให้มาออกร้านขายของในวันสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปีใหม่ งานมีช่วง ๓ โมงเย็น - ๒ ทุ่ม เด็กจะแสดงความสามารถ โดยมีผู้ปกครองมานั่งชมการแสดง บรรยากาศในงานเป็นแบบพื้นเมือง สนุกสนาน มีสีสันและอบอุ่น มีการจับรางวัลพวกตุ๊กตา ของเล่น เด็กๆ จะได้รางวัลกลับบ้านทุกคน เงินที่พ่อค้าแม่ค้ามาขายของ จะ

มอบให้กับศูนย์ฯ เป็นการระดมทุน ในส่วนของชมรมผู้ปกครองนักเรียน บางปีมีการตั้งผ้าป่าในชมรม เพื่อหาทุนสนับสนุนศูนย์ฯ

“กลายเป็นการร่วมมือในการจัดการศึกษาปฐมวัยของเรา การที่ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ ทำให้เขาได้มองเห็น อย่างเขามางานกาดหมั้วครัวหอม หรือพ้ออ๊วย-แม่อ๊วยมาสอนเด็ก เขาก็จะพูดต่อกันไป เขาได้รู้ได้เห็นที่เรามาทำอะไร เขาก็มีใจให้เรา เขาจะเอาลูกหลานมาเข้าเรียนที่ศูนย์ฯ เด็กเราปีที่แล้วเพิ่มขึ้นจาก ๑๒๐ กว่า ขึ้นมาเป็น ๑๘๐ เป็นสัญญาณตอบรับที่ดีและเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม พอสภาพแวดล้อมเราเริ่มดีขึ้น เราปรับปรุงภูมิทัศน์ พอสร้างอาคารใหม่เสร็จ เราก็ย้ายน้อง ป. เตรียมไปอาคารนั้น เราจัดสัดส่วนได้ดีขึ้น จัดชั้นเรียนได้เพิ่มขึ้น ขยายชั้นเรียน อนุบาล ๑ อนุบาล ๒ จากห้องเดียวขยายเป็นสองห้อง ผู้ปกครองก็มองเห็นการพัฒนาของเรา”

จุดที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับศูนย์ฯ แห่งนี้ และเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน คือการเข้าร่วมโครงการกับ สสส. โดยเข้าไปเรียนรู้จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ศูนย์เจดีย์แม่ครัว ในพื้นที่เชียงใหม่ เมื่อปี ๒๕๕๘

“เรามีความฝันอยู่แล้ว เราอยากพัฒนาศูนย์ฯ ให้โดดเด่นทัดเทียมกับของเอกชน ท่านนายกเทศมนตรี ดันสังกัด ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาอยู่แล้ว พอ ดันสังกัดไฟเขียว อะไรที่ทำให้ศูนย์ฯ เราพัฒนา ท่านสนับสนุนเต็มที่ ที่ศูนย์เจดีย์แม่ครัวเป็นศูนย์ต้นแบบ บุคลากรเขาเก่ง ทำให้บุคลากรเราได้พัฒนา เรามีแนวทางการพัฒนาและองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยใช้กระบวนการ Benchmarking มีการแบ่งหน้าที่กันประชุมกันตลอดว่าเราจะปรับปรุงอะไรบ้าง มันจะมีข้อกำหนด เทียบเคียงการทำงานของเรากับศูนย์ต้นแบบ เราจะทำให้ดีเหมือนเขาได้ยังไง เป็นการเปิดโลกใหม่ให้เราได้เรียนรู้อะไรใหม่ๆ และพัฒนาการเยอะมาก

“ศูนย์ฯ แม่ที่เจดีย์แม่ครัวมีการจัดระบบในเรื่องการจัดการดูแลเด็กได้ดี ทางศูนย์ฯ เราในฐานะที่เป็นลูกข่ายได้นำแนวคิดมาปรับใช้หลายเรื่อง เช่น การทำทางเชื่อมระหว่างอาคารเดิมกับอาคารใหม่ เพื่อไม่ให้เด็กต้องเดินลัดสนาม เด็กจะได้ปลอดภัย ไม่ต้องลื่นหกล้ม หรือการมีจุดคัดกรองเด็กในช่วงเช้าตอนที่เด็กมาเรียน มีการวัดไข้ ด้วยเครื่องมือดิจิตอล ถ้ามีไข้ให้ผู้ปกครองพาลับเลย เพราะเด็กติดกันง่ายมาก นอกจากวัดไข้ เราจะต้องให้เด็กล้างมือก่อนเข้าศูนย์ฯ ครูจะตรวจร่างกายของ

เด็ก หู ตา จมูก ว่ามีอะไรผิดปกติไหม ระบบคัดกรองนี้ช่วยให้การแพร่ระบาดของโรคต่างๆ ในเด็กลดลงมากจากเมื่อก่อน”

ครูเจริญวรรณเล่าว่าการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญ เพราะพ่อแม่กับครูต้องร่วมมือกันในการปลูกสร้างพัฒนาเด็ก จึงมีการจัดทำวารสารเพื่อเป็นสื่อกลาง โดยทำมานานแล้ว แต่เมื่อก่อนเป็นเล่มเล็กๆ ขนาดครึ่งเอ ๔ ผู้ปกครองบางคนแทบไม่เคยเปิดอ่าน เนื่องจากเนื้อหาไม่ค่อยน่าสนใจ ไม่มีข้อมูลอะไรที่เป็นประโยชน์มากนัก ภายหลังจากจึงมีการปรับเนื้อหาให้เป็นประโยชน์มากขึ้น

วารสารเล็กๆ นี้ออกทุกสัปดาห์ มีรูปเล่มง่ายๆ หากผู้ปกครองไม่ติดตามวารสารก็จะไม่รู้ข่าวสาร จุดมุ่งหมายของทางศูนย์ฯ คืออยากให้ผู้ปกครองเอาใจใส่ ดูแลรับผิดชอบลูกให้มากขึ้น ทั้งยังเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองได้รู้ว่าแต่ละวันที่เด็กมาอยู่ในศูนย์ฯ ทางศูนย์ฯ ได้ดูแลเด็กอย่างไรบ้าง

แม้จะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัย ๒-๖ ขวบ แต่ศูนย์ฯ แม่สอนได้ก็มีแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีแปลงผัก และแปลงนาขนาดย่อมๆ ให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ตามวัย

“ตอนแรกเรามีแนวคิดอยากให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ให้เด็กได้ปลูกผัก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ให้เขาได้ฝึกความรับผิดชอบตามวัยเท่าที่เขาทำได้ ได้เรียนรู้การทำงาน การพึ่งพาตัวเอง เราจะให้เด็กได้ดูแล รดน้ำให้อาหารปลา หลักๆ มีการโรงคั่วดูแลอยู่แล้ว ตารางแล้วแต่ครูประจำชั้นกำหนดเด็กอนุบาล ๒-๓ อาจจะลงเยอะกว่าเด็กเล็กหน่อย เขาจะลงมือทำข้าว ปลูกข้าวด้วยตัวเอง

“เรามีโครงการแม่ค้าตัวน้อย พอผักเก็บได้แล้ว เราจะให้เด็กมานั่งขายที่หน้าโรงเรียนเช้าวันศุกร์ หรือบ้านไหนที่เขาปลูกก็เอามานั่งขายได้ พอขายได้เงินแล้วเอาเงินไปเก็บเป็นเงินออมทรัพย์ ผักพวกนี้เราให้แม่ครัวเอามาทำอาหารกิน และให้เด็กเอากลับไปบ้านให้พ่อแม่บ้าง”

ว่ากันว่าการจะปลูกฝังสิ่งดีๆ ลงในจิตใจผู้คน ต้องเริ่มตั้งแต่ยังเยาว์วัยจึงจะได้ผลทางศูนย์ฯ แม่สอนได้ตระหนักในความจริงข้อนี้ จึงเน้นฝึกให้เด็กทำอะไรด้วยตัวเอง ได้รู้คุณค่าของการทำงาน ฝึกความรับผิดชอบ และข้อดีอีกสารพัน

“เราให้เด็กฝึกชุดดิน ฝึกลงมือทำ ก่อนจะได้เงินเขาจะรู้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง ได้เงินไปแล้วจะจัดการยังไง เรียนรู้การพึ่งตนเอง การทำงานร่วมกับคนอื่น ความมีน้ำใจแบ่งปัน ตามที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงสอน เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามวัย แต่การซึมซับจะได้มากกว่า เพราะเด็กได้เล่นตามธรรมชาติ ได้ออกกำลังกายด้วย แปลงนาของเราเป็นแปลงสาธิตเล็กๆ ขนาด ๒ คูณ ๒ ตารางเมตร ตอนเป็นซีโคลน เด็กชอบ



ดำนนา เขาไม่เคยสัมผัสสิ่งเหล่านี้ เรายังคิดจะทำบ่อโคลนให้เด็กเล่นด้วย”

เสียงหัวเราะรื้นเริง เสียงหยอกเข้าของเด็กๆ ที่สองขาคลุกอยู่ในปลักโคลน เป็นภาพที่บอกถึงความสุขที่ครูเจริญวรรณและคุณครูอื่นๆ ยังจำได้ดี บอกถึงความสำเร็จเล็กๆ ของการทำกิจกรรม ตามหลักที่ว่าการเรียนรู้ที่ได้ผลต้องมาพร้อมความสุข

จุดหมายของศูนย์ฯ บ้านออนใต้คือการฝึกให้เด็กที่จบจากที่นี่มีความพร้อม เพื่อไปต่อยอดในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นในชั้นประถม ดังแนวคิดของโรงเรียนคือเรียนปนเล่น เน้นปฏิบัติ พัฒนาคุณธรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สิ่งหนึ่งซึ่งคุณครูต้องทำมาตลอดคือการปรับความคิดของคนเป็นพ่อแม่เรื่องที่ชอบเร่งให้เด็กเรียน พ่อแม่มักชอบนำไปเปรียบเทียบกับเด็กอนุบาล ๑ ที่อื่นเขาเขียนกันได้แล้ว ทำนั่นทำนี่ได้แล้ว ทำให้ทางศูนย์ฯ ต้องจัดอบรมผู้ปกครองปีละ ๑-๒ ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

“เรื่องไหนสำคัญ หรือเรามีกิจกรรม โครงการใหม่ๆ มา เราจะให้ผู้ปกครองได้รับรู้ เพราะการทำงานของเรจะต้องควบคู่ไปกับทางบ้าน เดิมผู้ปกครองเขาไม่คิดว่ามันเหมาะกับลูกเขาไหมเรื่องการไปเร่งเรียน แต่เดี๋ยวนี้ผู้ปกครองมีความเข้าใจมาก

ขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะทางศูนย์ฯ มีการให้ความรู้ จัดกิจกรรมกับผู้ปกครองอยู่เรื่อยๆ

“การเปลี่ยนทัศนคติของพ่อแม่ไม่่ง่ายเลย บางที่เราทำกิจกรรม โครงการใหม่ๆ เราจะใช้โอกาสนี้ให้ความรู้ ความเข้าใจกับพ่อแม่ เราทำโครงการกับ สสส. มีการเอาผู้ปกครองมาเรียนรู้ร่วมกับเด็ก เช่น เรื่องการใช้กิจกรรม PBL เราไปอบรม ได้แนวคิดมาเรื่องการพัฒนาสมอง หลายคนบอกว่าผู้ปกครองจะมาเรียนหรือ ไม่รู้เรื่องหรือกรเราบอกว่าพ่อแม่เด็กจะได้รู้ว่ากิจกรรมนี้ดียังไง ทำไมถึงต้องทำ”

ฐานในการพัฒนาสมองที่ผู้ปกครองกับเด็กจะต้องมาเรียนรู้ร่วมกันมี ๔ ฐาน เช่น ฐานเดินทรงตัว ฐาน Music Play ตอนแรกใช้เครื่องครัวที่พ่อแม่ไม่ใช้แล้วเอามาให้เด็กเคาะเล่น Water Play คือการเล่นน้ำ ใช้ขวดพลาสติกให้เด็กได้เล่นเทน้ำ มีวิทยากรประจำฐาน คือครูคอยอธิบายว่าการเล่นแต่ละอย่างจะพัฒนาเด็กส่วนไหน มีฐานทำสื่อง่ายๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ลูกที่บ้านด้วย และมีตัวประเมินพัฒนาการด้วยเครื่องมือ DHPM

“โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างศูนย์ฯ กับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) รับนโยบายมา เราได้รับการอบรมจากโครงการสร้างเสริมศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสุขภาวะเด็กปฐมวัย Capacity of a Community Treasure (COACT) ภายใต้ศูนย์พัฒนาระบบและกลไกการดูแลเด็กและวัยรุ่น ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการสนับสนุนของ สสส. ก็มาเจอกัน เกิดเป็นความร่วมมือของศูนย์ฯ กับ รพ.สต. เพื่อจะประเมินพัฒนาการเด็กตั้งแต่ช่วงอายุแรกเกิด-๕ ปี ที่อายุต่ำกว่า ๒ ปี รพ.สต. กับ อสม. จะไปติดตามที่บ้าน เราดึงผู้ปกครองมาร่วมด้วย ให้เขาเห็นความสำคัญ

“เราจะทำแผนโดยเอาอายุของเด็กมาคำนวณว่าเด็กคนไหนจะประเมินช่วงไหนตามช่วงอายุที่จะประเมิน พอถึงช่วงอายุประเมิน ทุกวันที่ ๕ ครูต้องเขียนผลการประเมินของเด็กให้ผู้ปกครองได้เห็นว่าการพัฒนาการข้อนี้ของลูกเขาผ่านไหม ถ้าไม่ผ่านก็พ่อแม่ต้องช่วยกระตุ้นเด็กที่บ้านด้วย หลังจากนั้นอีก ๑ เดือนครูจะประเมินซ้ำ ส่วนใหญ่เด็กจะผ่าน อาจมีเด็กไม่ผ่านที่ภาวะผิดปกติ ถ้าไม่ผ่าน รพ.สต. จะคัดกรองอีกครั้ง มีการส่งต่อเป็นทอดๆ ไปยังศูนย์ราชชนกรินทร์ ที่ดูแลช่วยเหลือเด็กด้านนี้โดยตรง เพื่อช่วยปรับพัฒนาการเด็ก”

จากการใช้เครื่องมือนี้ พบว่าเด็กที่ได้รับการกระตุ้นจะมีพัฒนาการที่สมวัยขึ้น
สิ่งที่โรงเรียนได้มาจากการทำงานร่วมกับ สสส. คือระบบการทำงาน ๕ ระบบของ Benchmarking ซึ่งแต่ละระบบจะมีข้อกำหนดด้านกระบวนการอยู่

๑. การบริหารจัดการ

๒. เรื่องของสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่

๓. เรื่องหลักสูตร

๔. การดูแลสุขภาพ

๕. การมีส่วนร่วม

“เราประเมินเราก่อนว่าเราอยู่จุดไหน เขาทำได้ยังไง เราไปเรียนรู้กับเขา แล้วก็มาปรับใช้กับของเราอีก พยายามทำให้เหมือนศูนย์ฯ แม่ เรามาประชุมกันทำ เพื่อพัฒนาระบบนั้นๆ มีการประเมินตัวเอง และเครือข่ายเข้ามาร่วมประเมิน ปัจจุบันเราขึ้นมาเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ เราใช้เวลาปีกว่าหลังเข้าโครงการตอนปี ๒๕๕๘”

ในเรื่องการทำงานร่วมกันของครู หากครูคนไหนไปอบรม หรือรับฟังนโยบายมาก็ต้องมาถ่ายทอดให้เพื่อนครูคนอื่นฟัง ครูที่ศูนย์ฯ มีด้วยกัน ๑๒ คน จะแบ่งความ



รับผิดชอบกันไปเพื่อดูแล ๕ ระบบ โดยมีการวางแผนร่วมกัน ขณะเดียวกันก็ให้ขวัญ กำลังใจครูด้วย เช่น ทำโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ครูได้ไปผ่อนคลายบ้าง ในส่วนนี้ผู้บริหารของเทศบาลก็มาให้กำลังใจ กลายเป็นระบบการบริหารการทำงาน ร่วมกันเหนียวแน่นขึ้น ด้วยการให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน เกิดการทำงานเป็นทีม มีความเข้าใจกันมากขึ้น มีปัญหาที่ช่วยกันแก้ไข ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้ศูนย์ฯ มีคุณภาพ เป็นสถานศึกษาทางเลือกที่ดีของชุมชน

เรื่องอาคารสถานที่ มีการสำรวจจุดเสี่ยง ที่ลื่นตา หรือทางต่างระดับที่เด็กอาจ สะดุด หกล้ม หรือเกิดอุบัติเหตุได้ เช่น เสาที่เป็นเหลี่ยมๆ จะป้องกันเหตุได้โดยใช้ สัญลักษณ์สีเหลืองดำมาทา เพื่อเด็กจะได้รู้จักระวัง หรือทางต่างระดับ อาจแก้ไขด้วยการปลูกต้นไม้ หรือติดสัญลักษณ์ให้เด็กเห็นได้ง่าย จะได้ระวังตัวไม่พลัดตกหกล้ม หรือสำรวจเครื่องเล่นเด็ก เช่น กระดานลื่นอาจมีการติดแผ่นกันลื่น หรือต้องซ่อม ปรับปรุงใหม่หรือไม่

เรื่องหลักสูตร มีการนำระบบ PBL มาใช้ โดยให้เด็กได้ปฏิบัติทุกวันตามฐานกิจกรรมการเล่น เพื่อเด็กทุกคนจะได้เคลื่อนไหว ส่งผลให้เด็กกระตือรือร้น พร้อมจะเรียนมากขึ้น ฯลฯ

ศูนย์ฯ แม่ออนใต้ยังนำการพัฒนาทักษะสมอง EF ด้วยกิจกรรมทางดนตรีมาใช้ได้ราว ๑ ปีแล้ว สิ่งนี้เป็นแนวคิดที่มีต้นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยใช้กิจกรรมดนตรีบางอย่าง เช่นการตีกลองเพื่อฝึกทักษะสมองเด็ก ฝึกในเรื่องการควบคุมตัวเอง การยับยั้งชั่งใจ ตามแนวความเชื่อที่ว่าหากเด็กๆ รู้จักควบคุมตนเองได้ จะสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ อันเป็นเส้นทางที่จะประสบผลสำเร็จในทุกด้านของชีวิตได้ เช่น การเรียน การทำงาน การใช้ชีวิต

“เรามีต้นทุนอยู่แล้ว เพราะเรามีวงดนตรีพื้นบ้าน สะล้อซอซึง พ่ออู๊ย-แม่อู๊ย กลุ่มดนตรีพื้นบ้านของตำบลเรา มาสอนเด็กเดือนละครั้ง เราไปทำความเข้าใจว่าเราไม่ได้สอนให้เด็กเล่นดนตรีเป็น แต่เราใช้เสียงดนตรีนี้ไปพัฒนาสมองของเด็ก ไม่ใช่เรียนเพื่อรักษาวัฒนธรรม

“จากกิจกรรมเหล่านี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้ปกครองให้การยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ ที่เราอาจจะได้เปรียบกว่าที่อื่น เพราะเราได้รับการพัฒนาอยู่ตลอด ครูก็ได้พัฒนาขึ้นด้วย ถือว่าเราได้รับการพัฒนาได้เร็วในแค่ปีสองปี”

ในฐานะครูใหญ่และผู้บริหารศูนย์ฯ ที่มีประสบการณ์คลุกคลีด้านนี้มานานกว่า ๒๐ ปี ครูเจริญวรรณมีเป้าหมายว่าเธออยากให้การส่งต่อเด็กจากระดับอนุบาลไปสู่ระดับชั้นประถม น่าจะให้สถานศึกษาทั้งสองส่วนนี้มาพูดคุยกัน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีฐานข้อมูลที่ครอบคลุมเรื่องราวและพัฒนาการ สุขภาพ ประวัติ ครอบครัวของเด็กแต่ละราย หากข้อมูลนี้ได้ต่อยอดไปยังโรงเรียนประถม น่าจะเป็นผลดีทั้งแก่ตัวเด็กและครูด้วย แต่ความปรารถนาของเธอก็ยังเป็นฝันที่ว่างเปล่า เพราะสถานศึกษาทั้งสองส่วนไม่เคยมีการเชื่อมโยงประสานกัน

ครูต่าย-วันเพ็ญ ปัญญาคง สอนชั้นอนุบาล ๒ มีนักเรียนที่ต้องดูแล ๒๐ คน ในจำนวนนี้มีเด็กพิเศษคนหนึ่ง เป็นกึ่งออทิสติก หนูน้อยคนนี้ชอบทำงานศิลปะ และมีความสามารถในด้านนี้ แต่มีความบกพร่องในการเข้าสังคมอยู่บ้าง เมื่อประเมินพัฒนาการเด็ก พบว่าไม่ผ่านเกณฑ์ เด็กเดินทรงตัวไม่ได้ สื่อสารกับคนไม่ค่อยได้ พูดได้ แต่ไม่ค่อยพูด เธอดูแลเด็กมา ๒ ปีตั้งแต่อนุบาล ๑ เพิ่งพูดเป็นประโยคได้เมื่อ

เทอมที่สอง เด็กกำลังมีพัฒนาการดีขึ้น แม้จะพัฒนาการช้าไปบ้าง ครูตายใช้วิธีฝึกให้เด็กต่อภาพทุกวัน เป็นการกระตุ้นพัฒนาการ ขณะที่เด็กบางคนพัฒนาการช้าเพราะขาดการกระตุ้นจากผู้ปกครอง แต่ดีขึ้นเพราะ BBL เดิมเด็กทรงตัวไม่ค่อยได้ ต่อเมื่อฝึกกิจกรรมสมรรถนะทางกาย ก็เริ่มเดินได้ดีขึ้น สามารถรับลูกบอลได้ กิจกรรมดนตรี EF ก็ช่วยพัฒนาการเด็กได้ดีขึ้น

“แต่ก่อนเราอยู่ศูนย์ฯ เดิม เวลาเราไปอบรมเราไม่ค่อยได้ไป เขาให้พวกหัวหน้าศูนย์ฯ ไป ตั้งแต่มาอยู่ที่นี่มีการแบ่งระบบงานชัดเจน เช่น เราทำงานด้านนี้ เวลาฝึกอบรมเขาจะส่งคนที่ดูแลเรื่องนี้ไป หรือเราสนใจเรื่องการผลิตสื่อ หัวหน้าก็นำมติไปให้เพื่อเพิ่มความรู้”

ครูตายเล่าว่าปีแรกที่มาสอนเด็กน้อยชั้นเตรียม ความที่ตนเองเป็นลูกคนเดียว และยังโสดด้วย เห็นเด็กร้องไห้ เธอก็ร้องตาม เพราะไม่รู้จะจัดการดูแลเด็ก เด็กบางคนไม่รู้เลข ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ พอนับได้ บอกเขา สอนเขาก็เริ่มดีขึ้นๆ ต้องพยายามหาทางให้เด็กดีขึ้น เช่น ให้เด็กทำงานศิลปะ งานประดิษฐ์บ้าง เรียกว่าใช้วิธีหลายอย่างกว่าจะเรียนรู้ ด้วยการปรับเทคนิคของตัวเองไปเรื่อยๆ เพราะเด็กแต่ละคนก็แตกต่างกันไป

“ครูปฐมวัยต้องเป็นคนช่างสังเกต เด็กบางคนปกติร่าเริง ถ้าหงอยลง แสดงว่าต้องมีอะไรผิดปกติ อาจมีอะไร บางทีสอนเด็กไม่พอ ยังต้องสอนพ่อแม่เขาด้วย การออกเยี่ยมบ้านก็สำคัญ ทำให้เรารู้พื้นเพของเด็ก บางคนมีปัญหาที่โรงเรียน ถ้าเราไม่รู้จักทางบ้าน เราจะไม่เข้าใจเขาเลย พอไปสัมผัสบ้าน สัมผัสคนใกล้ชิด พ่ออยู่-แม่อยู่ เราก็จะสามารถเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น เด็กคนไหนมีปัญหาก็ดูแลพิเศษ”

จากยามเช้าที่นักเรียนพร้อมกันเข้าแถวหน้าเสาธง จนถึงช่วงบ่ายที่เด็กพักผ่อนกลางวัน จนถึงช่วงเย็นที่โรงเรียนเลิก เด็กหลายคนเล่นกับเพื่อนก่อนผู้ปกครองมารับ

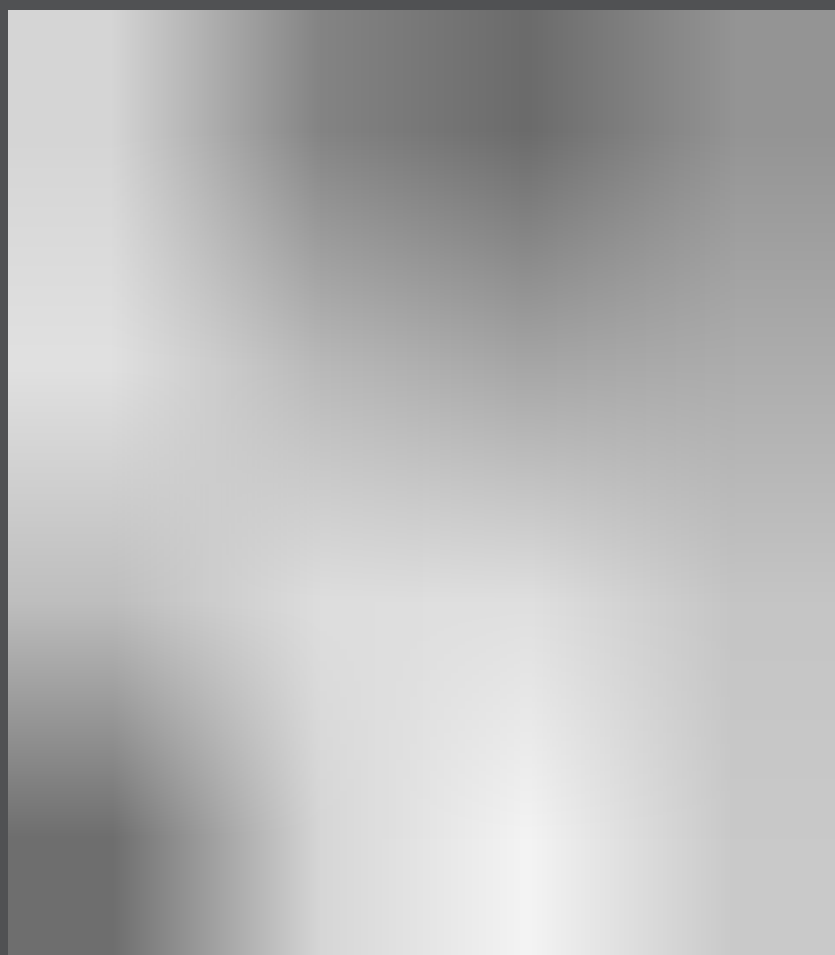
เด็กชายเก่ง จิตอาสาคนเก่งถือผักบัวไปรดน้ำต้นไม้ในแปลง มีคุณครูกล่าวแสดงความชื่นชมอยู่ข้างๆ วิณา สาวน้อยตัวกลม สะบัดเปียผม พาตัวเองไปรดน้ำต้นไม้ เพราะถูกคุณครูกระตุ้น วันนี้เป็นเวรของเธอ เด็กชายหนึ่ เด็กน้อยตากลมแป่วแหว วัย ๒ ขวบ เดินมาให้เล่นด้วยก่อนผู้ปกครองจะมารับ

เปรียบวัยของเด็กๆ ชีวิตน้อยๆ ของพวกเขาคือช่วงยามอรุณรุ่ง หน้าที่ของ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านออนใต้แห่งนี้คือการปลูกสร้างให้พวกเขาเป็นเด็กดี มีคุณภาพ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม

หากอรุณรุ่งดำเนินไปอย่างงดงาม ชีวิตวันพรุ่งนี้ก็น่าจะงดงามเช่นกัน







“

การศึกษาต้องเริ่มต้นด้วยความสำคัญของผู้เรียน และจบลงด้วยความสำคัญของผู้เรียน ทุกคนควรได้รับการศึกษาตามแต่ความถนัดของตนจน ‘สุดความสามารถ’ ของแต่ละคน ความสามารถหมายถึงความถนัดทางธรรมชาติ บางคนเกิดมามีสมองดี และสติปัญญามาก บางคนมีสติปัญญาน้อยต่างๆ กัน แม้ว่าสิ่งแวดล้อมและการฝึกฝนจะช่วยได้บ้าง ก็ช่วยได้ในขอบเขตจำกัด จะช่วยให้เสมอกันหาได้ไหม บางคนถนัดการฝีมือ บางคนถนัดทางคิด บางคนชอบศิลปะ บางคนชอบวิทยาศาสตร์ บางคนมีสติปัญญาในทางใช้มือมากกว่าใช้สมอง เป็นต้น ล้วนแตกต่างกัน

ความจริงที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มาอย่างนี้ไม่ใช่ว่าจะไม่ดี เป็นของดี ถ้าหากว่าพวกเราเหมือนกันเสียหมด โลกเราย่อมดูพิลึก จะเจียบเหงาไม่สนุก เหมือนเข้าไปดูหนัง ดูทีวีก็ดูเรื่องเดียวกันทุกที การอำนวยความสะดวกก็จำเป็นจะต้องลดหลั่นกันไปแล้วแต่แต่ละคนเป็นธรรมดา แต่ถ้าจะให้ถึงอุดมคติ ทุกคนควรจะได้ได้รับการศึกษาตามแต่ความถนัดของตนจนสุดความสามารถของแต่ละคน

”

ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

จากหนังสือ *ทัศนะทางการศึกษา* ป๋วย อึ๊งภากรณ์

จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี ๒๕๕๙



การปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่อาจเป็นเรื่องที่ใช้เวลาไม่ต่างจากการหว่านเพาะ
ปลูกพืชพรรณกล้าไม้ลงในผืนดิน กว่าที่จะออกงามผลิผลเป็นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา
ก็ต้องผ่านวันเวลาแสนนาน แต่เมื่อตระหนักว่าเด็กทุกคนคือรุ่งอรุณของชีวิต
คืออนาคตของสังคมและชาติบ้านเมือง
ความรักและความอดทนที่ลงแรงไปก็นับว่าคุ้มค่ายิ่งกว่าสิ่งใด

